

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

MEB ANADOLU MASALLARI OKUL ÖNCESİ KİTAP SERİSİNİN
MASAL ANLATICILIĞI ve
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ARSLAN

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

MEB ANADOLU MASALLARI OKUL ÖNCESİ KİTAP SERİSİNİN
MASAL ANLATICILIĞI ve
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ARSLAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halise Kader ZENGİN

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

MEB ANADOLU MASALLARI OKUL ÖNCESİ KİTAP SERİSİNİN MASAL

ANLATICILIĞI ve
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halise Kader ZENGİN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Doç. Dr. Halise Kader ZENGİN
- 2- Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH
- 3- Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YÜKSEL

Tez Savunması Tarihi

19/09/2022

T.C. ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç Dr. Halise Kader Zengin danışmanlığında hazırladığım “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisinin Masal Anlatıcılığı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi (Ankara-2022)” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

19.09.2022

Yasemin ARSLAN

ÖNSÖZ

“Anadolu Masalları Projesi” kültürel değerlerimizi taşıyan masallarımızı çocuklarımıza tanıtmak için 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu iş birliği ile başlatılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı’nın titizlikle yürüttüğü projedeki masallar, değerler eğitimi açısından önemli bir kaynak konumundadır. Bu masalları değerler eğitimi bağlamında incelemek ve masallarımızın anlatımını farklı tekniklerle zenginleştirmek amacıyla hazırladığım tez çalışmamın geçmişi geleceğe taşımaya yardımcı olması, çocuklarımızın ahlaki gelişimine katkı sunması en büyük dileğimdir.

Pandemi sürecinin zorlu günlerinde hazırlanan bu çalışmanın etkinlikler ve materyaller bakımından özgün olması için beni yönlendiren, tezimi tekrar tekrar okuyup değerlendiren ve bana sonsuz anlayış gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Halise Kader Zengin’e en içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca farklı tekniklerle masal anlatma konusunda bilgilerini benimle paylaşan Pantomim Sanatçısı ve Masal Anlatıcısı Hatice Aslantaş’a; materyalleri hazırlarken bana yardımcı olan Grafiker Gökmen Cumhuri Sarıkadılar’a; öğretmen arkadaşlarım Ayşegül Yurt’a, Arzu Çatal’a; sevgili öğrencilerim Aylin’e, Ege’ye, Asiye Beyza’ya ve anneme çok teşekkür ederim.

Yasemin ARSLAN

Ankara-2022

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	III
BEYAN SAYFASI.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	XIII

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi.....	1
2. Araştırmanın Amacı.....	4
3. Araştırmanın Önemi.....	5
4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	5
5. Araştırmanın Soruları.....	6
6. İlgili Çalışmalar.....	6
7. Araştırmanın Yöntemi.....	8
7.1. Araştırma Modeli.....	8
7.2. Örneklem.....	8
7.3. Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi.....	11

II. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ DÖNEM DEĞER EĞİTİMİNDE

ANADOLU MASALLARI

1. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi.....	12
1.1. Değer.....	12
1.2. Değerler Eğitimi.....	13
1.3. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	14
1.4. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi.....	18
1.5. Okul Öncesi Dönemde Etkinlik Temelli Bir Değerler Eğitimi Anlayışı: Yaşayan Değerler Eğitimi Programı.....	22
2. Anadolu Masalları	22
2.1. Masal ve Masalların Özellikleri.....	22
2.2. Masal Türleri.....	23
2.3. Anadolu Masalları.....	25
2.4. Masalın Çocuk Eğitimindeki Yeri.....	27
3. Değer Eğitimi Etkinliği Olarak Anadolu Masalları	29
3.1. Masal Anlatıcısı	29
3.2. Değer Odaklı Masal Anlatma Teknikleri.....	34
3.2.1. Masal Anlatmanın Temel Teknikleri.....	34

3.2.1.1. Masala Hazırlık.....	35
3.2.1.2. Masalı Anlatma.....	51
3.2.1.3. Masalın Sonlandırılması.....	53
3.2.2. Okul Öncesi Dönemine Özel Masal Anlatma Teknikleri.....	53
3.2.2.1. Araçsız Masal Anlatımı (Düz Anlatım).....	54
3.2.2.2. Kitap ile Masal Anlatımı.....	55
3.2.2.3. Kart ile Masal Anlatımı.....	57
3.2.2.4. Pazen Tahta ile Masal Anlatımı.....	58
3.2.2.5. Televizyon Şeridi ile Masal Anlatımı.....	59
3.2.2.6. Önlük ile Masal Anlatımı.....	61
3.2.2.7. Kukla ile Masal Anlatımı.....	63
3.2.2.8. Gölge Oyunu ile Masal Anlatımı.....	64
3.2.2.9. Pantomim (Mim Sanatı) ile Masal Anlatımı.....	65
3.2.2.10. Müzik ile Masal Anlatımı.....	67
3.2.2.11. İletişim Cihazı ile Masal Anlatımı.....	69
3.2.2.12. Slayt ile Masal Anlatımı.....	70

III. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

1. MEB Anadolu Masalları Kitap Serisinin Yaşayan Değerler Açısından Analizi.....	75
1.1. Barış Değeri.....	75

1.2. Saygı Değeri.....	76
1.3. Sevgi Değeri.....	78
1.4. Dürüstlük Değeri.....	80
1.5. Sorumluluk Değeri.....	83
1.6. Özgürlük Değeri.....	85
1.7. İş birliği Değeri.....	86
1.8. Mutluluk Değeri.....	87
1.9. Hoşgörü Değeri.....	89
1.10. Alçakgönüllülük Değeri.....	90
1.11. Sadelik Değeri.....	91
1.12. Dayanışma Değeri.....	92
1.13. Empati Değeri.....	93
1.14. Dostluk Değeri.....	94
1.15. Misafirperverlik Değeri.....	95
1.16. Özdenetim Değeri.....	95
2. Değer Eğitiminde Masal Sonrası Etkinlik Örnekleri.....	97

IV. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç.....	116
Öneriler.....	118

EKLER.....	119
KAYNAKÇA.....	126
ÖZET.....	134
ABSTRACT.....	136

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1.“MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” nde Yer Alan Kitapların Konuları.....	11
Tablo-2.“Köpek Yavrusu ile Kedi” Masalının Masal Önlüğü ile Anlatım Aşamaları...62	
Tablo-3.“Tavşan ile Kirpi” Masalının Canva Platformunda Hazırlanmış Slaytları ve Anlatım Aşamaları.....	72

RESİMLER LİSTESİ

Resim-1.“Bit Hatun ile Pire Bey” Masalının Geçtiği Yeri ve Karakterleri Gösteren Çizim.....	36
Resim-2.Yağmur Çubuğunun Malzemeleri ve Yapılış Aşamaları.....	44
Resim-3.Anadolu Temalı Masal Halısı ve Minderleri.....	46
Resim-4.“Keçiören Anadolu Masal Evi” nde Masal Anlatımlarının Yapıldığı Büyük Salon.....	47
Resim-5.“Keçiören Anadolu Masal Evi” Koridoru.....	47
Resim-6.“Ayağına Diken Batan Serçe” Temalı Masal Yastığı.....	49
Resim-7: “Ayşe, Fatma Kuzular” Temalı Oyuncak Bebekler.....	49
Resim-8: “Ayağına Diken Batan Serçe” Temalı Masal Sandığı.....	51

Resim-9: Mehtap Yalçın “Ayağına Diken Batan Serçe” Masalını Anlatırken.....	55
Resim-10: “Tilki ile Eşek” Masalının Hareketli Kitabından Bir Sayfa.....	56
Resim-11: “Tilki ile Eşek” Masalının Hareketli Kitabında Oynatılabilir Karton Şerit Olan Bir Sayfa.....	56
Resim-12: “Karga ile Tilki” Masal Kartlarının Şimşek Kart ile Kullanımından Görünüm.....	58
Resim-13: “Bit Hatun ile Pire Bey” Temalı Keçe Pano.....	59
Resim-14: “Altın Balta” Masalına Ait Resimlerin Kumaş Üzerine Çizimi.....	60
Resim-15: “Altın Balta” Temalı Televizyon Şeridi.....	60
Resim-16: “Kitap Okuyan Ayı” Masalı İçin Yapılmış İpli Kuklalar.....	63
Resim-17: “Kitap Okuyan Ayı” Masalı Kukla Sahnesi.....	63
Resim-18: Aslan ile Fare Masalı Parmak Kuklaları.....	64
Resim-19: “Aslan Tilki ve Geyik” Masalının Figürleri.....	65
Resim-20 “Aslan Tilki ve Geyik” Masalının Gölge Oyunu.....	65
Resim-21: “Mimli Masallar: İmdi Dede” Adlı Gösteriden Bir Kare.....	66
Resim-22: “Ayşe Fatma Kuzular” Masal Anlatımının Videosundan Bir Görünüm.....	70
Resim-23: “Eş, Eşini Bulmayınca” Masalının Anlatımı Sırasında Masaldaki Kurbağa Karakterinin Yapımından Bir Görünüm.....	73
Resim-24: “Altın Yumurtlayan Tavuk” Masalının Maketi.....	73
Resim-25: Bana Ait Olmayanı Alamam” Adlı Etkinliğin Örnek Objeleri.....	98
Resim-26: Parmak Oyunu İçin Hazırlanan Kâğıtlardan Bir Görünüm.....	100

Resim-27: “Hoşgörölü mü?” Adlı Etkinlikte Çocuklardan Yapmaları İstenen El İşaretleri.....	101
Resim-28: Kuş Yemliğinden Bir Görünüm.....	102
Resim-29: “Ayşe Uyandı Fatma Uyandı” Etkinliği Malzemeleri.....	103
Resim-30: “Ayşe Uyandı Fatma Uyandı” Etkinliğinde Kuzu Örne İşleminde Bir Görünüm.....	104
Resim-31: “Ayşe Uyandı Fatma Uyandı” Etkinliğinde Örgü Kuzu ve Kağıtla Doldurulmuş Kutudan Bir Görünüm.....	104
Resim-32: “Küpleri Oynat Masalı Anlat” Etkinliği Hikâye Küplerinin Açık Hali.....	105
Resim-33: “Küpleri Oynat Masalı Anlat” Etkinliği Hikâye Küplerinin Birleştirilmiş Hali.....	105
Resim-34: Arkadaşlık Konulu Çalışma Kağıdı.....	106
Resim-35: İmdi Dede Temalı Duvar Süsü.....	107
Resim- 36: “Yapabilirim- Büyünce Yapabilirim” Oyununda Önce Cevap Vermek İsteyen Öğrenciyi Belirlemek İçin Kullanılabilecek Materyaller.....	110
Resim-37 Barış Dansı Koreografileri.....	112
Resim-38: Nezaket İfadeleri Çarkı.....	114
Resim-39: “Nezaket İfadeleri Çarkı” nda “Sürdür” ve “Ortadan Kaldır” Bölümleri...114	

KISALTMALAR

bkz: Bakınız

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

Ed: Editör

LVEP : Living Values Education Program

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

ÖYGM: Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü

TDK: Türk Dil Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

vd: ve diğerleri

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi

Masallar bir toplumun dünyaya bakışının, değerlerinin, kaygılarının, idealleştirdiği insan tipinin yansımalarıdır. İlk örnekleri sözlü kültürde verilmiş, yazılı kültürde ise olgunlaşmış masallar edebiyatta anlatı; sinemada film, iletişimde reklam; psikolojide ise terapidir ve binlerce yıldır değişik formlarda karşımızdadır (Ilıcak, 2019).

Masallar her yaş grubunu ama özellikle çocukları sihirli şekilde etkiler. Kargaşa halindeki çocukların düzene geçmesini; ağlayanların susmasını, yemek yemeyenlerin yemeğini bitirmesini sağlar. Yeni kelimeler öğrenilmesine ve okuma isteğinin artmasına da yardımcı olur. Masal anlatımını büyükler yapabileceği gibi çocuklar da yapabilir. Çekingen olan veya kekemelik gibi sorunları bulunan çocuklar kukla vb. bir araç yardımıyla masal anlattığında sorunları biraz olsun hafifler. Bütün bu özellikleri sebebiyle masallar, çocuklar açısından önemli bir etkinliktir (Tuncer,1983, s.11).

Masal aracılığı ile zihinsel ve duygusal bir aktarım gerçekleşir. Çocuk, masalı dinleme esnasında anlatıcının davranışlarını izlerken bunların ardındaki duyguları da hisseder. Masalı anlamak için zihinsel çaba harcayan çocuk, masal kahramanlarıyla ilgili hayaller kurarak duygu dünyasını da harekete geçirir. Ayrıca olayların akışı sırasında iyi ile kötü, doğru ile yanlış arasındaki farkları öğrenir. Bu son özelliği masalları eğitim için özellikle de değerler eğitimi için önemli bir kaynak kılar.

Değer yaratmak, yaratılan ve herkes tarafından kabul edilen değerleri davranış haline getiren bireyler yetiştirmek eğitimin hedefleri arasındadır. Çocukların doğruları öğrenmesi ve hangi davranışların başka insanlar tarafından kabul edilebilir olduğunu öğrenmesi için yardıma ihtiyaçları vardır. Değerler eğitimi bu aşamada öne çıkmaktadır.

Değerler eğitimi her zaman verilebilir; ancak kişilik gelişiminin %80 oranında okul öncesi dönemde gerçekleştiği düşünülürse bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesinin daha uygun olduğu söylenebilir. Soyut kavramlardan oluşan değerler eğitimi çeşitli etkinlikler ve materyaller ile somutlaştırılırsa çocuk değerleri daha kolay öğrenir. Masallar bu öğrenmeleri kolaylaştıracak önemli etkinliklerdendir (Ed. Turan ve Ulusoy, 2019, s.7-8).

Değerler eğitimi, evrensel boyutlarına rağmen içinde yaşanan topluma göre verilme önceliği olan bir alandır. Çünkü çocuğa içinde yaşadığı sosyal çevre ile uyumlu bir değerler eğitimi verilmesi öğrenmenin olağan süreç içinde gerçekleşmesini sağlar. Bu sebeple değerler eğitiminin önemli bir etkinliği olan masallar kullanılırken kendi kültürümüze ait masallara öncelik verilmesi önem arz eder. Ancak küreselleşme tek tip bir kültüre sebep olmaktadır ve “Pamuk Prenses” in Anadolu versiyonu olan “Nardaniye Hanım” masalını “Kül Kedisi” nin Anadolu versiyonu olan “Küllü Fatma” masalını pek kimse bilmemektedir (Kılıç,2019).

Anadolu masallarının unutulmaya yüz tuttuğunu fark eden Millî Eğitim Bakanlığı çocukları kendi kültürel kodlarımızı taşıyan masallarla tanıştırmak için 2019 yılında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu iş birliği ile “Anadolu Masalları Projesi” başlatmıştır. Projede ilk olarak akademik bir heyet oluşturulmuş ve en sevilen Anadolu masalları derlenmiştir. Masallar; okul öncesi, 1.-2. sınıf ve 3.-4. sınıf düzeylerine göre üç grupta tasnif edilmiştir. Masalların resimleri ise Türkiye genelinde 18 güzel sanatlar lisesinin öğrencileri tarafından yapılmıştır. Proje kapsamında, masal oyun kartları, masal kitapları, masal şarkıları ve masal seslendirmelerinden oluşan “Anadolu Masalları Eğitim Seti” hazırlanmıştır. Ayrıca ‘masal dinlemeyen çocuk kalmasın.’ sloganı ile projenin resmi YouTube kanalında masal seslendirmelerinin ve masal şarkılarının yer aldığı

ğı bir içerik oluşturulmuştur. Masal anlatma geleneğinin sürdürülebilmesi için de “Masal Anlatıcılığı Eğitimi”, öğretmenlerin mesleki gelişim planına alınmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın “Masal Anlatıcılığı” eğitimlerine yalnızca öğretmenler katılabilmektedir. Ancak üniversitelerin, masal anlatıcılığıyla ve sahne sanatlarıyla ilgilenen profesyonellerin eğitimlerine, atölye çalışmalarına isteyen herkes katılabilmektedir. Başkent Üniversitesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri Merkezi’nin “Profesyonel Masal Anlatıcılığı Eğitimi”, Kidsnook Çocuk Kitabevi ve Masal Akademisi’nin “Masal Anlatıcılığı Eğitimi”, Çağdaş Drama Derneği’nin “Masal Anlatıcılığı Atölyesi” bunlar arasında sayılabilir.

Özetle erken çocukluk dönemi değerler eğitimi için önemli bir etkinlik olan masalların özellikle de -kültürel kodları taşıdığı için- Anadolu masallarının, masal anlatıcılığı bağlamında çalışılması ve geliştirilmesi gereken bir alan olduğu değerlendirilebilir. Değerler eğitimi, halk kültürü ve okul öncesi gibi boyutları olan bu alanın geliştirilebilmesi için farklı disiplinlerce yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır. Din eğitimi bilimi disiplinler arası nitelikli, bağımsız bir disiplin (Tosun, 2002, s.61) oluşuyla, değerler eğitimi içinde barındırmasıyla ve hedef kitlesi arasında okul öncesi dönemdeki çocukların yer alışıyla (Ed. Doğan & Ege, 2017) bu alana önemli katkılar sunacak konumdadır.

“MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” ndeki masallarda bulunan değerler, masal anlatma teknikleri kullanılarak değerler eğitiminde nasıl etkin biçimde kullanılabilir?” konusu bu tezin hareket noktası olmuştur.

Çalışmanın temel problemi şu şekildedir: “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” nde hangi değerler yer almaktadır? Masal anlatıcılığı teknikleri ile bu masallar okul öncesi dönem değerler eğitiminde nasıl kullanılabilir? Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemler araştırılmıştır:

1. Değerler Eğitimi nedir?
2. Masal nedir?
3. Masalın çocuk eğitimindeki yeri nedir?
4. Masal anlatıcılığı nedir?
5. Masal anlatma teknikleri nelerdir?
6. Masal anlatma teknikleri değerler eğitiminde nasıl kullanılabilir?
7. “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” nde hangi değerler bulunmaktadır?
8. “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” değerler eğitiminde nasıl kullanılabilir?

2.Araştırmanın Amacı

Sevgi, saygı, merhamet, yardımlaşma, dürüstlük, dostluk gibi değerlerin gün geçtikçe azalması; şiddet olaylarının artması akademisyenlerin ve öğretmenlerin değerler eğitimi üzerine eğilmesini; bu alanda özgün ve yeni çalışmalar yapmasını bir gereklilik haline getirmiştir. Araştırma, bu gereklilikten hareketle hazırlanmıştır ve insani değerleri kültürel kodlarımız ile bir araya getiren Anadolu masalları incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” ndeki değerleri belirlemek, masalların değer aktarımındaki etkisini artıracak farklı masal anlatma tekniklerini açıklamak ve bu yolla eğitim bilimlerine ve din eğitimi bilimine katkıda bulunmaktır. Ayrıca okul öncesinde çocuklara masallar aracılığıyla değer kazandırmak isteyen anne-babalara, öğretmenlere ve DİB 4-6 yaş grubunda görev alan Kur'an Kursu öğreticilerine etkinlik ve materyal önerileri sunmak da bu çalışmanın amaçları arasındadır.

3.Araştırmanın Önemi

Masal dinleyerek büyüyen çocuklar sabırla bütün zorlukların aşılabileceğini, iyiliğin eninde sonunda kazanacağını, dünyanın sevgi ve saygıyla güzelleşeceğini öğrenir. Ayrıca içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları olduğunu fark eder, insani değerlere uyulmadığında ne tür sorunlar çıkacağını görür. Değer aktarımındaki rolü sebebiyle masallar eğitim açısından önemli etkinliklerdir. Ancak değerler eğitiminde kullanılacak masalların öncelikle içerik ve uzunluk bakımından çocukların bilişsel seviyelerine uygun olması; ikinci olarak da çocukların içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için kültürel özellikler taşıması gerekir. Bu sebeple değerler eğitimi bağlamında çocuklara kendi kültürümüze ait masalların anlatılması önem taşımaktadır.

“Çocuğa görelilik” ilkesine göre derlendiği iddia edilen, değerlerimizi hatırlattığı düşünülen ve kültürel öğeleri barındıran “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” değerler eğitimi için önemli bir kaynak olarak düşünülebilir. Ancak serideki masalları değerler eğitimi ve masal anlatma teknikleri özelinde inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. İlgili masallardaki değerleri tespit etmesi, bu masalların masal anlatma teknikleriyle değerler eğitiminde kullanımını incelemesi, masallarla ilgili etkinlik örnekleri içermesi ve bu konuda çalışmak isteyenlere yeni bakış açıları kazandıracak olması sebebiyle bu tez önem arz etmektedir.

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma;

1. “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi”ndeki 15 kitapla,
2. Serideki kitaplarda yer alan değerlerin tespiti ile,
3. Kitapların masal anlatma teknikleri ile değerler eğitiminde kullanımı ile,
4. Masallarda geçen değerleri konu alan etkinlik örnekleri ile sınırlıdır.

5.Araştırmanın Soruları

Bu araştırmanın temel soruları şu şekildedir:

1. Anadolu masallar kitap serisinde hangi değerler işlenmiştir?
2. Anadolu masalları masal anlatıcılığı teknikleriyle okul öncesi dönemi değer eğitiminde nasıl kullanılır?

6. İlgili Çalışmalar

YÖK Ulusal Tez Merkezi'ndeki verilere göre çeşitli masalları değerler eğitimi bağlamında ele alan tezler yapılmıştır. Bu tezler ve içerikleri şu şekildedir:

- 2015'te Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Ayşegül Topbaş'ın hazırladığı “Sema Maraşlı’ nın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde; yazarın dört farklı kitabında yer alan seksen iki masaldaki otuz iki değerın tespiti yapılmıştır (Topbaş,2015).
- 2018 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Gökçe Kaçmaz'ın hazırladığı “Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Cahit Zarifoğlu'nun yedi masal kitabındaki yirmi üç değerın tespiti yapılmış ve kitaplar söz varlığı bakımından değerlendirilmiştir (Kaçmaz,2018).
- 2018 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Tuğba Tümen'in hazırladığı “Naki Tezel'in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde “Türk Masalları” adlı eserde yer alan elli dört masal konu, söz varlığı ve değerler bakımından değerlendirilmiştir (Tümen, 2018).
- 2019 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Büşra Öner'in hazırladığı “Elâzığ Masallarından Seçilmiş 15 Masalın Yeniden Yazımı ve Değer-

- ler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde masallardaki on yedi değer tespit edilmiş ve her değer kendi içinde yorumlanmıştır (Öner,2019).
- 2020 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde Sezer Kardaş’ın hazırladığı “Bitlis Halk Masallarının Çocuğa Uygunluğu ve Değerler Eğitimine Katkısı Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde otuz sekiz masaldaki on sekiz değer belirlenmiştir (Kardaş,2020).
 - 2020 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Aslıhan Çomaklı’nın hazırladığı “Fabl Türünde Değerler Eğitimi” adlı yüksek lisans tezinde fabl türünde eser vermiş on yazarın eserlerindeki yirmi beş değer ve on dört değer karşıtı kavram tespit edilmiş ve bulgular yorumlanmıştır (Çomaklı, 2020).
 - 2021 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Aysu Doğan’ın hazırladığı “Anadolu Masallarının Yaratıcı Drama ile Aktarılmasına Dair Atölye Planı Önerisi” adlı yüksek lisans tezinde ortaokul beşinci sınıf düzeyinde kullanılabilecek beş tane Anadolu masalın yaratıcı drama ile kullanımı açıklanmıştır (Doğan, 2021).
 - 2021 yılında Sınıf Öğretmenliği Araştırmaları Dergisi’nde yayınlanan “İlkokul Öğrencileri İçin Hazırlanan Anadolu Masallarının İlettiği Değerler Yönünden İncelenmesi” adlı makale” de Anadolu Masalları İlkokul (1, 2) Eğitim Seti içerisindeki kitapların ilettiği değerler ortaya konulmuştur (Aksu ve Yılar,2021).
 - 2022 yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde Zeynep Uç’un hazırladığı “Anadolu Masal Anlatıcılığı Eğitimi Almış Okul Öncesi Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarında Masalın Kullanılmasına İlişkin Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde masal anlatıcılığı eğitimini almış öğretmenlerin masal anlatımının planlaması, masalların öğrenci gelişimine katkısı, masalla birlikte kullanılan yöntem ve teknikler, masalların sınıf yönetimine katkısı ve masal kullanmanın sınırlılıkları hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir (Uç, 2022).

Adı geçen çalışmalarda okul öncesi çocuklarına yönelik derlenmiş Anadolu masallarındaki değerlerin tespitine, bu masalarla ilgili değerler eğitiminde kullanılabilecek etkinlik ve materyal örneklerine değinilmemiştir. Masal anlatıcılığı üzerine hazırlanmış başka tezler mevcuttur; ancak onlarda da konu halk kültürü ve sahne sanatları bağlamında incelenmiştir. Bu alışma okul öncesi değerler eğitimi ile masal anlatıcılığını birlikte ele alan ve masalarla bütünleştirilmiş etkinlik örneklerini sunan ilk çalışma olma özelliğindedir.

7. Araştırmanın Yöntemi

7.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırılmak istenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve şimşek, 2016, s.190).

Bu tür araştırmalarda izlenebilecek bir dizi aşama vardır. Doküman incelemesi beş aşamada yapılabilir: (1.) Dokümanlara ulaşma, (2.) zgnlğ kontrol etme, (3.) Dokümanları anlama, (4.) Veriyi analiz etme, (5.) Veriyi Kullanma (Yıldırım ve şimşek, 2016, s.194).

Araştırma bu aşamalara göre yapılmış, öncelikle kitap serisi www.kultureserleri.meb.gov.tr adresinden sipariş edilerek alınıp okunmuştur. Sonra veriler analiz edilmiş ve ulaşılan verilerin değer kazandırmada kullanımı açıklanmıştır.

7.2. Örneklem

Araştırmada incelenen kitaplar amaçlı örneklemle ile belirlenmiştir. Amaçlı rneklemle, çalışmanın amacına göre bilgi bakımından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırılmasına imkân tanıyan bir örneklemle yaklaşımıdır (Büyüköztürk vd. 2019, s.92). Bunun için Anadolu masallarını anlatan çeşitli kitaplar arasından en son

ıkan ve okul öncesine hitap ettiği belirtilen “MEB Anadolu Masalları Okul ncesi Kitap Serisi” nin incelenmesi uygun bulunmuştur.

İncelenen kitaplar şunlardır:

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020a) *Altın Balta*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020b) *Altın Yumurtlayan Tavuk*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020c) *Aslan ile Fare*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020d) *Aslan, Tilki ve Geyik*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020e) *Ayağına Diken Batan Serçe*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020f) *Ayşe, Fatma Kuzular*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020g) *Bit Hatun ve Pire Bey*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020h) *Eş, Eşini Bulmayınca*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020ı) *İmdi Dede*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020i) *Karga ile Tilki*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020j) *Kitap Okuyan Ayı*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020k) *Köpek Yavrusu ile Kedi*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020l) *Tavşan ile Kirpi*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020m) *Tilki ile Eşek*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Kılıç, Uğur (Ed.) (2020n) *Tilki ile Leylek*. Ankara: MEB Kültür Yayınları.

Adı geçen kitapların konuları ise ş şekildedir:

KİTABIN ADI	KONUSU
Altın Balta	Suya düşen baltasını almak için değirmenciden yardım isteyen fakir adama dürüstlüğü sebebiyle değirmenci tarafından altın bir balta hediye edilmesi; aynı şekilde altın baltaya sahip olmak isteyen ama dürüst davranmayan komşunun ise altın baltayı alamamasıdır.
Altın Yumurtlayan Tavuk	Her gün bir tane altın yumurta yumurtlayan tavuğunun karnında hazine olduğunu sanıp tavuğu kesen adamın hüsrana uğramasıdır.

Aslan ile Fare	Kendisini bütün hayvanlardan üstün gören aslanın fareyi küçümsemesi, ayağı kapana sıkıştığında ise farenin arkadaşları ile kapana kemirerek aslanı kurtarması, aslanın hatasını anlamasıdır.
Aslan, Tilki ve Geyik	Yaşlandığı için ava çıkamayan aslanın kolay yoldan geyik yemek için tilki ile iş birliği yapması, tilkinin çabalarına rağmen geyiği iki defa elinden kaçırarak aslanın tilkiyi suçlaması; tilkinin hem aslan ile hem de geyik ile arasının bozulmasıdır.
Ayağına Diken Batan Serçe	Minik bir serçenin önce bir nineye diken, sonra bir çobana ekmek, ardından da bir düğün sahibine koyun emanet etmesi; her defasında emanetlerinin korunmaması, bunun üzerine ninenin ekmeğini, çobanın koyununu, düğün sahibinin de gelinini alarak gelin ile onu seven davulcunun kavuşmasını sağlamasıdır.
Ayşe, Fatma Kuzular	Ayşe ve Fatma isimli kuzuların annesinin türlü oyunlarla kuzularını yiyen kurt ile mücadele etmesi ve yavrularını kurtarmasıdır.
Bit Hatun ve Pire Bey	Pire Bey'in suya düşen arkadaşı Bit Hatun'u kurtarmak için sırasıyla çalidan, kargadan, ambardan, fareden, kediden, bakkaldan yardım istemesi; hepsinin yardım vermeyi koşullu kabul etmesi, Pire Bey'in hepsini ikna ederek arkadaşını kurtarmasıdır.
Eş, Eşini Bulmayınca	Fare ile arkadaş olan kurbağanın, fare ile kolaylıkla buluşabilmek için kendi ayağını iple farenin ayağına bağlaması; kartalın fareyi yakaladığı bir gün kurbağanın da onunla havalandırılması ve kurbağanın yanlış arkadaş seçmiş olmaktan pişmanlık duymasıdır.
İmdi Dede	Marangoz İmdi Dede'nin atölyesine çıraklarının bir kedi getirmesi, önce kediyi istemeyen İmdi Dede'nin çırakların çabalarıyla ikna olması ve kediyi sahiplenmesidir.
Karga ile Tilki	Karga ile dost olan tilkinin bir gün kargadan kendisini çok güldürecek bir şaka yapmasını ve çok korkutacak bir deneyim yaşatmasını istemesi; karganın ölçsüz şakasının ve korkutmasının her ikisine de zarar vermesidir.
Kitap Okuyan Ayı	Bir padişahın suçlu bir adama, bir hayvana okuma öğretmesi karşılığında kendisini affedeceğini söylemesi, adamın akıllıca bir yöntemle bir ayıyı kitap okuyor gibi göstererek padişahın sempatisini kazanması ve bağışlanmasıdır.
Köpek Yavrusu ile Kedi	Kurt ile tanışan bir köpek yavrusunun yalnızca bir kez kurtta gördüğü avlama tekniğini öğrendiğini zannederek boyundan büyük işlere kalkışması ve başarısız olmasıdır.
Tavşan ile Kirpi	İki kirpi kardeşin kendileri ile sürekli alay eden bir tavşana oynadıkları oyun ve yaşadıklarına anlam veremeyen tavşanın mahcup olup hatasını anlamasıdır.

Tilki ile Eşek	Eşek ile arkadaş olan tilkinin, eşeğin karnını doyurmak için onu önce kabak sonra mısır tarlasına son olarak da üzüm bağına götürmesi; eşeğin söz verdiği halde her defasında sözünü tutmayıp gürültü yapması; eşeğin değişmeyeceğini anlayan tilkinin eşek ile arkadaşlığı kesmesidir.
Tilki ile Leylek	Leyleği evine davet eden tilkinin, leylek için uygun olmayan düz bir tabakta yemek ikram etmesi; buna karşılık leyleğin de kendi davetinde tilki için uygun olmayan uzun bir çömlek içinde yemek getirmesi ve tilkinin hatasını anlamasıdır.

Tablo-1: “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” nde yer alan kitapların konuları

7.3. Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Çalışmanın verileri toplanırken okul öncesinde değerler eğitimi ve masal anlatma teknikleri hakkında detaylı bir araştırma yapılmıştır. Daha sonra “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” nde yer alan masallar iki kez okunmuştur. İlk okumada kayıt tutulmamış, ikinci okumada ise masallarda öne çıkan değerler “içerik analizi” ile tespit edilmiştir. İçerik analizi birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır. İçerik analizinin aşamaları şöyledir: 1. Verilerin kodlanması; 2. Kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temaların bulunması; 3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması; 4. Bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Bu çalışmada kodların doğrudan verilerden üretildiği tümevarımcı bir yaklaşımla (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 246) içerik analizi yapılmıştır. Buna göre masallarda tespit edilen değerler on altı başlık altında toplanmış ve yorumlanmıştır.

II. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ DÖNEM DEĞER EĞİTİMİNDE

ANADOLU MASALLARI

1. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi

Okul öncesinde çocuklar tüm gelişim alanlarında hızlı bir değişim sergilerler. Bu dönemde sosyal, duygusal gelişim alanındaki ilerlemeler çocuğun bir birey olarak toplumsallaşmasındaki en temel becerilerden oluşur. Çocuk bu süreçte kendisinin bir birey olduğunu ve başkalarından farklı olduğunu anlamaya başlar. Bu farklılığın algılanmasında çocuğun iletişim kurduğu bütün bireylerin tutum ve davranışları ve bu bireylerin çocuğa karşı olan davranışları etkilidir. Çocuklar, çevrelerinde yer alan bu bireyleri izleyip davranışları içselleştirerek veya reddederek kendilerine ait bir kişilik geliştirirler (Balat vd.,2012, s.2).

Kişiliğin iki boyutu vardır. Bunlardan biri huy, diğeri ise karakterdir. İnsanın doğuştan getirdiği özellikler, babası gibi gülmesi, annesi gibi yürümesi “huy” dur. Karakter ise çevreyle şekillenen ve yaşantılar yoluyla kişinin uzun yıllar boyunca oluşturduğu veya sahip olduğu değerler bütünüdür (Aktepe ve Gündüz, 2019, s. 22). Karakterde öne çıkan iki unsur vardır. Bir tanesi “çevresel faktörler” bir tanesi de “değer” kavramıdır. Çevresel faktörler; sosyal ve kültürel çevre ile rol modelleridir (Sapsağlam, 2020, s. 7). Değer kavramı ise üzerinde ayrıca durulması gereken bir kavramdır.

1.1.Değer

“Değer” in sözlükteki ilk anlamı “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık ve kıymettir” (www.sozluk.gov.tr). Değer kavramının terim olarak pek çok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

“Bireyin yaşamını etkileyen, toplum içinde uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlayan, davranışlarını yönlendiren ortak düşüncelerdir” (Ed. Özer, 2019, s.4).

“Toplumun mevcudiyeti, beraberliği, işleyişi ve devamlılığı için, toplumun neredeyse tamamı tarafından tasdik edilmiş temel kaide ve kurallardır.” (Turan ve Ulusoy, 2019, s. 5).

“Değerler, bireyin çevresi ile kurduğu iletişim sonucunda içselleştirilen ve bireyin davranışlarının şekillenmesinde ayrı bir öneme sahip olan kişilik özellikleridir” (Aktepe ve Gündüz, 2019, s.7).

Bu tanımlardan hareketle “değer” in en yalın ifadesiyle yaşamımıza yön veren, davranışlarımızın kıymetini belirleyen prensipler olduğu ifade edilebilir.

1.2. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, bireyin kendi kendini tanımasını, kendi ile uyum içinde olmasını, tutarlı davranmasını sağlayan özelliklerin kazandırılması için bilinçli ve planlı bir şekilde öğrenme ortamlarının oluşturulmasıdır (Sapsağlam, 2020, s. 38).

Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak toplumdaki değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Çocukların doğuştan getirdiği iyi özellikleri ortaya çıkarmak, bireyi ve toplumu korumak, bireyi iyi ahlaki davranışlarla donatmak ve bunun devamını sağlamak değerler eğitiminin amaçları arasındadır (Turan ve Ulusoy, 2019, s. 10).

Son yıllarda görülen şiddet olaylarındaki artma, aile kurumundaki zayıflama, popüler kültürün etkisiyle çoğalan ahlâkî yozlaşma değerler eğitimine yönelik ilgiyi dünya genelinde artırmıştır (Sapsağlam, 2020, s. 39).

İyi ile kötüyü ayırt edebilen, toplumun değerlerine sahip çıkıp yön veren, isten-
dik davranışlar sergileyen, insani değerleri özümseyen aynı zamanda uygulayan bireyler
yetiştirmek ancak iyi bir değerler eğitimi ile mümkündür (Turan ve Ulusoy, 2019, s.
12). Bunun için değerler eğitimine okul öncesi dönemden başlayarak gereken önemin
verilmesi gerekmektedir.

1.3. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Değerlerin bireylere kazandırılmasında kullanılabilecek pek çok yöntem ve tek-
nik bulunmaktadır. Yaklaşım olarak da ifade edilen bu yöntem ve tekniklerin bir kısmı
değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı ise değerlerin düşünce ve karar verme süreci
yoluyla kazanımına yöneliktir. Farklı kaynaklarda farklı sınıflandırmaları ve isimleri
olan bu yaklaşımlardan en çok bilinen ve uygulanan dört tanesini şöyledir:

a. Değer Telkini Yaklaşımı

Değer aktarımı da denilen bu yaklaşımın temelinde, yetişkinlerin çocuklara ahla-
ki değerleri aşılayarak onların davranışlarını şekillendirebileceği inancı vardır. Bu yak-
laşım eskiden beri kullanılan geleneksel bir yoldur. Buna göre; değerler bireylere ka-
zandırılırken sık sık tekrar yapılır ve anında dönüt verilir (Aktepe ve Gündüz, 2019, s.
157-158).

Telkin yaklaşımı, bireyin neyi öğrenip neyi öğrenmeyeceğini herhangi bir sorgu-
lama yapmadan, yetişkinler tarafından öğretilenleri kabul edip öğrenmesi sürecidir. Bu
süreçte yetişkinler bazı aktarımlarda bulunur; çocuklar da yapması ve yapmaması gere-
kenleri öğrenirler, büyüklerden öğütler dinlerler. (Ulusoy, 2019, s.139- 140). Bu yakla-
şımında aileler, öğretmenler, akran çevreleri, siyasiler, din adamları, basın yayın kuruluş-
ları vb. diğer ilgili kişiler doğru ve gerekli olarak düşündükleri değerleri telkin ederek,
nasihat vererek, vaat ederek; günah, sevap, ceza, ödül vb. araçları kullanarak kazandır-
maya çalışırlar (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016, s. 365).

Telkin yaklaşımının sistematik öğretim modeli şu şekildedir:

- Telkin yaklaşımı olabilecek değerleri belirleme
- Değer seviyelerini belirleme
- Davranışsal amaçları belirleme
- Uygun metotları seçme
- Metotları uygulama
- Sonuçları değerlendirme (Ulusoy ve Dilmaç,2014, s.71)

Bu yaklaşım, değerleri edinen kişinin istekleriyle uyumlu olduğunda etkili olabilmektedir. (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016, s. 366).

b. Değer Analizi Yaklaşımı

Örnek olaylar üzerinden sistemli düşünce becerilerini kullanarak çocukların ahlaki değerleri kazanmasını sağlamaya çalışan bir yaklaşımdır. (Sapsağlam, 2020, s.43). Değer analizinde temel amaç, öğrencilere bir değeri anlatmak yerine sorularla öğrencilerin verilmek istenen değerler ile ilgili akıl yürütmelerini sağlamaktır. (Ulusoy, 2019, s. 147)

Bu yaklaşımda sosyal problemleri içeren olaylar doğrudan ya da hikâyeler yoluyla ele alınarak incelenir. “Neden? - Niçin? – Nasıl?” sorularının cevapları aranır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016, s. 369). Öğrencinin karşı karşıya kaldığı sorunu çözerken duygularını olaya dahil etmeden mantıklı karar vermeye çalışması değer analizi yaklaşımının temelini oluşturur. (Ulusoy ve Dilmaç,2014, s.74).

Değer analizi, tartışmaya dayalı olduğundan çocuklar hem kendi görüşlerini ifade etmeyi hem de olayları başkalarının bakış açısından görmeyi öğrenirler (Sapsağlam, 2020, s. 44).

Değer analizi sürecinde şu adımlar takip edilir:

- Değer sorunu belirleme
- Karşılaşılan değer sorunu açığa kavuşturma
- Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama
- Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
- Olası çözüm yollarını belirleme
- Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme
- Seçenekler arasından birini seçme
- Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma

Değer analizi yaklaşımında öğrenciler değerleri öğrenirken, kendilerine sunulan ve önerilen değerleri öğrenmekten ziyade kendilerinin seçmiş oldukları değeri öğrenmeye çalışırlar ve değerleri seçerken muhakeme sürecini kullanırlar. (Ulusoy ve Dilmaç,2014, s.75)

c. Değer Açıklama Yaklaşımı

Hümanist eğitim anlayışına dayanan, değerlerin oluşma süreci ile yakından ilgilenen bir yaklaşımdır. Değer açıklama yaklaşımında öğrencilere değer empoze edilmeden, zorlama yapılmadan değer kazandırılması amaçlanır ve öğrencilerden kendi değerleriyle ilgili açıklama yapmaları beklenir (Ulusoy, 2019, s. 141). Buna göre herkesin neyin doğru olduğu, nasıl bir insan olmak istediği, diğer insanlarla nasıl iletişim kuracağı konusunda sahip olduğu duyguları ve düşünceleri vardır. Bunların netleşmesi için insanlar kendilerini anlatmaya ve başkalarını dinlemeye ihtiyaç duyarlar. Eğitimciler bunları ortaya çıkarmak için çocuklara destek olur ve sorular sorar (Sapsağlam, 2020, s. 44). Öğrencinin seçimini eleştirmeden veya değiştirmeye çalışmadan bunu açıkça ifade etmesi için yardım eder. Değer açıklama yaklaşımı, bireylerin birçok alternatif değer arasından kendisine uygun olan değerleri seçmesini sağlar. Ayrıca öğrencilerin kendile-

rinin ve başkalarının değerlerinin farkında olmasına, kendi değerleri hakkında açık bir şekilde iletişim kurmalarına imkân tanır (Ulusoy,2019, s.141-142).

Değer açıklama yaklaşımında rol yapmaya dayalı oyunlar, canlandırmalar, yapay veya gerçek değer yüklü durumlarla yüzleşmek, derinlemesine benlik analizi etkinlikleri, duyarlılık çalışmaları, küçük grup müzakereleri düşünce kağıtları, tümevarım ve problem çözme gibi metotlar kullanılır. (Kaymakcan ve Meydan, 2016, s. 180)

d. Ahlâkî Muhakeme Yaklaşımı

Ahlaki muhakeme yaklaşımı, eleştirel düşüncenin ve muhakemenin değerleri kazandırmada önemli olduğu prensibine dayanır. Bu yaklaşımda eğitimci, öğrencilere ikilem içeren yaşam problemleri vererek onların kendi çıkmazlarını çözmelerine yardımcı olur (Aktepe ve Gündüz, 2019, s. 160). Ahlaki muhakeme için cezalandırma, suçluluk, adalet, otoriteye itaat, mülkiyet gibi farklı konuları içeren ikilemler kullanılabilir. İkilemler yaşanmış olabileceği gibi kurgu da olabilir. Ahlaki muhakeme yaklaşımında amaç öğrencilerin yüksek değerler sistemine dayanan kompleks düşünce şemaları geliştirmesine yardım etmek ve kendi değer tercihlerinin gerekçelerini müzakere etmeye yönleltmektir (Ulusoy, 2019, s.145). Öğrencilerin ahlak konulu hikâyelerdeki ikilemleri inceleyerek, en üst ahlaki basamağa çıkarılması hedeflenir (Sapsağlam, 2020, s. 45). Bu yaklaşımda öğrencilerin vardıkları ideal değerden çok düşünme ve tartışma sürecinde nelerin konuşulduğu ve tartışıldığı önemlidir (Ed. Uyanık Balat, 2012, s.14).

Ahlaki muhakeme yaklaşımında takip edilen adımlar şu şekildedir:

- Basit, anlaşılır, farklı cevaplar vermeye uygun ikilemler içeren örnek olaylar ve hikâyeler seçilir.
- Öğrencinin ikilemi çözümünden çok, neden o çözüme ulaştığına dikkat çekilir (Ulusoy, 2019, s. 146)

1.4. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi

Değerlerin ve tutumların şekillenmesi okul öncesi dönemde başlamaktadır. Bu dönemde çocuklara değerlerin yaşantılar yoluyla kazandırılması ayrıca masallarla, hikâyelerle, anılarla değer eğitiminin desteklenmesi gerekmektedir (Sapsağlam, 2020, s. 56).

Ahlâkî değerlerin gelişimi için kritik yıllar olan okul öncesi dönemin planlı, programlı ve bilimsel temellere dayalı olması önem taşımaktadır. UNESCO tarafından hazırlanan “Erken Çocuklukta Değerler Eğitimi Eylem Çerçevesi” nde değerleri keşfetmeleri için çocuklara zaman ayrılması ve etkinlik sunulması gerektiği belirtilmiştir. Bu raporda ayrıca değerlere yönelik bir eğitim programının taşınması gereken özellikler özetle şöyle sıralanmıştır:

- Evrensel bir değerler perspektifi kazandırma
- Tanımlar, tartışmalar, gösteriler ve hikâyeler yoluyla farklı değerleri öğrenme
- Oyun ve sözlü anlatım yoluyla değerleri anlama
- Eğlenceli aktiviteler yoluyla değer etkinliklerinden zevk alma
- Değerler hakkında düşünme etkinlikleri yoluyla duygularını ve kendini güçlendirme
- Değer temelli psiko-sosyal becerileri öğrenme ve bu becerileri akranlar ve yetişkinler arasında kullanma (UNESCO,2000)

UNESCO raporunda yer alan özellikler okul öncesi dönemde yapılacak değerler eğitimi etkinliklerinin ana hatlarını belirlemesi bakımından önemlidir. Tez çalışması için etkinlik ve materyal hazırlarken de dikkate alınmıştır.

Okul öncesi dönemde çocuklara değerler eğitimi verilmesi için pek çok ülkede UNESCO ‘nun bu raporu ile örtüşen farklı isimler altında eğitim programları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu programlardan bazıları şunlardır:

- Bireysel Gelişim İçin Ahlaki Değerler Rehberi
- Zürafa Kahramanlar Programı
- Lions-Quest Programı
- Yaşayan Değerler Eğitimi Programı
- Açık Halka
- Gerekli Zorunlu Proje
- City Montessori School
- Çocuk Gelişim Projesi
- Kişilik Eğitim Müfredatı (Sapsağlam,2020)

Burada bu programlar hakkında detaylı bilgi verilmemiş yalnızca etkinlik temelli olması dolayısıyla araştırma konusu ile yakın ilişkisi bulunan “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” ndan kısaca bahsedilmiştir (Diğer programlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sapsağlam,2020; Dönmez ve Uyanık, 2022).

1.5. Okul Öncesi Dönemde Etkinlik Temelli Bir Değerler Eğitimi Anlayışı: Yaşayan Değerler Eğitimi Programı

LVEP (Living Values Education Program/ Yaşayan Değerler Eğitimi Programı) 1996 yılında New York'ta (UNICEF) 12 eğitimci tarafından çocukların hayata mutlu şekilde hazırlanmaları için geliştirilmiştir. Programın hedef yaş grubu okul öncesinden lise sona kadardır. Program, çocukların değerleri keşfetmeleri için onlara farklı aktiviteler sunmaktadır ve çocukların paylaşmayı, düşünmeyi, sosyal beceriler edinmeyi oyunlarla, şarkılarla, resimlerle öğrenmelerini sağlamaktadır (Sapsağlam, 2020, s. 61). Program; barış, saygı, sevgi, dürüstlük, sorumluluk, özgürlük, iş birliği, mutluluk, hoşgörü, alçakgönüllülük, sadelik ve dayanışma değerlerini kazandırmayı amaçlamaktadır. (www.livingvalues.net).

“Yaşayan Değerler Eğitimi Programı”, çocukların ve gençlerin çağımıza özgü yeni zorluklar ve baskılarla karşılaştığını belirtir. Çocukların şiddete, eşitsizliklere maruz kaldıklarını; güvensizlik ortamında giderek artan şiddet, zorbalık ve toplumsal sorunlara karşı bir çözüm geliştirilmesi gerektiğini söyler. Program, genel olarak kişilerin birbirlerine ve çevrelerine saygı eksikliğinin üstesinden gelme gerekliliğinden ortaya çıkmıştır. Çocukların ve gençlerin kendilerini ve toplumu keşfetmelerine, pozitif değerler geliştirmelerine ve potansiyel olarak doğru hareket etmelerine yardımcı olmaya çalışır. (Özer,2015, s.80)

“Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” na göre değerler eğitiminin başarısı “değere dayalı bir atmosfer” oluşturmaya bağlıdır. Bunu sağlamak için eğitimcilerin, öğrencilerin sevildiğini, saygı duyulduğunu, değer verildiğini, anlaşıldığını ve güvende olduğunu hissetmelerini sağlayacak öğretim yöntemleri geliştirmeleri gerekir (www.livingvalues.net).

LVEP, dünya genelinde pek çok ülke tarafından kabul edilen ve yaygın olarak kullanılan; şiddeti, sosyal problemleri azaltmayı ve olumlu sosyal davranışları arttırmayı hedefleyen kapsamlı bir programdır. Programın dinî, siyasî, ulusal bağlantısı bulunmamaktadır ve program evrensel değerleri savunmaktadır. Yaşayan değerler UNESCO tarafından da desteklenmektedir. Program değerler eğitiminin okul, ev ve toplum temelli olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Avrupa, Asya, Afrika, Orta Doğu ve Amerika’da 60’ı aşkın ülkede uygulanmaktadır (Tillman’dan akt. Dönmez ve Uyanık,2022, s.79).

Programın hedefleri genel hatlarıyla şöyledir:

- Eğitimcilere ve öğrencilere, gelişim için yol gösterici ilkeler ve araçlar sağlamak.
- Mesleki gelişim atölyeleri ile eğitimcileri desteklemek.

- Olumlu kişisel ve sosyal seçimler yapma konusunda anlayış, motivasyon ve sorumluluğu derinleştirmek.
- Bireylere kendi kişisel, sosyal, ahlaki ve manevi değerlerini seçmeleri için ilham vermek.
- Eğitimcileri, bakıcıları ve ebeveynleri, öğrencilere ve bakım verdikleri bireylere bir yaşam felsefesi sağlamaya teşvik etmek, böylece genel gelişimlerini ve kişisel gelişimlerini kolaylaştırmak.
- Değerlerin toplumun sürdürücü gücü olduğu bilincini geliştirmek.
- Tüm insanların, yaşadıkları değerlerin yaşam deneyimlerinin kalitesini etkilediğini fark etmelerine yardımcı olmak(www.livingvalues.net).

Programın etkisini ve verimliliğini artırmak için 2004 yılında, bir dizi kuruluş, ajans, devlet organı, vakıf, topluluk ve bireyin katılımıyla daha fazla eğitimciye, çocuğa, gence fayda sağlamak amacıyla “Uluslararası Yaşayan Değerler Eğitimi Derneği” kurulmuştur. Derneğin değerler eğitimi ile ilgili araştırmalarına, uygulamalarına ve ülkelere göre etkilerine internet sitesi üzerinden ulaşılabilir. İnternet sitesinde kitaplar, etkinlikler, afişler ve şarkılar da mevcuttur. Savaşta etkilenmiş, zor şartlar altında yaşayan veya suça karışmış çocuklar ve gençler için özel etkinlik örnekleri de bulunmaktadır (www.livingvalues.net).

“Yapılan araştırmalar ve eğitimcilerden alınan dönütlere göre Yaşayan Değerler Eğitimi Programı’nı uygulayan okullarda problem davranışların azaldığı, akademik, sosyal ve duygusal başarının arttığı, pozitif bir okul kültürü oluşturulduğu ve problem davranışlar sergileyen ya da risk altındaki çocukların topluma uyum ve rehabilitasyon süreçlerinin olumlu yönde etkilendiği görülmüştür” (El Hassan ve Kâhil’den akt. Dönmez ve Uyanık,2022, s.81). Programın Tayland’da bir mülteci kampında uygulanmasına ilişkin rapor olumlu etkiye örnek olarak gösterilebilir. Buna göre Karen Kabilesi Mülte-

ci Kampı'ndan "Yaşayan Değerler Eğitimi" uygulamasından bir yıl sonra, çocuklar ve gençlerle çalışan 24 mülteci kampı öğretmeninden dokuzu şiddet davranışında yüzde 100 iyileşme bildirmiş; diğerleri saldırganlıkta yüzde 80'lik bir azalma olduğunu belirtmiştir. Programın başlamasından sonraki iki yıl içinde, kampın farklı bölümlerinden gençler arasındaki yüksek frekanslı kavgalar tamamen sona ermiş, onun yerine spontane oyun ve iş birliği artmıştır (www.livingvalues.net).

Türkiye'nin ulusal bir değerler eğitimi programı bulunmasa da MEB 2013 okul öncesi eğitim programı sosyal duygusal gelişim alanındaki kazanım ve göstergeler ile dünyada yaygın olarak kullanılan UNESCO Erken Çocuklukta Değerler Eğitimi Eylem Çerçevesi (UNESCO Framework for Action on Values Education in Early Childhood) (2000) ve Yaşayan Değerler Eğitimi (Living Values Education) kapsamındaki değerler uyushmaktadır. (Dönmez ve Uyanık, 2022, s.78) Bu sebeple tez çalışmasında incelenen serideki masallar "Yaşayan Değerler Eğitimi Programı" nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlere göre incelenmiştir.

2. Anadolu Masalları

2.1. Masal ve Masalların Özellikleri

Masal kelimesi için TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür" ([soz-luk.gov.tr](https://sozluk.gov.tr)) tanımı yapılmıştır. Masallar üzerine çalışmalar yapan araştırmacılardan bazı-
larının masal tanımları ise şu şekildedir:

"Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsülü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür" (Sakoğlu, 2016, s.17).

“Masal tamamen hayal ürünü olan ve dinleyicilerini olayların gerçekliğine inandırma iddiası bulunmayan bir anlatım türüdür” (Bilkan, 2020, s.2).

“Masal; halkın ortak şuurundan doğmuş olağanüstü karakterlerin ve tabiatüstü olayların yer aldığı ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılarak, kuşaktan kuşağa, asırlardan beri süregelen sözlü anonim halk edebiyatının en güzel ürünüdür” (Dede, 2017, s.10).

Bütün bu bilgilerden hareketle masal; hayal mahsulü yerlerde, hayal mahsulü karakterlerin başından geçen olayları anlatan sözlü bir edebiyat ürünü olarak tanımlanabilir.

2.2.Masal Türleri

Masallar farklı kaynaklarda farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Burada Türk masalları üzerine çalışmaları bulunan halkbilimci Pertev Naili Boratav’ın yaptığı sınıflandırmaya göre kısaca bilgi verilmiştir. Buna göre masallar “hayvan, olağanüstü, gerçekçi, güldürücü, zincirlemeli” şeklinde beş farklı türdedir (Boratav, 1992).

a. Hayvan Masalları

Hayvan masalları, kısa masallardır. Bu masallar kıssadan hisse verir. Bu tür masallarda hayvanlar, kendilerine özgü özellikleri kaybetmiş, insanlaşmıştır. Macera yönü ağır basan bir türdür (Güleç ve Geçgel, 2015, s.65).

Çalışmaya konu olan serideki “Aslan ile Fare”, “Aslan, Tilki ve Geyik”, “Ayşe Fatma Kuzular”, “Eş Eşini Bulamayınca”, “Karga ile Tilki”, “Köpek Yavrusu ile Kedi”, “Tavşan ile Kirpi”, “Tilki ile Eşek”, “Tilki ile Leylek” masalları bu türdendir.

b. Olağanüstü Masallar

Kişileri insanlardan, cinlerden, perilerden, devlerden oluşan masallardır. Bu türdeki Türk masallarında olağanüstü öğeler çok fazla akıl dışı nitelikte değildir. Dev,

insandan daha büyük ve obur bir varlık şeklinde; periler ise insanla aynı görünüşte olan ama kılık değiştirebilen kişiler olarak tasvir edilir (Güleç ve Geçgel, 2015, s.66).

İncelenen seride bu türde masal bulunmamaktadır.

c. Gerçekçi Masallar

Gerçekçi masalarda kişi ve olaylar gerçeğe daha yakındır. Masal kişileri gerçek hayattaki özellikleri ile anlatılırlar. Masal kişilerinin ırk, dil, din ve ekonomik durumlarına bakılmaksızın, toplum içinde zekâ ve meziyetleriyle hak ettikleri yere ulaşabilmeleri, aynı zamanda bir motivasyon unsuru da olabilmektedir (Bilkan, 2020, s.6).

İncelenen kitap serisinde “İmdi Dede”, “Altın Balta” ve “Kitap Okuyan Ayı” masalları bu türde masallardır. Sıra dışı unsurlarına rağmen “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalı da bu tür içinde kabul edilebilir.

d. Güldürücü Masallar

Nükteli hikâyeler ve fıkralardan oluşan bu masallara “latife” de denir. En önemli özellikleri kısa ve yoğun olmalarıdır. Bu tür anlatımlar imalı ve mizahi anlamlara dayanır (Bilkan, 2020, s.7).

İncelenen seride bu türe örnek olacak bir masal bulunmamaktadır.

e. Zincirlemeli Masallar

Bu tür masalların çoğunun kişileri hayvanlardır. Olayların birbiri ardına zincirleme sıralanmasından meydana gelir. Bu masallar, kuruluşları gereği, başta ve sonda olayın çok kısa bir anlatısı ile ortadaki en uzun bölümlerinde bir sıra konuşmadan meydana gelir. (Güleç ve Geçgel, 2015, s.68)

İncelenen masallardan “Ayağına Diken Batan Serçe” ile “Bit Hatun ve Pire Bey” bu türe örnektir.

2.3. Anadolu Masalları

En yalın ifadesiyle Anadolu yaşamından izler taşıyan, kahramanları ve mekânları Anadolu ile ilişkili olan masallara Anadolu masalları denir. Anadolu masallarının karakteristik özellikleri şöyledir:

- Anlatımı oldukça yalın bir konuşma diliyle gerçekleşir (Helimoğlu Yavuz, 2002, s.14).
- Olayların yerleri ve zamanları belirsizdir. Bu sebeple masallar “Bir zamanlar”, “Uzak ülkelerden birinde”, “Evvel zaman içinde” gibi sözlerle başlar (Helimoğlu Yavuz, 2002, s.14).
- Masallar, masalın en küçük yapı unsuru olan “motif” ten oluşur. Her masalda en az bir motif vardır. Motif birden fazla olabilir. Olağanüstü hayvanlar, devler, periler, gibi gelenek tarafından bilinen masal aktörleri, hareketin arkasındaki büyümlü objeler, olağanüstü görenekler, acayip inanmalar ve tek tek olaylar birer motiftir. Hayatın gelişigüzel olayları motif değildir. Örneğin anne olmak motif değildir, “üvey anne” bir motiftir (Kılıç, 2019, s.19). Anadolu masallarında “üvey anne” gibi başka ulusların masallarında da görülen motifler yer aldığı gibi Anadolu kültürüne özgü motifler de yer alır. Örneğin “Türk düğünü” Anadolu masallarına özgü bir motiftir (Soysal, 2002, s.104.). Bu motif incelenen seride “Ayağına Diken Batan Serçe” masalında bulunmaktadır.
- Masallarda geçen nesneler, mekânlar ve renkler sembolik birer anlama sahiptir. Kapalı olan kapılar, hayattaki engelleri sembolize ederken, anahtar çözüm yolunu sembolize eder. Gemi, dünya hayatını; kuyu, insan ömrünü; orman ise bilinmez korkularla yüzleşmeyi sembolize eder (Dede, 2017, s.16). Sayıların da sembolik anlamları vardır. Masallarda genellikle üç, yedi, kırk sayıları ile karşılaşılır. Bu sayılar dini anlamlar taşır. “Yedi kat yerin altı” ifadesi sıklıkla kullanılır.

nılır. Bu ifadenin İslamî bir karşılığı vardır. Kur'an'a göre Allah göğü ve yeri yedi tabaka halinde yaratmıştır (Bilkan, 2020, s.38).

- Anadolu masallarının başında, ortasında ve sonunda bazı sözler bulunur. Bu söz-
lere “formel” yani “kalıp söz” denir (Sakoğlu, 2016, s.149). Formeller genellikle
kelime oyunlarından oluşan tekerlemeler şeklindedir. Formellerin amacı, dinle-
yicinin dikkatini çekmektir (Bilkan, 2020, s.51). Masala giriş formellerine şu şe-
kilde iki örnek gösterilebilir:

“Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal
iken, pire berber iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, annem düştü be-
şikten, babam çıktı eşikten... Koştu minemin dizine, baktım tatlı yüzüne. Bana bir
masal söylemesini istedim” (Duymaz,2019, s. 85).

“İyi dostlar dosttur dünde

Belli olur kara günde

Hikâyemi anlatayım

Doğruya doğru katayım

Başlayayım seyrek seyrek

Anlatayım gevrek gevrek

Dinlemeye ister yürek

Susamlıdır benim çörek

Tatlı olur yağlı börek

Şimdi burda biraz gerek

Bu çocuklara da verek” (Duymaz,2019, s.82).

Masallarda bir olaydan diğetine geçişi sağılayan formellere de şunlar örnektir:

“Aradan az zaman, zor zaman geçer” (Sakoğılu, 2016, s. 86).

“Ha babam şurada dur, burada dur; uzun boylu yol giderek, tavanın enince, iğnenin boyunca yol giderler” (Sakoğılu, 2016, s. 87).

Masal sonu tekerlemelerinde en yaygın olarak kullanılanı ise “gökten üç elma düştü” şeklindedir. Üç elmanın paylaşımını anlatıcı dilediğı şekilde yapabilir. “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine” (Duymaz, 2019, s. 95) gibi masal kahramanlarına ve dinleyenlere iyilik dileyerek masalı sonlandırmak da oldukça yaygındır.

Şekilsel özellikleri böyle olan Anadolu masalları, evrensel değelerin yanında kültürümüze ait değeri de taşıması bakımından okul öncesi dönemden başlayarak çocuklara aktarılması gereken bir kaynaktır. Naki Tezel, “Türk Masalları” adlı çalışmasında masallarımızın dile ait incelikler, tarihi olaylar, halk kültürü ve eğitim için zengin bir hazine olduğunu söyleyip masal çalışmalarının önemini vurgulamıştır (Tezel, 2019, s.17). Türk masal çalışmaları, İzzet Ulvi’nin masal yayınlarıyla 1910’larda başlamıştır. Cumhuriyet döneminde yoğunluk kazanmış olan bu çalışmalar Ziya Gökalp, Eflatun Cem Güney, Tahir Alangu, Naki Tezel, Pertev Naili Boratav, Saim Sakoğılu, Umay Günay, Esma Şimşek, Muhsine Helimoğılu Yavuz, Esma Şimşek ve Evrim Ölçer Özünel gibi masallara gönül vermiş araştırmacılar yoluyla devam ettirilmiştir. Son olarak da detayları giriş bölümünde verilen “Anadolu Masalları Projesi” ile gündeme gelmiştir.

2.4. Masalın Çocuk Eğitimindeki Yeri

Eğitimciler arasında masalların çocuklar için çok yararlı olduğunu savunanlar ağırlıkta olsa da zararlı olacağını savunanlar da vardır. İlk görüşe göre çocukların dil gelişiminde, değeri yargılarının biçimlenmesinde, yaşadıkları topluma uyum sağlama-sında masal temel materyaldir (Kılıç, 2019, s.87-88).

Çocukların olgunlaşmasının temelinde masal vardır. Bu bakımdan masallar eğitim açısından çok önemlidir (Kantarcıoğlu, 1991).

Masal insanı ve hayatı anlatır. Masallar sembollerden ve hayal atmosferinden ayıklanırsa karşımıza hayatın gerçeği çıkar. Çocuk, kendi hikâyesini masaldan hareketle kurar. Hayalinde tasarladığı olağanüstülüklerle gelişen serüvende kendini tanımaya çalışır. Böylece gerçekler dünyasında ayakta durmayı daha kolay öğrenir (Şirin, 2007, s.81).

Masallardaki kahramanlar, anlatım biçimi, kullanılan deyimler, atasözleri vb. çocuğun aklında yer eder. Masallar ayrıca çocuğun dinleme becerisini olumlu yönde etkiler. Masalın renkli dünyası, sembolik unsurları ruhu beslerken gelecekte karşılaşabilecek zorluklar, dolaylı şekilde anlatılır. Masallar hayat karşısındaki seçimlerin yapılmasını kolaylaştırır. Bu seçimlerin sonuçlarını hayal aynasında gösterir; bu sonuçlar ışığında insanın kendisine, inançlarına ve kültürüne uygun bir karakter ile kişinin kendisine ait bir düşünce sistemi geliştirmesine yardımcı olarak toplum mühendisliği görevini yerine getirir (Aday ve Akçalan, 2018, s.245).

Çocuk ahlaki davranışın faydalarını soyut etik kavramlar aracılığıyla değil; doğruluğu hem somut, dolayısıyla anlamlı görünecek hem de incelikle ve yalnızca dolaylı anlatım yoluyla aktaracak bir ahlak eğitimine de ihtiyaç duyar. Çocuk bu türden bir anlamı masallarda bulur (Bettelheim, 2021).

Masalların zararlı olduğunu savunanların görüşlerine gelince temel eleştiriler çocukları yanlış inançlara sürüklemesi, hayata dair gerçeklerden uzaklaştırması, mantıklı düşünme alışkanlığının gelişimini engellemesi üzerinedir. Masallardaki korku verici yaratıklar ve şiddet unsurları da eleştiriler arasındadır (Temizyürek vd.,2016, s.46).

Halkbilimci Naki Tezel, çocuk eğitiminde masalın önemli bir rolü olduğunu, küçük çocukların ilgisini yalnız masalların çektiğini belirterek basitleştirilerek yazılmış,

olumsuz unsurları atılmış, çocuk hayalini işletecek güzel masalların hazırlanmasının çocuk edebiyatına büyük hizmet olacağını vurgulamıştır (Tezel, 2019, s.18). Böylece her iki görüşü de dikkate alan yeni bir görüş ileri sürmüştür. Araştırmaya konu olan kitap serisi masalları, Naki Tezel'in görüşünü destekler niteliktedir. Masallar akademik bir kadro tarafından incelenerek seçilmiş ve çocukların düzeyine uygun şekilde yazılmıştır.

3.Değer Eğitimi Etkinliği Olarak Anadolu Masalları

Masallar pek çok özelliği bünyesinde barındıran edebi ürünler olarak eğitimciler tarafından farklı amaçlarla anlatılabilir. Örneğin; masal, anadil öğrenimini desteklemek için kullanıldığında buna göre planlanır ve masalın dil ile ilgili unsurları ön plana çıkarılır. Araştırma konusu gereği incelenen masallar, değerler eğitimi etkinliği olarak ele alındığı için bu bölümde masal anlatma teknikleri değer odaklı olarak açıklanmıştır. Böylece çocuğun masalın içine girmesine yardımcı olmak ve masaldaki değeri keşfetmesini sağlamak amaçlanmıştır.

Masal ve hikâye anlatırken özellikle de çocuk dinleyiciler için bu anlatımları yaparken kullanılan belli teknikler vardır. Masal anlatma tekniklerinden bahsetmeden önce bu tekniklerin uygulayıcıları olan anlatıcıların özelliklerine ve değerler eğitimindeki rollerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

3.1.Masal Anlatıcısı

Masal anlatıcısı, masal anlatma işiyle ilgilenen, masalı ezberden veya doğaçlama olarak anlatan kişidir.

“Sözlü ürünlerin en önemli özelliği onları icra edecek ve yaşatacak bir anlatıcıya ihtiyaç olmalarıdır. Bir anlatıcının dilinde yaşarsa o sözlü ürün gerçek bir ürün olabilir. Dolayısıyla bir sözlü üründen bahsederken anlatıcısından bahsetmemek mümkün değil-

dir” (Arslantaş,2020, s.66). Çünkü masalı ete kemiğe büründüren anlatıcısıdır. Anlatıcının masalı yaşamış gibi anlatışı sayesinde dinleyen masal iklimine geçer ve masalın etkileme gücü çoğalır (Şirin, 2007).

Masal anlatıcılarını kültürel yapı içinde kendiliğinden yetişmiş “geleneksel masal anlatıcısı” ve eğitim yoluyla yetişmiş “modern masal anlatıcısı” şeklinde ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

a. Geleneksel Masal Anlatıcısı

Tarih boyunca Anadolu’da masallar genelde evlerde masalcı, masal anası, masal ebesi/ninesi, masal atası denilen kişilerce anlatılmıştır. Geleneksel masal anlatıcıları, masalı kendilerine has bir üslup ve teknikle; usta- çırak ilişkisinde yetişmeden; dinledikleri masalları anlatarak anlatıcılığı öğrenmiş kimselerdir (Kılıç,2019, s.49).

Masal anlatmak, çok özel bir yetenek gerektirir. “Herkes masal anlatamaz. Masalcının anlatımdaki ustalığı, söz oyunları ile anlatımı zenginleştirmesi ve masala katkıları masalın niteliğini belirler” (Bilkan, 2020, s.44).

Geleneksel anlatıcılar anlattıklarını akılda tutan, onları dinleyiciler karşısında icra eden kişilerdir. Özel yeteneklere sahiptirler ve herkes tarafından sayılıp sevilirler. Ayrıca masal anlatmayı ve konuşmayı seven, sosyal ilişkileri iyi olan, hayal gücü geniş, taklit yapabilen ve şarkı söyleyebilen kimselerdir (Arslantaş, 2020).

Anadolu masallarını derleyen, masallar yazmış olan ve “Masalcı Baba” olarak tanınan Eflatun Cem Güney masal anlatıcıları için şunları söyler:

“Masal deyip geçmeyin; kökleri vardır geçmişte, dayanır durur dağ gibi... Dalları var üstümüzde; yeşerir gider bağ gibi... Ama anlatılacağı gibi anlatılırsa... Zira asıl tadı anlatılışındadır bunların, hele masal ağzıyla iki tekerleyip bir yuvarlamasını bilen masal ustalarından dinlenirse tadına doyum olmaz doğrusu” (Güney, 2009, s.7).

Doç Dr. Evrim Ölçer Özünel, Dr. İbrahim Gümüş ile yaptığı “Masal Anlatıcılığı” adlı çevrimiçi söyleşide geleneksel masalcıları şu şekilde tarif eder: “Oturur. Bağdaş kurar. Sakin sakin anlatır. Bazen bir gölge oyunu yapar, bazen ufacık bir efekt, ses, mimik falan ama böyle kötü tiyatrocı gibi değildir hiçbir tanesi. Abartılı büyük roller, taklitler falan yoktur onların hayatında. Sakindirler. Sadece kültüre o kadar hakimdirler ki onu size yansıtırlar. Hiç “Gık!” edemezsiniz. 3 yaşında çocuk da 30 yaşında adam da oturur öyle. Baktırırlar ağızlarının içine.” (www.youtube.com/watch?v=US-uLwQV_qI 16 Nisan 2020)

Özünel’in geleneksel masalcılar için söylediklerinin benzerini Saim Sakoğlu’nun “Masal Araştırmaları” kitabında da görmek mümkündür. Sakaoglu, masal anlatmanın bir kabiliyet olduğunu; anlatışlarındaki açıklık ve devamlılığın masalcıları sevdiğini belirtir. Masalcıların söz ustalıklarını ve masala kendilerinden bir şeyler kattıklarını 1969 yılında Gümüşhane’de Mustafa Doğan adlı anlatıcıdan masal derlemeleri sırasında tespit ettiği örnekler üzerinden şu şekilde aktarır:

“Zavallı o güne kadar öyle elbise giymemişti.”

Giydiği güzel elbiseye hayretle bakan fakir değirmenci için söylenmiştir” (Sakoğlu, 2012, s.157).

“Zavallı tazi da onlarla çile koymadı, çekti hayvan.”

Sahibinin yanında olduğu için onlarla aynı çileyi çeken hayvan için söylenmiştir” (Sakoğlu, 2012, s.158).

Geleneksel anlatıcıların yetenekleri, dile ve kültüre hakimiyetleri yanında değer eğitimindeki rollerine de değinmek gerekir. Bu kişilerin çoğunlukla yaşlı, tecrübeli kişiler olması, masalın tecrübe aktarımı göreviyle yakından ilgilidir (Bilkan, 2020, s.44). Bu özellikleri dolayısıyla geleneksel anlatıcıların tamamını değilse bile bir bölümünü

“değer telkini” yapan bilge kişiler olarak görmek mümkündür. Bitiş formeli olarak kullandıkları bazı ifadeler onların masaldan bir ders çıkarmayı amaçladıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Sakoğlu, masala eklenen ahlaki görüş ve nasihatlere şunları örnek gösterir:

- “Büyüklerden kalma bir söz vardır: Eden bir gün muhakkak bulur.
- İyilik yap, denize at: balık bilmezse Halik bilir.
- Eskiler derler ki, iyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı” (Sakoğlu, 2012, s.92).

b. Modern Masal Anlatıcısı

Masal anlatıcılığı, 1970’ ten sonra Avrupa ve ABD’de profesyonel bir meslek olmuş, medya yoluyla çokça ilgi gören bir alan hâline gelmiştir. Pazarlama ve reklam faaliyetleri için büyük şirketlerin çalışanlarına verdiği eğitimler, farklı kurumlarca organize edilen “Masal Anlatıcısı Eğitimliği” sertifika programları aracılığı ile yaygınlaşmıştır. Çeşitli koruma faaliyetleri ve kuramsal yaklaşımlarla da masal anlatıcılığı üzerine farkındalık gelişmiştir. Bu farkındalık, müzelerde ve eğitim kurumlarında masal anlatımının yaygınlaşmasına ve masal anlatıcılığı eğitimlerinin de artmasına sebep olmuştur (Kılıç,2019).

Masal, sözlü kültür aracıdır ve bugünün masal anlatıcıları sözlü kültür içinde yetişmemiş, bu alışkanlığı edinmemiş bireylerdir. Dolayısıyla masalcılığın tarihsel geçmişinde kendiliğinden olan bir öğrenmeyi bugün masal anlatıcıları bu alanda aldıkları eğitimler aracılığıyla edinmektedirler (Topçam,2019).

“Masal Anlatıcılarına Göre Masal Anlatıcılarında Olması Gereken Özellikler” adlı araştırmanın sonuçları modern masal anlatıcıları hakkında bilgi vermesi bakımından dikkat çekicidir. Araştırma sonuçları modern anlatıcıların geleneksel anlatıcılar ile

örtüşen yönlerini gösterdiği için de önemlidir. Araştırma, öğretmenlik mezunu olan ve aktif şekilde çeşitli platformlarda masal anlatıcılığı eğitimi yapan 78 kişinin katılımıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Buna göre masal anlatıcılarında bulunması gereken belli başlı özellikler şöyledir:

- Etkili bir anlatım için nefesi doğru kullanabilme
- Tekdüze, tiz ve sert bir ses kullanmadan gerektiğinde ses değişiklikleri yapabilme ve sesin tonunu metne göre ayarlayabilme
- Diksiyon hatası yapmama, anlatım esnasında açık ve anlaşılır bir anlatım gerçekleştirebilme, gerektiğinde yöre ağzını kullanabilme
- Anadile hâkim olma ve yalın bir anlatım yapabilme
- Anlatımdan önce mutlaka metin, mekân ve materyal hazırlığı yapabilme
- Anlatım esnasında rahat olma, masaldaki atmosferi yaşatabilme, dinleyici ile iletişim kurabilme
- Geniş bir kelime hazinesine sahip olma, anlatımda doğru sözcükleri seçebilme, kavram yanılgısına düşmeme ve nüansları yakalayabilme
- Dinleyici grubunun yaş ve gelişim dönemine hâkim olma ve yaş grubuna uygun anlatım yapabilme
- Dış görünümde abartıdan uzak olma, giyim ile dinleyicinin dikkatini dağıtmama
- Jestlerle ve mimiklerle masala derinlik katabilme
- Dinleyici grubunun içinde bulunduğu ruh hâlini gözlemleyerek anlatımı aktif hale getirebilme, gerektiğinde yöntem değiştirebilme, ilgiyi kendinde tutabilme
- Dinleyici grubunu tanıyabilme, anlatımı gruba göre belirleyebilme
- Değer aktarımını önemseme, masalda olan değeri ön plana çıkarabilme, masal sonrasında sorularda değerleri hatırlatabilme
- Anlattığı her masalın içeriğine hâkim olma, masalın bitiminde gelebilecek soruları öngörme ve bunların cevabına hazır olabilme

- Gelişmiş soru sorma becerisine sahip olma, masalın içeriğine yönelik sorular sorabilme
- Genel kültüre sahip olma, edebî eserleri bilme
- Eğlenceli anlatım yapabilme, sıkıcı olmama
- Kişisel gelişim açısından donanımlı, geniş bakış açısına sahip, yüksek özgüvenli bir birey olma, kendini ifade edebilme (Oruç ve Çağır, 2020).

Modern masal anlatıcılarının özellikleri arasında sayılan “değer aktarımını önemseme, masalda olan değeri ön plana çıkarabilme, masal sonrasında sorularda değerleri hatırlatabilme” konusu günümüzde popülerliğini artıran ve profesyonel bir meslek haline gelen masal anlatıcılığının yalnızca anlatım tekniklerini öğrenmekten ibaret olmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu da modern masal anlatıcılarının başarısının, değerler eğitimine verecekleri önem ve ayıracakları zaman ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

3.2. Değer Odaklı Masal Anlatma Teknikleri

Masallar yalnızca boş zaman eğlencesi olarak değil pek çok kazanımı desteklemek için bir eğitim aracı olarak kullanılmaktadır. Masallar, masal anlatıcılığına uygun doğru teknik ve yöntemlerle kullanıldığı zaman etkili olabilmektedir. (Erdal, 2020) Bu araştırmada “masal anlatmanın temel teknikleri” ve “okul öncesine özel masal anlatma teknikleri” olarak iki başlıkta ele alınmış ve değer odaklı olarak açıklanmıştır.

3.2.1. Masal Anlatmanın Temel Teknikleri

Bu bölümde yaş grubu farkı gözetilmeksizin masal anlatmanın temel teknikleri üzerinde durulmuştur; ancak tez konusu gereği çocuk dinleyiciler ve değerler eğitimi için daha çok önem verilmesi gereken yerler özellikle belirtilmiştir.

3.2.1.1.Masala Hazırlık

Masal anlatmanın ve dinlemenin amacı bir hayali paylaşmaktır. Masallar hayal gücünü canlandırarak görseli olmayanı görme yeteneğini geliştirir (Lieberman, 2017).

Hayal gücünü canlandıracak biçimde masal anlatmak için masal hazırlıklarının iyi yapılması gerekir. Masala hazırlık, anlatıcının okuduğu ya da duyduğu bir masalı, özgün şekilde anlatabilmek için yaptığı çalışmaların tamamını içerir.

Anlatım hazırlıkları, hiçbir görsel materyal kullanmadan masalı sürükleyici şekilde anlatabilecek yetkinliğe ulaşmak için yapılmaktadır. Bu yetkinliğe ulaşan anlatıcı, isteğe bağlı olarak dinleyici grubunun ilgi ve ihtiyaçlarını da dikkate alarak anlatımını renklendirmek ve daha eğlenceli kılmak için çeşitli enstrümanlar, aksesuarlar, ışıklar, resimler kullanabilir. Bu tür materyallerin etkisinin, güçlü bir anlatıya yapılan küçük dokunuşlardan ibaret olduğu belirtilmelidir. Çünkü masalları yüzyıllardır taşıyan şey “söz” dür. Anlatıma hazırlık öncelikle “söz” ün gücünü artırmaya dönüktür.

Masallar, çocukların his ve hayal dünyalarını geliştirerek onları soyut düşünceye hazırlamaktadır. Değerler eğitimi dikkate alındığında pedagojik olarak çocukların alması gereken en temel öğretiler masal estetiği ile verilebilir (Uçak, 2010, s.77). Bu sebeple anlatıcının yapacağı bütün hazırlıklar değerler eğitimi çalışmalarını destekleyecektir.

a. Masal Metni ile İlgili Hazırlıklar

Masal hazırlıklarına metin üzerinde çeşitli çalışmalar yapılarak başlanır. Anlatıcının her şeyden önce masalı aklında tutabilmesi gerekir. Masalın tamamını ezberlemek yerine anlatımın belli kalıplarını akılda tutmak etkili bir yöntem olacaktır. Masal anlatıcısının çalışacağı masallar üzerine bir defter tutması yapılacak ilk iştir (Kılıç, 2019, s.55). Deftere masaldaki satır başı olaylar, kısa kısa sekiz ila on iki cümleyi aş-

mayacak şekilde yazılabilir ve masalın geçtiği yerin basit bir haritası çizilebilir. Bu temel bilgiler masalın akılda tutulmasını kolaylaştırır (Ramsden ve Hollingsworth,2020, s.33-34).

Karakterlerin ve eşyaların durduğu yerleri belirlemek masal mekânının içine daha kolay girmeyi sağlayacaktır. Ayrıca aynı eşyayı ya da karakteri her defasında farklı yerlerde göstermek yerine hep aynı yeri göstermeye imkân tanıyacaktır. Böylece dinleyicinin aklı karışmaz ve masalın içinde daha kolay kalır (Kılıç, 2019, s.56).

Resim-1: “Bit Hatun ile Pire Bey” masalının geçtiği yeri ve karakterleri gösteren çizim.

“Masal anlatıcısının anlatmak için seçtiği masalla sıkı bağ kurması da anlatının dinleyicinin zihninde canlanması için önemlidir. Bu nedenle masalcının anlatacağı masaldaki karakterlerle tanışması gerekir” (Kılıç, 2019, s.57).

İncelenen kitap serisindeki İmdi Dede masalının kahramanlarından biri ile yapılabilecek hayali bir tanışma şu şekilde örnek olarak gösterilebilir:

Masaldaki karakterler: İmdi Dede, İmdi Dede’nin iki çırağı, kedi.

İmdi Dede karakteri ile hayali tanışma:

- İmdi Dede ne iş yapıyorsun?
- Marangozum
- İşini seviyor musun?
- Çok seviyorum.
- Nerede yaşıyorsun?
- Erzurum
- En sevdiğin yemek nedir?
- Cağ kebabı
- En sevdiğin içecek nedir?
- Çay
- Nasıl giyinirsin?
- Yün pantolon ve gömlek, el örgüsü yelek, el örgüsü çorap.
- Nasıl konuşursun?
- Kalın sesle

Örnekteki gibi hayali tanışma her karakter için yapıldığında anlatıcı onları günlük hayatta tanıdığı kişiler gibi benimseyecek ve dinleyiciye daha kolay tanıtacaktır. Çocuklara rol model olacak karakterler için bu çalışmanın detaylandırılarak yapılması masalların değerler eğitimi etkinliği olarak kullanımını güçlendirecektir.

Masal anlatıcılarının masal içindeki tekrarları ve ritimleri tespit etmesi ve hazırlanırken bunlara da çalışması gerekir. Masaldaki tekrarlar ve ritimler dinleyicilerin özellikle de çocuk dinleyicilerin katılımını artıran unsurlardır (Ramsden ve Hollingsworth,2020, s.77).

“Ayşe, Fatma Kuzular” masalında geçen bir bölüm tekrarlara örnek olarak gösterilebilir.

“... Kurt mindere oturur oturmaz kuyunun içine düşmüş, yanmaya başlamış:

- Ay kulaklarım, demiş.

Koyun:

- Ay kulaklarım, der misin?

Benim Ayşe’mi, Fatma’mı yer misin, diye karşılık vermiş.

Kurt:

- Ay kollarım!

Koyun:

- Ay kollarım, der misin?

Ayşe’mi, Fatma’mı yer misin?

Kurt:

- Ay başım!

Koyun:

- Ay başım, der misin?

Ayşe’mi, Fatma’mı yer misin?

Kurt:

- Ay bacaklarım!

Koyun:

- Ay bacaklarım, der misin?

Ayşe’mi, Fatma’mı yer misin?” (Kılıç, 2020f, s.18,20).

Burada dört kez tekrar eden “Ayşe’ mi, Fatma’ mı yer misin?” cümlesi ilk iki kez anlatıcı tarafından söylenirse dinleyiciler tarafından öğrenilir. Son iki tekrarda anlatıcı bir el işareti veya gülümseme ile cümlenin dinleyiciler tarafından söylenmesini isteyebilir. Anlatıcı dilerse “Ay gözleriiiiim!”, “Ay kaşlarım!” eklemeleri ile tekrarı biraz daha devam ettirebilir. Hep birlikte tekrarlanan bu tür bölümler çocukların arkadaşlarıyla hareket edebilme duygusunu destekler.

Masallar, “tezatların ahengi” nden oluşan bir estetik dokuya sahiptir. Zıtlıklar masallarda estetiği, heyecanı ve nükteyi oluşturur (Bilkan, 2020, s.23). Zıtlıklar, hazırlık aşamasında saptanması ve güçlendirilmesi gereken unsurlardır. Anlatıcının bir aşırı uçtan diğer bir uca süratle geçebilmesi dinleyiciyi etkiler (Ramsden ve Hollingsworth,2020, s.94).

İncelenen kitap serisinde bulunan “Altın Balta” masalında geçen bir bölüm, masal zıtlıklarının tespitine örnek olarak gösterilebilir:

“... çok eski zamanlarda fakir bir adam, karısı ve çocuklarıyla birlikte küçük bir kulübede yaşarmış. Günün birinde bu adam, zengin komşusundan baltasını ödünç istemiş” (Kılıç,2020a, s.4).

Zıtlıklar: Komşunun biri fakir /diğeri zengin

Ön hazırlık aşamasında anlatıcının bu örnekte olduğu gibi zıtlıkları tespit etmesi ve anlatımda vurgulamak için çalışması gerekir. Bu hazırlık değerler eğitimi açısından da özel bir yere sahiptir. Çünkü masallar temelde iyi-kötü çatışması üzerine kuruludur ve masal sonlarında hep iyi olanlar kazanır. Küçük yaşlardan itibaren masallarda sembolik olarak karşılaştığı bu durumu içselleştiren her çocuk, iyi-kötü, doğru-yanlış, gerçek-yalan, ikilemleri karşısında konumunu doğru şekilde belirleyecektir (Uçak, 2010, s.77).

Masallardaki “eşik”leri fark etmek ve bunlar üzerine çalışmak masala hazırlığın bir başka bölümünü oluşturur. “TDK Güncel Sözlük”te kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak olarak tanımlanan eşik, mecazi olarak başlangıç yeri, başlangıç noktası demektir (www.sozluk.gov.tr). Bu kavram masal literatüründe bazı şeylerin bitip yenilerinin başladığı yerleri ve zamanları ifade etmek için kullanılır. Bu yerlerde yeni bir enerjiye ve itici güce ihtiyaç duyulur, bu da ritimde ve ses tonunda değişiklik yapmak demektir. Eşikler, dinleyiciye konuda büyük değişikliklerin olacağına dair işaret verir (Ramsden ve Hollingsworth,2020).

“Altın Yumurtlayan Tavuk” masalından alınan aşağıdaki bölüm masal eşikğine örnek olarak gösterilebilir:

“Tavuğun karnına merakla bakmış. Bir de ne görsün? Tavuğun karnında ne altın varmış ne de hazine!..” (Kılıç 2020b, s.12)

“Bir de ne görsün?” ifadesi bir eşikği yani dönüm noktasını ifade eder. Artık anlatılanların eskisi gibi olmayacağını belirtir. Anlatıcının, hazırlık aşamasında eşikleri saptaması ve onları etkili kılmak için çalışması gerekir.

Masallardaki eşikler, dinleyicilerin kısa bir an, içlerinden “değer analizi” yapmasına olanak sağlayan masal unsurlarıdır. “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalındaki eşik, örtük biçimde “telafisi olmayan kararları alırken dikkatli olmak gerektiği” mesajını vererek “sorumluluk” değeri hakkında ahlaki bir akıl yürütmeye yardımcı olur.

b. Masal Anlatıcısı ile İlgili Hazırlıklar

Metin ile ilgili çalışmalar tamamlanınca anlatıcı metni nasıl aktarması gerektiği ile ilgili çalışmalara başlar. Masal anlatıcısının masalı nasıl bir ses tonuyla anlatacağını belirlemesi, ses tonunu masalın yansıttığı duygu durumuna göre ayarlaması önemli hazırlıklardandır (Gürvardar,2020, s.163).

Her masalda baskın olan bir ya da birkaç duygu vardır. Anlatıcının başarısı duyguları dinleyiciye geçirmesine bağlıdır. Anlatıcının masalın içindeki duyguların tamamına hâkim olması; duygu değişikliklerini sesi, mimikleri ve jestleriyle vurgulaması özellikle çocuk dinleyicilerin anlatıcıya odaklanmasını sağlar (Dede, 2017, s.57).

Duygular aynı kelime ve cümlelerin farklı durumlarda farklı şekilde söylenmesine sebep olur. Bu durum, “Ayşe, Fatma Kuzular” masalı üzerinden örneklendirilebilir. Masalın bir bölümünde kurdun kuzularını yediğinden habersiz olan anne koyunun, evin kapısında “Ayşe, Fatma kuzular! Yüreciğim sızılar. Açın kapıyı karnınızı doyurayım.” deyişi, cevap alamayınca tekrar seslenişi anlatılır. Her iki sesleniş de aynıdır; ancak anlatıcının ikinci seslenişi ilkinde göre daha endişeli bir ruh halini yansıtacak şekilde vermesi gerekir. Böylece çocuklar “duyguları anlama farkındalığı” kazanır, bu da “empati” değerini destekler.

“Ses” i doğrudan etkileyen bir diğer husus “nefes” tir. Kontrollü nefes sesi destekler. Bunu sağlamak için karından nefes almak gerekir (Tuncer,1987, s.12).

Anlatıcının konuşma hızı üzerine farkındalığını artırması da başka bir hazırlık çalışması olarak ifade edilebilir. Anlatıcının masalın bölümlerine göre temposunu değiştirebilmesi, nereleri hızlı, nereleri yavaş anlatabileceği üzerine çalışma yapması önemlidir (Ramsden ve Hollingsworth,2020, s.139).

“Tavşan ile Kirpi” masalının bir bölümü bu konuya örnek olarak gösterilebilir.

“Yarış başlayınca tavşan arkasına bile bakmadan hızla koşmuş. Kirpinin ne yaptığına bile bakmamış. Tavşan yarış yolunun sonuna vardığında kirpinin kendinden önce geldiğini görmüş ve şaşırıp kalmış”.(Kılıç,2020l, s.8).

Burada altı çizili bölüm hızlı, tavşanın kirpiyi görünce yaşadığı şaşkınlık ise yavaş anlatılabilir. Bu şekilde masaldaki duygu durumu dinleyiciye daha etkili biçimde aktarılmış olacaktır.

Anlatıcının ses çalışmaları kadar beden dili çalışmaları yapması, vücudunu duygu ve düşüncelerini destekleyecek şekilde kullanabilmesi de gerekir. “Vücut duruşu, jest ve mimikler sözel olmayan evrensel iletişim şeklimizdir. Yüzümüzdeki tüm kas hareketleri mimiklerimizi; el, kol ve bacak hareketlerimiz ise jestlerimizi oluşturur” (Dede,2017, s.62).

“İletişimin yüzde doksanından fazlası sözsüz iletişimin ipuçlarına dayanmaktadır” (Baban,2021, s.25). Bu sebeple anlatıcının beden dilini etkili şekilde kullanması ve beden farkındalığını artıracak çalışmalar yapması hayati önem taşımaktadır.

Hazırlık aşamasında vücut yönlerinin farkında olarak jestleri hassas şekilde canlandırmaya çalışmak, duyguları destekleyecek hareketleri anlatımla eş zamanlı olarak yapmak için uğraşmak anlatımı güçlendirecektir.

“Kitap Okuyan Ayı” masalının bir bölümü üzerinden bu konuya örnek vermek mümkündür.

“... Adamın biri, padişaha karşı büyük bir suç işlemiş. Padişah da bu adamı yanına çağırarak:

- Senin suçunu bir şartla affederim. Hayvanlardan birine kitap okumayı öğretecek ve bunu bana göstereceksin yoksa affetmem, demiş.

Bu sözleri işiten adam, kara kara düşünmeye başlamış...” (Kılıç,2020j, s.7-8)

Yukarıdaki örnekte “adamı yanına çağırarak” ifadesinin “gel” anlamında zarif bir el hareketi ile, “kara kara düşünmeye başlamış” ifadesinin ise hafifçe başı öne eğme hareketi ile desteklenmesi anlatımı pekiştirecektir. Duygu durumunu sese yansıtma ça-

lışmalarında olduğu gibi beden dili çalışmaları da çocuklara “duyguları anlama farkındalığı” kazandırması bakımından önemlidir.

Beden dilinden bahsederken “bakışlar” konusuna özellikle değinmek gerekir. İdeal olan bakış şekli; anlatıcının kimi zaman dinleyicilerin gözlerine bakarak kimi zamanda onlarla göz teması kurmadan zihninde canlanan resimlere odaklanmasıdır. Dinleyicilere bakarken sürekli aynı kişiye bakmadan bakışları kişiden kişiye gezdirme ilkesi esastır (Ramsden ve Hollingsworth, 2020, s.160). Göz teması dinleyicinin önemsendiğini hissetmesini sağlar ki bu da anlatıma ilgiyi artırır.

Masala hazırlıkla ilgili bir diğer husus da “betimlemeler” dir. Masal anlatıcısının başarılı betimlemeler yapabilmesi için çeşitli çalışmalarla duyularını uyandırması ve dünya ile canlı bir ilişki kurmak için zaman ayırması gereklidir. Bunun için yardımcı olabilecek bir arkadaş eşliğinde gözleri bağlayarak nesnelere dokunma ve onları tanıma çalışmaları; sesleri, kokuları ve tatları ayırt etme egzersizleri yapılabilir. Düzenli olarak yapılan duyu çalışmalarının etkisi anlatıma yansır. Böylece dinleyici, anlatıcısındaki derinliği paylaşabilir (Ramsden ve Hollingsworth,2020, s.50).

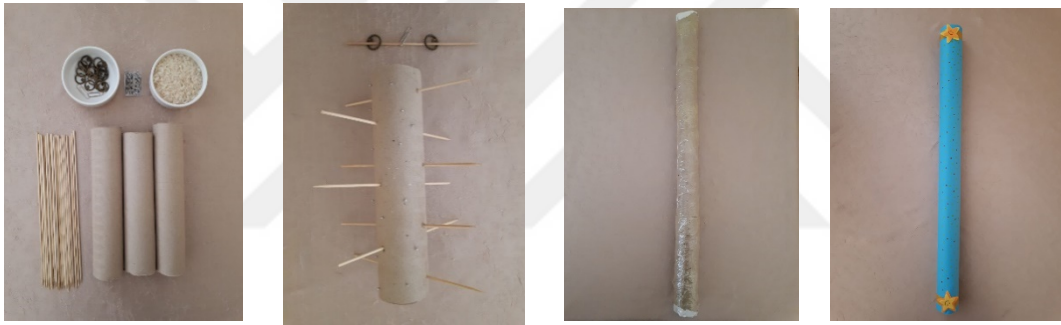
“Ayağına Diken Batan Serçe” masalında geçen “Kulübenin önünde yaşlı mı yaşlı, tonton mu tonton, al yanaklı, beyaz yaşmaklı bir nine varmış. Nine ekmek pişiriyormuş. Etraf mis gibi ekmek kokuyormuş” (Kılıç, 2020e, s.7) cümlelerinde altı çizili yerler duyu çalışmaları yapmayı gerektiren bölümlere örnek gösterilebilir.

Duyu alışmaları içinde “ses” in özel bir yeri vardır. Doğadaki seslerin farkında olmak ve bu seslerin bazılarını anlatımda verebilmek masal anlatıcılığının önemli dinamiklerindendir.

Bazı sesleri çıkarmak için el çırpma, parmak şaklatma, ayakları yere vurma gibi hareketlerden yararlanılabilir. Ritim ubukları, minik ziller, tahta kaşıklar da çeşitli sesleri elde etmek için kullanılabilir. Anlatım sırasında

bu türden bir materyalin kullanılabilmesi için anlatıcının ön hazırlığının olması ve materyali yanında bulundurması gereklidir.

Tez araştırması sırasında bazı anlatıcıların yağmur ve su sesini vermek için “yağmur çubuğu” denilen Güney Amerika’ya özgü yerel bir çalgı kullandıkları görülmüştür. Yağmur çubuğu yavaşça aşağı yukarı hareket ettirilirken bir taraftan da kendi çevresinde döndürülür. Böylece yağmur sesine çok benzer bir ses elde edilir. Bu çalgı hazır olarak alınabileceği gibi basit malzemelerle yapılabilir. Bunun için üç tane kâğıt havlu rulosuna çöp şişler ve toplu iğneler takılır, ruloların içi bakliyat ve ince metallerle doldurulur, çöp şişlerin dışta kalan kısımları kesilir, rulolar birbirine yapıştırılır ve güvenli olması için dış yüzeyleri tamamen bantlanır. Son olarak kartonla kaplanıp süslenir.

Resim-2: Yağmur çubuğunun malzemeleri ve yapılış aşamaları

Tabiattaki seslerin, kokuların, renklerin güçlü betimlemeleri çocukların doğadaki ahengi fark etmesine yardımcı olarak dolaylı yoldan çevre bilincinin gelişmesine katkı sağlar.

Masaldaki karakterlerden bazılarının seslerini yakalamaya çalışmak da anlatımı zenginleştirecek unsurlardandır. Ayşegül Dede, “Hadi Masal Anlatalım” adlı kitabında anlatıcıların masaldaki karakterlerin seslerine çalışılmalarını tavsiye ettikten sonra şunları söyler: “Masalınızda hangi karakterler var, sizin ses tonlamanız hangilerine daha yatkın, önce bunları belirleyin. Sizi zorlamayacak, kulağı tırmalamayacak ama dinleyiciyi eğlendirecek ses tonlarını yakalayabilirsiniz. Tonunu yakalayamadığınız karakterleri üçüncü kişi olarak anlatabilirsiniz” (Dede, 2017, s.54).

Anlatıcının görünümü de hazırlık çalışmaları kapsamında değerlendirilmesi gereken bir konudur. “Kişinin her şeyden önce rahat olduğu izlenimi önemlidir. Giyim-kuşam abartılmış olmamalı, yani ne çok ciddi ne de çok havai bir kıyafete bürünmemelidir. Kısaca, kıyafette dinleyicilerin ilgisini çalan bir özellik veya aksesuar (Eldiven, takı, çiçek gibi) bulunmamalıdır” (Tuncer,1987, s.12). Bütün bunların anlatım öncesinde planlanması gerekir.

Buraya kadar bahsedilen çalışmaların provalar yoluyla geliştirmesi ön hazırlığın önemli bir bölümünü oluşturur. Nuri Sevsem Gürvardar “Hikâye Anlatıcısının Yolculuğu” adlı kitabında ayna karşısında yapılacak provalardan bahseder ve şunları söyler: “Kendinizi filme alın ve bir de kamera karşısındaki performansınızı görün. Ta ki doğal halinizi bulana dek tekrar deneyin. Sonra güvendiğiniz arkadaşlarınızdan mini bir dinleyici topluluğu oluşturun ve onlara anlatın. Eleştirileri olgunlukla kabul edin ve kendinizi düzeltin.” (Gürvardar,2020, s.169) Bu çalışmaların tamamının “sade” ve “özgün” olduğunda etki gücünü artıracak özellikte olduğunu belirtmek gerekir. “Dinleyiciler, konuşmacının ne kadar doğal ne denli kendisi gibi olduğunun da son derece ayırdındadır” (Gürvardar,2020, s.160).

c. Ortam ve Dinleyici ile İlgili Hazırlıklar

Masal ortamı, anlatımı ve dinleyicinin dikkatini etkileyen unsurlardandır. Ortamın masala göre tanımlanması ve düzenlenmesi özellikle çocuk dinleyiciler için oldukça önemlidir. Günümüzün dijital çocukları çok fazla uyarana maruz kalmaktadır. Bu da dikkatlerinin kolaylıkla dağılmasına, olaylara ve anlara konsantre olmakta zorlanmalarına sebep olmaktadır. Bu yüzden masal öncesinde uygun bir ortam oluşturulması gereklidir. Evde ve küçük grupların bulunduğu ortamlarda bir masal halısı, örtüsü veya battaniyesi; kalabalık grupların bulunduğu ortamlarda ise anlatıcının arkasına asılacak bir masal perdesi masal dünyasına geçişi kolaylaştırıcı bir nesne olacaktır. Mum veya

fener yakmak, duvara renkli ışıklar asmak da ortam hazırlıkları arasında sayılabilir (De-
de, 2017, s.69-70).

Bu teze özel olarak araştırmacı tarafından tasarlanmış Anadolu temalı masal örtüsü ve minderleri ortam hazırlığı konusunda örnek olarak gösterilebilir:

Resim-3: Anadolu temalı masal halısı ve minderleri

- Anadolu temalı masal örtüsü: Yumuşak dokulu krem renk kumaş üzerine kana-
viçe işleme tekniği ile yapılmıştır. Ortada Anadolu masallarında geçen hayvan-
lardan “ayı, geyik, kirpi, tilki ve kuş” figürleri bulunmaktadır. Kısa kenarlarda
renkli kelebek, uzun kenarlarda ise çiçek motifleri yer almaktadır.
- Anadolu temalı masal minderleri: Kırkyama tekniği ile artık kumaşlardan hazır-
lanmış ve elyaf ile doldurulmuştur.

Masal örtüsü ve minderleri tasarlanırken işlevselliği kadar geleneksel el sanatla-
rımızı tanıtmak ve kültürel değerlerimizi yaşatmak amacı da göz önünde bulundurulmuş-
tur. Ayrıca artık kumaşlardan hazırlanmış bir minder kullanımıyla geri dönüşüm bi-
lincinin, tek tek işlenmiş bir örtünün özenli kullanımıyla da emeğe saygılı olma düşün-
cesinin çocuklarda yerleşmesi amaçlanmıştır.

Bu türden bir örtü veya halı çevresinde çocukların yarım halka olarak oturması anlatım için en ideal pozisyonudur. Benzer oturma düzenini açık havada kamp ateşi etrafında sağlamak da mümkündür (Oruç, 2019, s.64).

Masal anlatımlarının Anadolu yaşamına uygun biçimde dekore edilmiş bir masal evinde veya müzede yapılması da mümkündür. MEB, çocukların Anadolu kültürüyle ilgili geleneksel bilgileri edinebilmeleri için prototipi Eskişehir'de yapılan ve 2022 yılı itibarı ile pek çok ilde faaliyet göstermekte olan masal evleri açmıştır. (www.meb.gov.tr/anadolu-masallari-projesi-hayata-geciyor/haber/18755/tr) İmkân olması durumunda bu tür ortamlara düzenlenen ziyaretlerde de anlatım yapılabilir.

Araştırma sırasında Ankara'da Gümüşdere Anaokulu bünyesinde faaliyetini sürdüren “Anadolu Masal Evi” ziyaret edilmiştir. Burada anlatımların yapıldığı bir salon ve sanat etkinlikleri için kullanılan bir atölye bulunmaktadır. İç mekân tamamen Anadolu yaşamını temsil edecek şekilde dekore edilmiştir. Okullar randevu alarak hafta içi her gün burayı ziyaret edebilmektedir. Ziyaretçiler masal dinleyebilmekte, geleneksel çocuk oyunlarını oynayabilmekte ve Anadolu yaşamı hakkında bilgi alabilmektedir.

Resim- 4: “Keçiören Anadolu Masal Evi” nde masal anlatımlarının yapıldığı büyük salon

Resim- 5: “Keçiören Anadolu Masal Evi” koridoru.

(9 Şubat 2022 tarihli ziyarette çekilmiştir.)

Çocukların dinleme deneyimine aktif şekilde katılmalarını ve masalla ilişki kurmalarını sağlamak amacıyla somut bir obje kullanılması da mümkündür (Oruç, 2019, s.59). Bu obje Anadolu masal kahramanlarından biri ile ilgili bir oyuncak olabilir. Çünkü oyuncaklar sadece bir oyun aracı değil aynı zamanda kültür taşıyıcısıdır (Begić 2021) Oyuncak yerine aynı amaçla bir yastık da kullanılabilir. Masal Anlatıcısı Ayşe-gül Dede'nin "masal arkadaşı" diye bahsettiği bu obje çocuğun kendini güvende hissetmesini ve masala odaklanmasını sağlayacaktır (Dede, 2017, s.72). Ne var ki Anadolu masallarına uygun bu türden bir objeyi temin etmek dünyaca ünlü masal kahramanlarına veya popüler çizgi film karakterlerine ait bir objeyi temin etmekten daha zordur. Bu konu üzerine yapılan araştırmada, yaygın olmamakla birlikte Anadolu temalı oyuncakların satışının yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. 2018 yılında Türkiye genelinde olgunlaşma enstitülerinde çocukların yerli oyuncaklarla oynayabilmeleri için başlatılan çalışma buna örnek gösterilebilir. Çalışma kapsamında "Keloğlan", "Nasrettin Hoca" vb. karakterlerin oyuncakları yapılmıştır (www.aa.com.tr/tr/turkiye/cocuklar-yerli-oyuncaklarla-buyuyecek/1120429). Bu türde oyuncakları yapan ve satan bireysel girişimciler de bulunmaktadır.

Anadolu temalı masal objelerinin anlatıcının bireysel ilgi ve yeteneğine göre hazırlanması veya gönüllüler yardımıyla temin edilip kullanılması da mümkündür. Balıkesir Ayvalık Altınova Anaokulu velilerinden BAHANUR ÇERÇİ' nin, 2021 yılında Anadolu Masalları projesine destek olmak için hazırladığı ve okula hediye ettiği masal kahramanlarının kuklaları, veli desteğini gösteren bir haber olarak medyaya yansımıştır (www.okulhaberleri.net/anadolu-masallari-oyuncak-sandigimiz-4763317).

İncelenen kitap serisinden hareketle bu teze özel olarak araştırmacı tarafından tasarlanan iki masal objesi burada örnek olarak gösterilebilir:

Resim- 6: “Ayağına Diken Batan Serçe” temalı masal yastığı

Resim- 7: “Ayşe, Fatma Kuzular” temalı oyuncak bebekler.

- “Ayağına Diken Batan Serçe” temalı masal yastığı: Beyaz zemin üzerine etamin işleme tekniği ile hazırlanmış ve elyaf ile doldurulmuştur.
- “Ayşe, Fatma Kuzular” temalı oyuncak bebekler: Sık iğne örgü tekniğinin değiştirilmiş biçimi ile örülmüş ve elyaf ile doldurulmuştur.

Masal örtüsü ve minderlerinde olduğu gibi masal objelerinin tasarımında da geleneksel el sanatlarımızın çocuklara tanıtılması amaçlanmıştır. “Milli değerleri kazanmanın en temel gerekliliği benimsemekten geçer” (Özer (Ed.) 2019, s.84). Kültürel mirasımızın güncel yorumu olan bu tür oyuncaklar, çocukların küçük yaşlardan itibaren milli değerleri sahiplenmesine yardımcı olur.

Anlatıcı, masaldan önce çocuğun bedenini masala hazırlamak için de bazı çalışmalar yapabilir. Ayşegül Dede, “Hadi Masal Anlatalım” adlı kitabında “hayali görünmezlik kremi” nin bu amaçla kullanılabileceğini belirtmektedir. Buna göre, anlatıcı hayali bir krem kutusunu göstererek dinleyicilerden bu kremi bütün vücutlarına sürmelerini ister. Sürdükçe görünmez olacaklarını söyler ve çocukların kendilerini masala kaptırmalarına yardımcı olur. Krem yerine giyince kaybolmayı sağlayan “hayali görünmezlik pelerini” de kullanılabilir (Dede,2017, s.71).

Masalıcı, anlatım sırasında dinleyicilerin bazı kokuları ve bazı tatları deneyimlemesini isteyebilir. Bunun için çeşitli duyu kutularının hazırlanması ve anlatıcıya yakın olacak bir yerde bulundurulması gerekmektedir. (Dede,2017, s.76)

“Tilki ile Leylek” masalı üzerinden duyu materyalleri şu şekilde örneklendirilebilir:

Masalda, tilki leyleği yemeğe davet eder ve düz bir tabakta çorba ikram eder; daha sonra leylek tilkiyi davet eder ve uzun çömlek içinde et ikram eder (Kılıç, 2020n).

Bu masalda çorba ve et ile ilgili iki baharat kokusu anlatım sırasında verilebilir. Buna göre anlatıcı masala “çorba mis gibi nane kokuyormuş”, etten buram buram kekik kokusu” geliyormuş eklemelerini yapabilir. Önceden hazırladığı “nane” ve “kekik” olan kaplarını anlatım sırasında yeri geldikçe çıkarabilir önce kendisi koklayıp sonra da dinleyicilere doğru uzatarak onlardan koklamalarını isteyebilir. Bu etkinlik, kokusu alınan bir yiyeceği yiyememenin nasıl hissettireceğini daha iyi anlamaya yardımcı olur. Bu yolla masaldaki “empati” değeri vurgulanmış olur.

Ortam hazırlıklarından bir diğeri de “masal sandığı” dır. Buna göre masal ile ilgili nesneler küçük bir sandık içine koyulur ve anlatım esnasında sırayla çıkarılıp kullanılır. Sandık dinleyicide merak uyandırırken sandıktan çıkarılan nesneler masala renk ve eğlence katar.

“Ayağına Diken Batan Serçe” masalı üzerinden “masal sandığı”nın nasıl hazırlanabileceği açıklanabilir. Masalın olay örgüsü ile ilişkili beyaz bir başörtüsü, keçeden yapılmış ekmek, plastik kâse ile kaşık, oyuncak davul, kasket, oyuncak serçe, oyuncak koyun ve renkli tül küçük bir sandık içine koyulur ve yeri geldikçe çıkarılıp kullanılır. Örneğin ekmek yapan nineden bahsederken başörtüsü çocuklardan birinin başına örtülür ve keçe ekmek çocuğa verilir, davulcudan bahsederken de bir çocuğun boynuna oyuncak davul asılır. Böylece çocuk bir an için kendini o karakterin yerine koyar. Bu sırada

çocuğa karakterin ne hissetmiş olabileceğı, nasıl davrandığı hakkında sorular sorulur. Ancak bu bölüm masalın dramatizasyonuna çevrilmez ve dikkati dağıtacak ölçüde uzatılmaz.

Resim-8: “Ayağına Diken Batan Serçe” temalı masal sandığı

3.2.1.2.Masalı Anlatma

Hazırlıklarını iyi yapmış bir anlatıcı masalı anlatırken herhangi bir zorluk yaşamayacak, planladığı şekilde anlatımı gerçekleştirecektir. Anlatıma masalın içeriğı hakkında kısa açıklamalar yaparak başlamak mümkündür. Geleneksel anlatıcıların dil ustalıklarını sergiledikleri giriş formelleri masala geçiş için oldukça etkili metinlerdir. Giriş formelinden önce ısınma amaçlı bir tekerleme de söylenebilir.

“Açıl Kilidim Açıl” oyun tekerlemesi buna örnek gösterilebilir. Oyun ve tekerleme şöyledir:

Bütün çocuklar ellerini yumruk yapar ve dik bir biçimde üst üste koyarlar. Anlatıcı, işaret parmağını bir anahtar gibi en üstteki elin ortasına götürüp “Açıl kilidim açıl!” der ve çocuk elini çeker. Böylece sırasıyla bütün çocuklar ellerini çekerler. En son çocuk ile anlatıcı arasında şöyle bir konuşma geçer:

- “Açıl kilidim açıl!
- Açılmaz.

- Anahtarı nerede?
- Suya düştü?
- Su nerede?
- İnek içti.
- İnek nerede?
- Dağa kaçtı
- Dağ nerede?
- Yandı kül oldu.
- Külü nerede?
- Savruldu” (Duymaz, 2002, s.112).

Anlatıcı elini çekip çenesini tutar ve “Vay benim köse sakalım.” der.

Masalın ev ortamında tek çocuğa anlatılması durumunda yumrukları üst üste koyma bölümü atlanarak doğruca konuşma bölümüne geçilir.

Örnekteki gibi grupta yapılan eğlenceli ısınma oyunları çocuklarda arkadaşlarıyla birlikte hareket etme ve sabırla sırasını bekleme tutumlarının gelişmesine yardımcı olabilir.

Giriş etkinliklerinden sonra anlatım başlar. Masal anlatımı sırasında dinleyici ile göz teması kurulması önemlidir. Türkçe’nin düzgün ve etkin kullanımı da önemli noktalarındandır. Mümkün olduğu kadar “eee, şey” gibi ifadelerden kaçınmak gerekir. Çocuk dinleyicilere anlatım esnasında dikkat çekmek için çeşitli sorular sorulabilir (Oruç, 2019, s.66).

“Karga ile Tilki” masalı üzerinden soru sorma konusu örneklendirilebilir.

“Günlerden bir gün tilki, kargaya gelip:

- Dostum, sen beni öldüresiye güldürsene, demiş.

Karga da:

- Olur, peşimden gel, demiş.” (Kılıç, 2020i,s.6)

Bu bölüm anlatılırken “Karga nereye götürmüş olabilir?”, “Ne yapmış olabilir?” soruları ile çocuklar masalın içine çekilebilir. Bu ve benzeri sorular dinleyicinin anlatıma aktif şekilde dâhil olmasını sağlar ve dikkatini sürekli kılar.

3.2.1.3.Masalın Sonlandırılması

Anlatım tamamen bittikten sonra masalın öğrenilip öğrenilmediğini test etmek ve masalı hatırlamak amacıyla çeşitli etkinlikler yapılır. Masalı özetleme, canlandırma, yorumlama gibi uygulamalar bu aşamada kullanılır. Çocuk dinleyicilere dönük değerler eğitimi çalışmaları da anlatım sonunda yapılır. Masalların sonunda kullanılmak üzere bu teze özel hazırlanmış değerler eğitimi etkinlik örnekleri ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Buraya kadar değerler eğitimi etkinliği olarak anlatılan masalların aşama aşama nasıl planlanabileceğine değinilmiştir.

Çocukların değerleri içselleştirmeleri ve bu değerlere hayatlarında yer verebilmeleri için tüm modellerin (aileler, eğitimciler, akrabalar, komşular, arkadaşlar gibi) ve tüm çevresel diğer faktörlerin (kitaplar, televizyon, elektronik oyunlar, internet gibi) olumlu evrensel değerlere vurgu yapması gerekir (Uyanık Balat, 2004, s.20). Değerleri somutlaştırarak veren edebi malzemeler olan masallar uygun tekniklerle anlatıldığında bunu sağlayabilecek konumdadır.

3.2.2. Okul Öncesi Dönemine Özel Masal Anlatma Teknikleri

“MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” masallarımızın geleneksel biçimde anlatılarak yaşatılması esasına dayanarak hazırlanmış bir kaynaktır. Kültürümüzün korunması adına masalları geleneksel anlatım formu ile anlatmak önem taşısa da

okul öncesi dönem çocukları için bu teknik tek başına yeterli olmayacaktır. Dinleme becerisinin gelişmesi için çocukların konuşana ve gönderilen mesaja odaklanması yani dikkat etmesi gerekir. Dikkat, ilgi ile ilişkili bir kavramdır ve çocuklarda ilgi güçlü uyarılarla uyandırılabilir (Binbaşıoğlu ve Bektaş'tan aktaran Varol vd.,2020 s.27). Çocuk dinleyicilerin ilgisini canlı tutmak için masal anlatımlarının farklı teknik ve materyallerle zenginleştirilmesi önem taşımaktadır. “Anadolu Masal Anlatıcılığı Eğitimi Almış Okul Öncesi Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarında Masalın Kullanılmasına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmanın sonuçları da öğretmenlerin Anadolu masallarını anlatırken antika eşyalardan, müzik aletlerinden, masalın içinde geçen simgelerden, dekordan, kıyafetlerden, yaratıcı materyallerden, kitaplardan, kartlardan, maskelerden ve kuklalarından yararlandıklarını ortaya koymuştur (Uç, 2022, s. 81).

Alan yazını taramalarında okul öncesi dönemdeki çocuklara masal anlatımında kullanılabilecek on iki teknik tespit edilmiştir. Tespit edilen teknikler incelenen serideki masallarla ve değerler eğitimiyle ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

3.2.2.1.Araçsız Masal Anlatımı (Düz Anlatım)

Anlatıcının herhangi bir araç kullanmadan ses, jest ve mimiklerle masalı anlatması tekniğidir. Bu teknikte görsel bir araç kullanılmadığı için çocukların dikkati kolaylıkla dağılabilir. Nitekim “Okul Öncesi Eğitimde Türkçe Etkinliklerinde Kullanılan Hikâye Anlatım Tekniklerinin Çocukların Dikkat Süresi Üzerine Etkisi” adlı çalışma okul öncesinde düz anlatım tekniğinin dikkat süresi üzerinde etkili bir yöntem olmadığını ortaya koymuştur (Varol vd.,2020 s.33). Bu sebeple temel teknikler bölümünde bahsedilen masal hazırlıkları ile düz anlatımın etkisinin artırılması önem taşımaktadır.

“MEB ÖYGM Anadolu Masalları” youtube kanalında araştırma konusu olan masalların tamamının bu teknikle anlatımı bulunmaktadır. Sınıf Öğretmeni Mehtap

Yalçın'ın “Ayağına Diken Batan Serçe” masalını anlattığı video düz anlatım tekniğinin en başarılı örneklerinden biri olarak bu kanalda bulunmaktadır.

Resim- 9: Mehtap Yalçın “Ayağına Diken Batan Serçe” masalını anlatırken

(www.youtube.com/watch?v=oOOQCNSksWk)

Düz anlatım tekniği başarılı bir anlatıcının materyal hazırlığının olmadığı durumlarda, her yerde, her zaman kullanabileceği; masal sonrası soru-cevap etkinlikleriyle çocukların değerleri keşfetmesini sağlayabileceği pratik bir tekniktir. Diğer bütün tekniklerin de temelidir. Elektrik kesintisi, doğal afet, salgın gibi durumlarda uygun bir oturma alanı hazırlanarak kolaylıkla uygulanabilir. Pandemi sürecinde sosyal mesafeyi korumak amacıyla dijital platformlarda etkin biçimde kullanılmıştır. Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün “Masal Tokat” projesi kapsamında ana okulu öğrencilerine canlı bağlantı ile Anadolu masalları anlatan Meddah Hüseyin Kodal'ın etkinliği buna örnek gösterilebilir (www.sabah.com.tr/tokat/2020/12/09/pandemi-stresini-masal-dinleyerek-atiyorlar).

3.2.2.2.Kitap ile Masal Anlatımı

Masal kitabındaki resimleri dinleyicilere göstererek masal anlatma tekniğidir. Masal karakterlerini iyi temsil edecek şekilde resimlenmiş kitapların seçimi bu teknik için oldukça önemlidir (Çakmak Güleç ve Geçgel,2015 s.110).

Bu teknikte klasik iki boyutlu kitaplar kullanılabileceği gibi hareketli kitaplar da kullanılabilir. Hareketli kitaplar hazırlanırken yüzeysel malzemeler çeşitli birleştirme ve katlama yöntemleri ile üç boyutlu mekanizmalara dönüştürülür. Böylece sayfalar açıldığında kendi kendine hareket eder. Bazı mekanizmaları elle hareket ettirmek de mümkündür. Hareketli kitaplar içerdikleri gizem sayesinde okurun merak duygusunu canlı tutarak masaüstü tiyatrosu deneyimi de yaşatırlar (Keş ve Sarıca, 2014 s.266).

“Tilki ile Eşek” masalı için araştırmaya özel olarak hazırlanmış hareketli kitap burada örnek olarak gösterilebilir. Bu tür bir kitap hazırlığı zaman ve emek gerektirse de küçük deneme çalışmaları sonrasında kartonları kesip uygun tekniklerle yapıştırarak ardından boyayarak yapılabilir.

Resim- 10: Tilki ile Eşek masalının hareketli kitabından bir sayfa

Resim- 11: Tilki ile Eşek masalının hareketli kitabında oynatılabilir karton şerit olan bir sayfa

(Kitap mekanizmasını gösteren vidonun bağlantısı “Ek-1” dendir.)

Anadolu masallarının iki boyutlu kitapları hali hazırda basılı olduğu için bu teknikle anne- babalar ve eğitimciler kolaylıkla masal anlatabilir. Bu teknikle masal anlatımı sırasında ve sonrasında çocuklar resimleri incelerken anlatıcı vurgulamak istediği değer hakkında resimler üzerinden sorular sorabilir. Örneğin “Tilki ile Eşek” masalında kabakları yedikten sonra gürültü çıkaran eşeğe tarla sahibinin kızdığını gösteren görsel hakkında “Tarla sahibinin tepkisi hakkında ne düşünüyorsun?”, “Sen olsan nasıl bir

tepki verirdin?”, “Sana ait bir yere izinsizce girilse ne hissedersin?” gibi sorular sorularak “saygı” değerine dikkat çekilebilir. Böyle etkinlikler başka masallarda da yapılabilir.

3.2.2.3.Kart ile Masal Anlatımı

Masal kartları, kare veya dikdörtgen şeklinde hazırlanan ve anlatılan masalın görsel olarak aktarılmasını sağlayan materyallerdir. Bu teknikte anlatıcı önceden hazırladığı kartları sırasıyla dinleyicilere göstererek masalı anlatır. Masal kartları elde ya da bilgisayar ortamında çizilebileceği gibi kullanılmayan gazete, dergi ve broşürlerden kesilen resimlerle de hazırlanabilir.

Masal anlatımında kullanılacak kartlar çocukların görebileceği büyüklükte ve renkli olmalı, masaldaki olayı ve karakterleri iyi bir şekilde yansıtmalıdır. Anlatım sırasında eğilip bükülmesini önlemek için kartonla sertleştirilen kartların arkası numaralandırılmalıdır (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2015, s.112-113).

Alan yazında “kart ile masal anlatımı” yanında “şimşek kart ile masal anlatımı” şeklinde ayrı bir teknikten de bahsedilmektedir. Ancak birbirine çok yakın teknikler olduğu için bu çalışmada ayrı başlık açılmamıştır. Şimşek kart ile masal anlatımında kart boyutları daha büyük olur ve anlatımda sırası gelen kart, üzerinde kesikler bulunan şimşek karta takılarak gösterilir (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2015, s.113-114).

İncelenen kitap setinin içinde bütün masallarla ilgili kartlar zaten bulunduğu için teze özel olarak şimşek kart örneği hazırlanmıştır. Bunun için “Karga ile Tilki” masalı seçilmiştir. Resimlemeler bir grafiker yardımı ile bilgisayar ortamında yapılmıştır. A4 ebadındaki kalın baskı kartlar yeşil renkli şimşek karta takılmıştır.

Resim- 12: “Karga ile Tilki” masal kartlarının şimşek kart ile kullanımından görünümüler

Bir kez hazırlandıktan sonra kolaylıkla arşivlenebilen ve anlatıcının masalın içeriğine, masaldaki değere, kart sayısına ve resimlere göre çeşitli oyunlar geliştirmesine olanak tanıyan bir tekniktir. Oyun hazırlamaya elverişli olduğu için masal sonrası değer etkinliklerini planlarken anlatıcıya kolaylık sağlar. (Resimdeki kartlarla “Karga ile Tilki” masalı sonrasında oynanabilecek değerler eğitimi oyun örneği “Ek-2” dedir.)

3.2.2.4.Pazen Tahta ile Masal Anlatımı

Anlatım sırasında masal figürlerinin pazen kumaş gerilmiş bir pano üzerinde sergilenmesi ve hareket ettirilmesi tekniğidir. Bu teknik alan yazında “pazen tahta” olarak geçse de panolar mantar, metal, keçe gibi çok farklı malzemeler kullanılarak hazırlanabilir. Aynı şekilde pano üzerinde hareket ettirilen figürler de karton, magnet veya kumaş olabilir. Dinleyicilerin farklı karakterleri takibini kolaylaştırdığı için karakter sayısı çok olan masalların anlatımında kullanmak için idealdir. Ayrıca farklı figürlerle pek çok masalın anlatımına imkân vermesi bakımından kullanışlı bir tekniktir.

Bu teknikle masal anlatımı için hazırlanacak panonun zemini düz olmalıdır. Figürler masal kahramanlarını iyi temsil etmeli ve sırası geldikçe panoya asılmalıdır. Dinleyiciler “yarım ay” veya “U” şeklinde oturmalıdır (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2015).

Araştırmacı tarafından örnek olarak hazırlanan “Bit Hatun ile Pire Bey” masalının panosu ve figürleri keçeden yapılmıştır. Figürlerin içi elyaf ile doldurulmuştur.

Resim-13: “Bit Hatun ile Pire Bey” temalı keçe pano

Karakterleri oynatmaları için çocuklara görevler vermeye uygun bir tekniktir. Böylece çocukların karakterlerin yaşadıklarını daha iyi anlamalarına yardımcı olur.

3.2.2.5. Televizyon Şeridi ile Masal Anlatımı

Televizyon şeridi olarak adlandırılan özel bir resim düzeneğinin kullanımına dayanan masal anlatma tekniğidir. Düzeneğin hazırlık aşaması tekniğin en zorlayıcı tarafıdır. Günümüz çizgi filmlerinin en basit hali olan bu teknik farklı bir materyalle çocukların ilgisini çekmek için resim sayısı az olan kısa masallarda kullanılabilir.

Bu teknikte ilk olarak uzun bir kumaş şerit üzerine masal resimleri tek tek çizilir. Daha sonra karton veya strafor malzemeden televizyon kutusu yapılır ve kutunun ön

kısmı açılır. İki uzun çubuk ile kumaş şeridin bir taraftan boşaltılacağı bir taraftan da sarılabileceği bir mekanizma hazırlanır ve kutu içine yerleştirilir. Çubuklar yardımıyla mekanizma hareket ettirilir ve anlatım esnasında resimler sırasıyla gösterilir.

Bu teknik çocukların ilk defa karşılaştığı bir anlatım türü ise öncelikle çocukların düzeneği incelemesine fırsat verilmelidir. (Köse, 2019, s.5).

Resim-14: “Altın Balta” masalına ait resimlerin kumaş üzerine çizimi

Resim-15: “Altın Balta” temalı televizyon şeridi

(Düzeneğin işleyişini gösteren video bağlantısı “Ek-3” dedir.)

Bu tekniğin değerler eğitiminde kullanımına “Altın Balta” masalı üzerinden şöyle bir örnek verilebilir: Masal bitiminde anlatıcı “Resimlere tekrar bakalım mı?” diyerek gönüllü çocuklardan birini mekanizmanın yanına çağırır ve çubukları çevirmesini ister. Çocuğun bazı resimlerde durmasını isteyerek o resimlerle ilgili sorular sorup açıklamalar yapar. Fakir adamın ormanda çalıştığını gösteren resim için “Bu adam çalışkan değil mi?” der ve “çalışkanlık” ile ilgili açıklama yapar. Çocuk mekanizmayı çevirmeye devam edince bu kez adamın altın baltayı almak istemediği resim için “Bu adam dürüst değil mi?” der ve “dürüstlük” ile ilgili açıklama yapar. Bu tarz değer etkinlikleri masal resimlerine ve masalın içeriğine göre başka masallarda da kullanılabilir.

3.2.2.6. Önlük ile Masal Anlatımı

Anlatıcının masaldaki mekanlar ve karakterler ile dekore edilmiş bir önlüğü giyerek masalı anlatması tekniğidir. Masalcı önlükteki yerleri göstererek, figürleri önlük üzerinde hareket ettirerek anlatımı yapar. Bu teknikte önlük masaldaki karakterlerin takılıp çıkarılabileceği, hareket ettirilebileceği şekilde hazırlanır. Kullanılacak figürlerin sırayla çıkarılabilmesi, işi bitenlerin de kaldırılabilmesi için önlüğün önünde ve arkasında cepler bulunur.

“Köpek Yavrusu ile Kedi” masalı için araştırmacının tasarladığı önlük üzerinden bu teknik açıklanabilir. Önlüğün zemininde yumuşak dokulu mavi kumaş kullanılmış, diğer bölümler için keçe tercih edilmiştir. Tarla ve göl cep şeklinde yapılmıştır. Hayvan figürlerinin içi elyafla doldurulmuş, arkalarına ise cırt cırt dikilmiştir. Kurt figürü için el kuklası kullanılmış; masal sonunda gösterilen üç adet elma ise örgü tekniği ile hazırlanmıştır.

Masal Bölümüne Göre Önlüğün Görünümü	Anlatılacak Masal Bölümü
	Masal başladığında kedi figürü göl şeklindeki cebin içinde; deve, inek, köpek figürleri ise tarla şeklindeki cebin içinde durur. El kuklası arka cepte bulunur. Elmalar ipile önlüğün boyun askısına bağlı şekilde anlatıcının sırtına sarkar.

2.		Kurt ile köpek arasındaki diyaloglar anlatılırken el kuklası sağ ele takılır. Önce köpek sonra inek figürü cepten çıkarılıp kullanılır. Kurt ile ineğin işi bitince figürler arka cebe koyulur.
3.		Kedi ile köpeğin diyalogu başladığında hayvan figürleri ceplerden çıkarılır. Sırası geldiğinde deve de çıkarılır. İlgili bölüm tamamlanınca figürler ceplere geri koyulur.
4.		Masal sonunda “Gökten üç elma düşmüş” denir ve anlatıcının sırtına sarkan elmalar ön tarafa getirilerek gösterilir. Dalından ayrılabilcek şekilde dizayn edilmiş örgü elmalar çıkarılarak çocuklara verilir.

Tablo-2: “Köpek Yavrusu ile Kedi” masalının masal önlüğü ile anlatım aşamaları.

“Okul Öncesi Eğitimde Türkçe Etkinliklerinde Kullanılan Hikâye Anlatım Tekniklerinin Çocukların Dikkat Süresi Üzerine Etkisi” adlı çalışmaya göre önlük ile anlatım tekniği çocukların dikkat süresi üzerinde en etkili tekniktir (Varol vd.,2020 s.34). Bu özelliği sayesinde birden fazla değeri içeren ve nispeten uzun olan masalların anlatımında rahatlıkla kullanılabilir. Dikkati ve ilgiyi canlı tutacağı için değer analizi yapma etkinliklerinde yararlanılabilir.

3.2.2.7.Kukla ile Masal Anlatımı

Bez, alçı veya tahtadan yapılmış figürleri kullanarak masal anlatma tekniğidir. Bu teknikte kullanılacak kuklalar hazır olarak alınabileceği gibi çok çeşitli malzemelerle elde de yapılabilir. Kuklalar yapıldığı malzemeye ve şekline göre ipli kukla, çubuk kukla, parmak kuklası gibi isimler alır. Çocukların çok sevdiği tekniklerden biri olan kukla ile masal anlatımında masalcının sesini iyi kullanması gerekir. Teknik az karakterli masalların anlatımında kullanmaya uygundur (Oruç, 2020,s.84). Kuklalar hazır alınabileceği gibi çeşitli tekniklerle hazırlana da bilir.

Araştırmacının “Kitap Okuyan Ayı Masalı” için tasarladığı ipli kuklalar örülerek hazırlanmış ve elyafla doldurulmuştur. Padişahın giysileri ile sahne olarak kullanılacak kutunun perdesi ise dikilmiştir.

Resim -16: “Kitap Okuyan Ayı” masalı için yapılmış ipli kuklalar

Resim -17: “Kitap Okuyan Ayı” masalı kukla sahnesi

“Aslan ile Fare” masalı için de hazır kukla örneği verilebilir. Bu masal için parmak kuklalar hazır alınmış, el yüzeyini kapatmak için de keçeden basit bir sahne yapılmıştır.

Resim -18: “Aslan ile Fare” masalı parmak kuklaları

Anlatım sırasında karakterleri oynatmaları için çocuklara görevler verilerek çocukların karakterlerin yaşadıklarını daha iyi anlaması sağlanabilir. Anlatıcı bu sayede masadaki değer hakkında çocuklarla daha kolay sohbet edebilir ve soru sorulabilir.

3.2.2.8.Gölge Oyunu ile Masal Anlatımı

İki boyutlu tasvirlerin beyaz bir perdenin arkasından oynatılmasıyla gerçekleştirilen kukla tiyatrosuna gölge oyunu denir. Gölge oyununda kuklanın kendisi izlenmez; onun perdedeki etkisi izlenir (Ersan ,2011, s.317). Gölge oyunu, masal anlatımında kullanılan tekniklerden bir tanesidir. Bu tekniği bazı kaynaklar kukla ile anlatımın alt başlığı olarak incelenmiş olsa da bu çalışmada ayrı bir teknik olarak inceleyen kaynaklar esas alınmıştır. Çünkü en güzel örneği “Karagöz ve Hacivat” olan gölge oyunları özel tekniği ile bağımsız bir niteliğe sahiptir. Karanlık ortamda gerçekleştirilen bu gösteriler sıra dışı bir deneyim olarak çocukların çok ilgisini çekmektedir (Çelik, S.2019).

Bu teknikle masal anlatımının en önemli aşaması perdeye yansıtılacak figürlerin yapımıdır. Gölge oyunlarının orijinal figürleri deriden yapılsa da daha kolay biçimde figür hazırlamak mümkündür. Araştırmacı tarafından hazırlanan “Aslan, Tilki ve Ge-

yık” masalı için öncelikle Canva platformundaki aslan, tilki, geyik çizimlerinden birer tane seçilmiştir. Belirlenen figürlerin önce asetata çıktısı alınmış, sonra da sert durmaları için asetatlar presletilmiştir. Şekillerine göre kesilen ve ortasından delgeç ile delinen figürlere ince çubuklar takılmıştır. Ayrıca boş bir resim çerçevesine beyaz kumaş gerilerek perde hazırlanmıştır.

Resim- 19: “Aslan Tilki ve Geyik” masalının figürleri

Resim-20 “Aslan Tilki ve Geyik” masalının gölge oyunu

Bu tekniğin kullanımında anlatıcı, bazı karakterleri oynatmaları için çocuklara görevler verebilir. “Aslan, Tilki ve Geyik” masalı üzerinden bu konuyu örneklendirmek mümkündür. Masalda geyik yer yer sahneye çıkmaktadır ve her defasında başına gelenlerle ilgili olarak farklı duygu durumları yaşamaktadır. Anlatıcı, geyik oynatılacağı zaman bir çocuğu perdenin arkasına çağırabilir ve masal sonunda çocuğa geyiğin yaşadıkları ile ilgili sorular sorabilir, cevaplar diğer çocuklarla değerlendirilebilir. Teknik bu şekilde farklı masallarda da kullanılabilir.

3.2.2.9.Pantomim (Mim Sanatı) ile Masal Anlatımı

Pantomim, pantomim ya da mim sanatı, düşünce, duygu ve yaşantının sözlere dökülmeden hareketlerle anlatılmasıdır. Gözleme, dikkate ve bedensel beceri kullanımına dayalı bir tekniktir (Ed. Karsak,2021 s.144). Pantomim, beden dilini kullanarak ileti-

şim kurmaya yönlendirir; özgüven sağlar, dil becerisini geliştirir. Mim hareketlerinin vurgulandığı etkinlikler, sözel anlatımın eklendiği paralel çalışmalarla güçlendirilebilir (Çalışkan ve Karadağ, 2005, s.109). Bu sayede pantomim masal anlatımında kullanılabilir.

Ülkemizde pantomim sanatı ile masal anlatımını birleştirerek etkinlikler düzenleyen tek sanatçı Hatice Arslantaş'tır. "Mimli Masallar" adı verilen gösteriler, Pantomim Sanatçısı ve Eğitmeni Hatice Arslantaş tarafından yürütülen çocuklara yönelik bir oyun çalışmasıdır. Bu çalışmada masalcı masalı anlatırken pantomim oyuncusu veya oyuncularını masal karakterlerini canlandırmaktadır(MimDepo Performans- Gösteri Sanatları- Pantomim- Canlı Heykel).

Resim- 21: "Mimli Masallar: İmdi Dede" adlı gösteriden bir kare.

Masalcı, masalı anlatırken; mim sanatçıları da marangozhanede çalışan İmdi Dede'yi ve onun çıraklarını eş zamanlı olarak canlandırmaktadır. (Pantomim sanatçısı Hatice Arslantaş ile ekibi tarafından bu tez için hazırlanmıştır. Gösteri videosuna ait bağlantı Ek-4' te dir.)

"Erken Çocukluk Eğitimi Öğretmenlerinin Hikâye Anlatma/Kitap Okuma Uygulamaları Tercihleri ve Nedenleri" adlı araştırmada pantomim tekniğinin öğretmenler tarafından en az tercih edilen teknik olduğu belirtilmiş, sebepleri ise şöyle sıralanmıştır:

- Dikkat çekememe / dikkat dağınıklığı / gürültü
- Anlatılmak istenenin anlaşılmaması
- Öğretmenin yeterliliği / yeteneğinin az olması (Işıkoğlu Erdoğan ve Şimşek, 2020, s.1526).

Bahsi geçen araştırmanın sonuçlarından hareketle Hatice Arslantaş'ın pantomimle geleneksel masal anlatımını bir araya getirerek oluşturduğu “mimli masallar” disiplinin okul öncesi için uygun olduğu değerlendirilebilir.

Pantomimle masal anlatımı az bilinen bir teknik olduğu için araştırma için görüşlerine baş vurduğumuz Hatice Arslantaş, “İmdi Dede” masalını örnek olarak mime uyarlamıştır. Uyarlama profesyonel sanatçıların canlandırmasına uygun olsa da mim sanatı ile masal anlatma mantığının anlaşılması açısından önem taşımaktadır. (Örnek metin Ek-5’tedir.)

Bu teknik profesyonel olmayan anlatıcılar tarafından uygulanırken karakter sayısı az olan masallar tercih edilebilir. Ev ortamında ebeveynlerden biri, okulda ise öğretmen anlatımı yaparken çocuklar canlandırmaları yapabilir.

Pantomim, yaratıcı dramada kullanılan tekniklerdendir ve “yaratıcı drama yaparak yaşayarak öğrenme imkânı sağladığı için ahlaki konuların benimsenmesi ve içselleştirilmesi açısından önemli bir paya sahiptir (Ed. Karsak 2021, s. 203).

3.2.2.10.Müzik ile Masal Anlatımı

Masalın müzikle zenginleştirilerek anlatılması tekniğidir. Buna göre anlatımda yer yer müzik kullanılabileceği gibi masalın tamamı yazılıp bestelenmiş bir çocuk şarkısı ile de anlatılabilir.

Araştırmaya konu olan kitap serisindeki masallardan dokuz tanesinin masal şarkısı bulunmaktadır. “Tilki ile Leylek” masalının şarkısı bu tekniğin en başarılı örnek-

lerinden biridir. Şarkı, masalı ilk defa dinleyen bir çocuğun konuyu anlayabileceği şekilde yazılmıştır. Aşağıda sözleri yer alan şarkının videosu MEB ÖYGM Anadolu Masalları youtube kanalında bulunmaktadır. (www.youtube.com/watch?v=-hzhuZFLM3g

TİLKİ İLE LEYLEK MASAL ŞARKISI

Beste ve Güfte: Elvan Erol

Bir varmış bir yokmuş

Bir leylekle bir tilki

Arkadaş olmuş

Tilki demiş leyleğe

Gel evime yemeğe

Misafirim ol ve de

Yemek yiyelim bizde

Leylek gitmiş tilkiye

Yemek gelmiş önüne

İçi bol sulu hem de

Düz bir tabak içinde

Leylek bakmış yemeğe

Yiyememiş haliyle

Karnı doymadan kalkmış

Üzgün gitmiş evine

Sonra günlerden bir gün

Leylek demiş tilkiye

Gel evime yemeğe

Yemek yiyelim bizde

Tilki yola koyulmuş

Gitmiş tam saatinde

Yemek gelmiş önüne

Derin testi içinde

Ah tilki vah tilki

Pişman olmuş sonunda

Hatasını anlamış

Bir daha da yapmamış

Çocuk şarkıları değerler eğitimi için önemli bir fırsattır. Ritim ve ahenk, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlar. Şarkının ezgisi ve sözleri çocukların zihnine yerleşir (Emirhan ve Kara, 2020, s.174).

3.2.2.11. İletişim Cihazı ile Masal Anlatımı

Masal anlatımının bir iletişim cihazı ile çocuklara dinletilmesi tekniğidir. Bu tekniğin en eski uygulamaları radyolarda yapılan masal anlatımları şeklindedir. Günümüzde ise önceden hazırlanmış masal anlatım kayıtlarının televizyon, tablet, CD çalar gibi bir araç yardımıyla çocuklara izletilmesi veya sadece dinletilmesi biçiminde uygulanmaktadır. İncelenen kitap setinin içinde masalların seslendirmelerinin yer aldığı bir

CD bulunmaktadır. Setteki CD de yer alan, Necibe GÜMÜŞKAYA BOZKURT'un seslendirdiği “Ayşe Fatma Kuzular” masalı bu teknikle masal anlatımına örnek olarak burada zikredilebilir.

Resim-22: “Ayşe Fatma Kuzular” masal anlatımının videosundan bir görünüm

(www.youtube.com/watch?v=bq2iZhFAfBU)

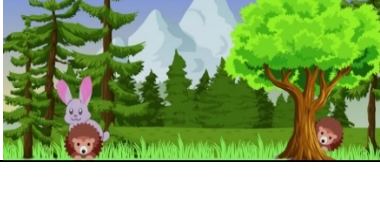
Dijital materyaller resim, ses, video gibi bileşenleri bir arada sunarak içeriği zenginleştirir. Ancak okul öncesi dönemdeki çocuklar için masal anlatımlarının yüz yüze yapılması gerekir ve “iletişim cihazı ile masal anlatımı” nda anlatımın kayıttan yapılması bu tekniğin okul öncesinde kullanımı için önemli bir sınırlılıktır. Bu teknik yerine resimlerin ve görüntü efektlerinin olduğu ama ses ve müziğin olmadığı, anlatımın öğretmen tarafından yapıldığı “slayt ile anlatım” tercih edilebilir. Nitekim “Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Dijital Hikâye Anlatımının Dinleme Becerilerine Etkisi” adlı çalışma dijital öykülerin ses ve müzik dâhil anlatımının, ses ve müzik olmadan öğretmen desteği ile anlatımına göre dinleme becerilerinde daha az etkili olduğunu göstermiştir (Köse ve Bartan, 2021 s.546).

3.2.2.12. Slayt ile Masal Anlatımı

Masala uygun olarak hazırlanan slayt ile masalın anlatılması tekniğidir. Slayt ile masal anlatımı kullanımı en yaygın teknolojik yöntemdir. Bu teknikte resimlerin masalı yansıtacak şekilde seçilmesi önemlidir. Anlatıcı, ihtiyacına uygun hazır bir slaytı

kullanabileceği gibi bilgi ve tecrübesine göre pek çok dijital platformdan yararlanarak kendisi de hazırlayabilir. Kart ve televizyon şeridi ile anlatımın dijital formu olan slayt ile anlatım çok zaman ayırmadan hazırlanabilecek düşük maliyetli bir tekniktir.

Araştırmacının hazırladığı “Tavşan ile Kirpi” masalının slaytı üzerinden bu teknik açıklanabilir. Aşağıda görselleri verilen slayt hazırlanırken tasarım bilgisi gerektirmeyen, kullanımı basit, bileşen çeşitliliği çok olan “Canva” platformu tercih edilmiştir. Ağaçlar ve hayvanlar seçilip uygun yerlere yerleştirildikten sonra bazı yerlere efekt eklenmiştir. Böylece animasyon benzeri bir slayt elde edilmiştir. Kirpinin tavşanın bıyıklarını kopardığı sahne “Canva”nın sunduğu olanaklarla yapılamadığı için bir grafikerden yardım alınmıştır.

Slayt Sayfası	Anlatılacak Masal Bölümü
	İki kirpi kardeşin tavşana bir oyun oynamak için plan kurması
	Kirpilerden birinin yarışma konusunu tavşanla konuşması
	Kirpinin kardeşinin yarış yolunun sonunda beklemesi
	Yarış başlayınca tavşanın hızla koşması ve kirpinin kardeşini yarıştığı kirpi sanıp şaşırması
	Tavşanın itirazı ve ikinci kez yarış teklif etmesi

	Tavşanın itirazı ve üçüncü kez yarış yapılması anlatılırken ekrana gelecek slayt.
	Yarışı kaybettiği için kirpinin tavşana ceza vermesi (İlgili görsel, grafiker tarafından çizilmiştir.)
	“Gökten üç elma düşmüş” denilerek masalın sonlandırılması

Tablo-3: “Tavşan ile Kirpi” masalının canva platformunda hazırlanmış slaytları ve anlatım aşamaları

Çocukların ilgisini çekecek bol renkli ve hareketli görseller hazırlamaya imkân veren bir teknik olduğu için ilgiyi canlı tutarak birden fazla değere dikkat çekmek istenen masallarda rahatlıkla kullanılabilir.

Alan yazın taramasında tespit ettiğimiz okul öncesi dönemdeki çocuklara masal anlatma teknikleri bu şekildedir. Kaynaklarda ayrı bir başlık olarak bulunmasa da bazı masalcıların “sanat etkinliği eşliğinde masal anlatma” atölye çalışmaları bulunmaktadır. Masal anlatımını zenginleştiren ve o sanat dalını tanıtan bir uygulama olduğu için bu çalışmalardan da kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Bu teknikte anlatıcı, yetkin olduğu bir sanat dalında masalla ilgili etkinlik yapmakta ve dinleyiciler etkinliği izlerken masalı anlatmaktadır. Eskişehir Anadolu Masal Evi Öğretmeni Gamze Sultan ÖZTÜRK’ün seramik sanatıyla anlattığı “Eş, Eşini Bulmayınca” masalı buna örnek gösterilebilir.

Resim-23: “Eş, Eşini Bulmayınca” masalının anlatımı sırasında masaldaki kurbağa karakterinin yapımı (www.youtube.com/watch?v=d7JOZIJ56O0)

Herhangi bir sanat dalında yetkinliği olmayan anlatıcıların daha basit etkinlikler eşliğinde masal anlatımı yapması mümkündür. Araştırmacının “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalı için tasarladığı maket kolay ulaşılabilir küçük oyuncaklar, karton, keçe, oyun hamuru, altın renkli sim kullanılarak yapılmıştır.

Resim-24: “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalının maketi

Buraya kadar değerler eğitimi etkinliği olarak masal anlatma ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Hem temel teknikler hem de okul öncesine özel teknikler incelenen kitap serisindeki masallar üzerinden örneklendirilmiştir. Değer odaklı masal anlat-

ma tekniklerinde asıl amaç anlatım çeşitliliği ile çocukların ilgisini ve dikkatini masala çekmek ve masal sonrasında yapılacak çalışmalara çocuğu hazırlamaktır.

Masal anlatma tekniklerinin tamamı “değer telkini”, “değer açıklama”, “değer analizi” veya “ahlaki muhakeme” yaklaşımına göre planlanıp uygulanabilir. Masal geleneksel anlatıcılar gibi öğüt vererek bitirilirse “değer telkini” yapılmış olur. Masaldaki değer üzerine konuşulursa “değer açıklama”, masaldaki değer hakkında tartışma ortamı oluşturulursa da “değer analizi” yapılmış olur. İkilem içeren masallarda da “ahlaki muhakeme” yaklaşımı tercih edilebilir. Ancak okul öncesi dönemde çocukların dikkat süresinin kısalığı göz önüne alındığında uzun uzun öğütlerin ve değerlendirmelerin bu yaş grubu için uygun olmadığı söylenebilir. Kukla, gölge oyunu ve pantomim ile masal anlatımı yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân verdiğinden; kitap, kart, önlük, müzik, slayt ve pazen tahta ile anlatım da dikkati daha uzun süre tuttuğundan derin sorularla “değer analizi” nde kullanılabilir. Düz anlatım, televizyon şeridi ile anlatım ve iletişim cihazı ile anlatım tekniklerinde ise daha kısa değerlendirmelerle “değer açıklama” yaklaşımı benimsenebilir.

Çocuklara masal yoluyla değer kazandırmak isteyen anne babaların ve eğitimcilerin masalın konusuna, taşıdığı değere ve mevcut materyallere göre çok yönlü bir planlama yapması; uygun tekniği ve yaklaşımı belirlemek için çaba harcaması gerektiği söylenebilir.

III. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

1. MEB Anadolu Masalları Kitap Serisinin Yaşayan Değerler Açısından Analizi

Değerler eğitimi, ailede başlayan ve okulda devam eden bir süreçtir. Masallar değerleri eğlenceli ve örtük biçimde sunan bir kaynak olarak okul öncesi dönemden itibaren bu sürece katkıda bulunur. Sürecin planlı ve bilinçli bir şekilde yürütülebilmesi için kullanılacak masalların taşıdıkları değerler açısından incelenmesi önemlidir.

Bu bölümde “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” nde yer alan değerler incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda adı geçen seride şu değerlerin olduğu belirlenmiştir: Barış, saygı, sevgi, dürüstlük, sorumluluk, özgürlük, iş birliği, mutluluk, hoşgörü, alçakgönüllülük, sadelik, dayanışma, empati, dostluk, misafirperverlik ve özdenetim. Bu değerlerin hangi iletilerle verildiği masallardan aynen alıntılanarak gösterilmiştir. Çünkü “masallar eğitimsel işlevlerini dinleyiciye, okuyucuya vermek istedikleri iletiler aracılığıyla gerçekleştirmektedirler” (Helimoğlu Yavuz, 2002, s.37).

1.1.Barış Değeri

Barış kavramı Türkçe sözlükte “uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” şeklinde tanımlanmıştır. (www.sozluk.gov.tr) İncelenen kitap serisinde barış değeri ile ilgili bir masalda bir ileti tespit edilmiştir. Buna göre nazik olmanın bulunduğu ortama huzur ve barış getireceği vurgulanmıştır. Masaldaki ileti şöyledir:

- Nezaketsiz davranışları bırakmak yaşadığımız ortama huzur ve barış getirir.

“Tavşan ile Kirpi” masalında iletinin yer aldığı bölüm şu şekildedir:

“O günden sonra tavşan kirpiyle ve diğer hayvanlarla dalga geçmekten vaz geçmiş. Bütün hayvanlar mutlu mesut yaşamışlar” (Kılıç, 2020l, s.12).

Artan şiddet olaylarının önüne geçmek için çocukların barış değerini kazanarak büyümelerinin ayrı bir önemi vardır. Hoşgörölü, empati kurabilen, sorunları şiddete başvurmada çözlen bireyler yetiştirmek için okul öncesinden başlayarak barış eğitimine önem verilmesi gerekmektedir (Aslan vd., 2016).

Barış değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörölün değerlerden biridir. Bu değeri aynı zamanda MEB’in okul öncesi eğitim programının sosyal ve duygusal gelişimle ilgili kazanımları arasında yer alan “başkalarıyla sorunlarını çözer.” kazanımı ile de ilişkilidir ([ooproram.pdf \(meb.gov.tr\)](#)). Bu sebeple “Tavşan ile Kirpi” masalı okul öncesi dönem çocuklarına barış değerini kazandırmak için kullanılabilir.

1.2.Saygı Değeri

Saygı kavramı sözlükte, “üstün oluşu, yaşı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla herhangi bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçölü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram ya da Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlanmaktadır. ([www.sozluk.gov.tr](#))

İncelenen kitap serisinde “Aslan ile Fare”, “Ayağına Diken Batan Serçe”, “Karga ile Tilki”, “Tilki ile Eşek”, “Tilki ile Leylek” masallarında başkalarını küçümsemenin, ölçölüsüz şaka yapmanın, gürültü çıkarmanın, misafirlere değeri vermemenin saygısızlık ifadesi olduğu mesajı vardır. Bu masalarda ilgili iletiler şöyledir:

- Herkese karşı saygılı olmak gerekir. Küçümsemek saygısızlık ifadesidir.

“Aslan ile Fare” masasında bu ileti şu şekildedir:

(Aslan) “Senin kimseye bir faydan olamaz. Bu küçücük halinle bana nasıl iyilik yapacaksın, demiş” (Kılıç,2020c, s.6).

(Aslan) “Sen mi kurtaracaksın beni? Nasıl olacaktı o, diye sormuş” (Kılıç,2020c, s.10).

“Ayağına Diken Batan Serçe” masalında ise bu ileti ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Çoban ‘Nasıl olsa küçücük bir serçe, ekmeği onsuz yesem ne olacak ki?’ diye geçirmiş içinden” (Kılıç,2020e, s.15).

“Düğün sahibi gülerek ‘Minicik serçeye bak, gelinimizi kaçıracaktı!’ diye geçirmiş içinden” (Kılıç,2020e, s.19).

- Eğlenmek için yapılan ölçsüz şakalar saygısızlık ifadesidir. Herkese zarar verir.

“Karga ile Tilki” masalında bu ileti şu şekilde ifade edilmiştir:

“Öldüresiye güldürmek ve öldüresiye korkutmak ikisine de zarar vermiş” (Kılıç, 2020i, s.14).

- Başkalarının yaşam alanlarına zarar vermemek ve gürültü yapıp kimseyi rahatsız etmemek gerekir.

“Tilki ile Eşek” masalında bu ileti tilkinin eşeğe sürekli saygıyı hatırlatması şeklinde şöyle belirtilmiştir:

“Arkadaş, ben seni bir kabak bahçesine götüreyim, ama tarlaya girmeyecek, kenardaki kabakları yiyeceksin ve gürültü yapıp tarla sahibini rahatsız etmeyeceksin. Tarlaya zarar vermezsen kimse sana kızmaz, demiş” (Kılıç,2020m, s.6).

“Ben seni mısır tarlasına götüreceğim ama tarlaya girmeden kenardaki mısırları yiyeceksin, demiş. Sakın anırıp milleti başına toplama, diye de eklemiş” (Kılıç,2020m, s.10).

“Tilki, bu defa da eŖeęi üzüm bağına götürmüŖ. Tilki, eŖeęe yine kenardaki üzümleeri yemesi ve anırmaması için tembihte bulunmuŖ” (Kılıç,2020m, s.14).

- Misafirlerimize yaptığımız saygısızlık onların incinmesine sebep olur.

İleti “Tilki ile Leylek” masalında şöyle yer almıştır:

(Leyleği yemeğe davet eden tilki, leylek için uygun olmayan düz tabakta yemek ikram eder.)

“Leylek gagasıyla uğraşadursun, tilki bitirmiş çorbanın hepsini bir solukta. Leylek kızmış ama çekmiş sineye” (Kılıç, 2020n, s.6).

Saygı değeri, toplumsal yaşamda ve uyumda oldukça önemlidir. Saygı temelinde kurulan ilişki ve iletişim daha sağlıklı ve kalıcıdır (Sapsağlam, 2020, s.71). Saygı değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması hedeflenen değerlerden biridir. Aynı zamanda MEB’in okul öncesi eğitim programının sosyal ve duygusal gelişimle ilgili kazanımları arasında yer alan “değişik ortamlardaki kurallara uyar” (ooproram.pdf (meb.gov.tr) kazanımı ile de ilişkilidir.

Ebeveynler ve eğitimciler erken çocukluk döneminden itibaren hem rol model olarak hem de çocuğa yazılı ve görsel kaynaklar sunarak çocukların saygı değerini kazanmasını destekleyebilir. (Sapsağlam, 2020, s.71) Bu amaçla “Aslan ile Fare”, “Ayağına Diken Batan Serçe”, “Karga ile Tilki”, “Tilki ile Eşek”, “Tilki ile Leylek”, “Köpek Yavrusu ile Kedi” masalları okul öncesi dönemde çocuklara saygı değerini kazandırmak için anlatılabilir.

1.3. Sevgi Değeri

İnsanlara, diğer canlılara veya cansız şeylere karşı duyulan yakın ilgi şeklinde tanımlanabilecek sevgi; evrensel bir değerdir. İncelenen seride “Altın Yumurtlayan

Tavuk” masalında sevgi değerini kaybedince kendimize ve çevremize nasıl zarar vereceğimizden, “Ayağına Diken Batan Serçe” masalında ise sevginin davranışlarımızı yan-sımasından bahsedilmiştir. Bu iki masalda sevgi ile ilgili olarak yer alan iletiler şu şekildedir:

- Hızlı gelen zenginlik insanın bazı erdemleri kaybetmesine ve sevdiklerini ihmal etmesine sebep olabilir.

Bu ileti “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalında şöyle ifade edilmiştir:

“Adamın bir tavuğu varmış ve adam tavuğunu çok severmiş. Her gün tavuğunun başını okşar, ona güzel sözler söylemiş. Tavuk da ona her gün altın bir yumurta verirmiş” (Kılıç,2020b s.5).

“Köylü giderek zenginleşmeye başlamış, zenginleştikçe de huyu değişmiş” (Kılıç,2020b s.7).

“Köylü, zamanla tavuğunu sadece altın yumurtası için sevmeye başlamış. Artık tavuğunun başını bile okşamıyormuş” (Kılıç,2020b, s.8).

- Sevdiklerimizi incitmemek için özenli davranmak gerekir.

Bu ileti “Ayağına Diken Batan Serçe” masalında şu şekilde ifade edilmiştir:

(Minik serçe, batan dikenini çıkarması için ayağını nineye doğru uzatır.) “Nine hemen sereyi nazikçe avucunun içine almış. Serenin ayağındaki dikenini dikkatlice çıkarmış” (Kılıç,2020e, s.9).

Sevgi değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biridir. MEB okul öncesi eğitim programında sevgi ile doğrudan ilişkili bir kazanım yoktur ancak programın temel ilkelerinden bir tanesi şöyledir: “Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir” (ooproram.pdf (meb.gov.tr). Bu da erken çocuklukta sevgi değerinin çok temel

bir değer olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. “Altın Yumurtlayan Tavuk” ve “Ayağına Diken Batan Seręe” masalları bu temel değer ile ilişkili olarak okul öncesi dönemdeki çocuklar için kullanılabilir.

1.4. Dürüslük Değeri

Dürüslük; doğruları ve gerçekleri söylemek, güvenilir ve sadakatli olma demektir. Dürüslük, erken çocukluktan itibaren kazandırılması amaçlanan temel değerlerdendir. Dürüst olmayan davranışlar insan ilişkilerinde sağlıklı iletişim kurmayı engelleyebilmektedir. (Yalnız ve Yılmaz, 2018, s.653)

Dürüslük değerine incelenen seride “Altın Balta”, “Aslan, Tilki ve Geyik”, “Ayağına Diken Batan Seręe”, “Tilki ile Eşek” masallarında değinilmiştir. Masallarda bu değerle ilgili olarak dürüslüğün önemi, dürüst olmamanın zararları, emaneti koruma ve sözünü tutma vurgulanmıştır. Bu değer ile ilgili sekiz ileti tespit edilmiştir.

- İnsan büyük fırsatlar karşısında bile dürüst olmalıdır.

“Altın Balta” masalında bu ileti şu şekilde yer almıştır:

(Odun keserken baltasını değirmeni döndüren suya düşüren fakir adam değirmenciden yardım ister. Değirmenci sudan önce altın sonra gümüş baltalar çıkararak baltasının bunlardan biri olup olmadığını sorar. Fakir adam değerli baltaları kendisine ait olmadığı için almaz.)

“Değirmenci üçüncü kez elini suya soktuğunda bu defa kara, demir bir balta çıkarmış. O zaman fakir adam:

Hah, işte bu benim suya düşürdüğüm baltam, diyerek elini ihtiyara uzatmış.” (Kılıç,2020a, s.9)

- Dürüst insanlar daima kazanır.

“Altın Balta” masalında bu ileti şu şekilde yer almıştır:

(Değirmencinin cazip tekliflerine rağmen fakir adam kendi baltasını ister. Dürüst olduğu için değirmenci ona altın baltayı hediye eder.)

“- Evladım, sen çok temiz kalpli ve dürüst bir insanmışsın. Al, bu balta benden sana hediye olsun. Elinde bu balta olduğu sürece korkma, işlerin hep yolunda gider, demiş ve ona altın baltayı vermiş” (Kılıç,2020a, s.10).

“Fakir adam da dürüstlüğü sayesinde altın baltasıyla ömür boyu bolluk içinde yaşamış” (Kılıç, 2020a, s.17).

- Dürüst olmayıp hileye başvuran insanlar sonunda başarısız olur.

“Altın Balta” masalında bu ileti şu şekilde yer almıştır:

(Fakir adamın zengin komşusu da altın baltaya sahip olmak ister ve baltasını suya atıp değirmenciden yardım ister. Değirmenci, altın baltayı uzatınca hemen almak ister.)

(Değirmenci) “Sen dürüst biri değilsin! İşte senin baltan bu, diye hiddetle bağırarak demir başlı baltayı sudan çıkararak ona uzatmış” (Kılıç, 2020a, s.14).

“Zengin adam kös kös evine dönmüş. (Kılıç, 2020a, s.17)

- Dürüst olmayan kişilerin dostlarıyla arası bozulur.

“Aslan, Tilki ve Geyik” masalında bu ileti şu şekilde ifade edilmiştir:

(Aslanın isteğiyle geyiği kandırmaya çalışıp başarısız olan tilki)

“Hem geyiğin düşmanlığını kazandım hem de aslanı memnun edemedim, demiş.” (Kılıç, 2020d, s.17)

- Güvenimizi daha önce sarsan kişilerin sözlerine hemen inanmamak gerekir.

“Aslan, Tilki ve Geyik” masalında bu ileti şu şekilde ifade edilmiştir:

“Geyik, önce inanmak istememiş ama sonunda tilkinin yalanına kanmış ve tekrar aslanın yanına gitmeyi kabul etmiş.” (Kılıç, 2020d, s.15)

- Bize emanet edilen şey her ne olursa olsun, sahibine teslim edilene kadar dikkatle korunmalıdır.

İleti “Ayağına Diken Batan Serçe” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Nine, serçeye dikenini saklayacağına dair söz vermiş. Serçe de hızla uçarak uzaklaşmış. Aradan biraz zaman geçince nine ‘Küçük serçe nasılsa bir daha gelmez. Bu işe yaramaz dikenini de yakayım, gitsin.’ demiş kendi kendine ve dikenini ateşe atmış. (Kılıç,2020e, s.10)

“Serçe gittikten sonra çoban, koyunlardan birini sağmış. Sıcacık süte serçenin emanet ettiği ekmeği doğrayıp afiyetle yemiş. (Kılıç,2020e, s.15)

(Düğün sahibi) “Koyunun bize emanet, demiş ama serçe gider gitmez koyunu kesmiş ve düğüne gelen misafirlere ikram etmiş.” (Kılıç,2020e,s.19)

- Söz verip tutmayan insanlar muhataplarını kızdırır.

İleti “Ayağına Diken Batan Serçe” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Serçe kendisine verilen sözün tutulmamasına sinirlenmiş. Ninenin ekmeklerinden birini ağzına alıp uçmuş.” (Kılıç,2020e, s.10)

“Serçe, çobanın bu hareketine çok kızmış ve onun en besili koyununu alıp kaçmış.” s.16

“Serçe geri döndüğünde bu duruma çok öfkelenmiş. Hemen kanatlanmış ve gelini alıp gökyüzüne yükselmiş.” (Kılıç,2020e, s.20)

- Sözünde durmayanlarla kimse arkadaş olmak istemez.

“Tilki ile Eşek” masalında ileti şu şekilde yer almıştır:

(Tilki) “Bir daha da sözünde durmayanlarla dostluk etmemiş” (Kılıç,2020m s.18).

Dürüstlük değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biridir. “Altın Balta”, “Aslan, Tilki ve Geyik”, “Ayağına Diken Batan Serçe”, “Tilki ve Eşek” masalları okul öncesi dönem çocuklarına dürüstlük değerini kazandırmak için kullanılabilir.

1.5. Sorumluluk Değeri

Bireysel olarak kendi yapıp etmelerimizin olumlu ya da olumsuz sonuçlarını üstlenmek (Aktepe ve Gündüz, 2019, s.231) şeklinde tanımlanan sorumluluk, eğitim ve yaşam deneyimleri yoluyla kazanılan bir değerdir.

“Ayşe, Fatma Kuzular” masalında aile içindeki sorumlulukların önemi hem çocuklar açısından hem de ebeveynler açısından vurgulanmıştır. Sorumlulukla ilgili bu masaldaki iki ileti şöyledir:

- Çocuklar kuşkuya düştüğü durumlarda çok dikkatli davranmalı ve aileleri ile ilgili bilgileri kuşkulandıkları kişilere söylememelidir.

İleti “Ayşe, Fatma Kuzular” masalında şu şekilde yer almıştır:

(Kurt, anne koyunun sesini taklit ederek kuzulara kapıyı açtırmaya çalışır.)

“Kuzular içeriden:

- “Senin sesin kalın. Sen bizim annemiz değilsin. Kapıyı açamayız, demişler.

Kurt gitmiş, bir kümeden yumurta almış. Sesini inceltmek için yumurtayı bir çırpıda içmiş. Gelmiş yeniden kuzulara seslenmiş” (Kılıç,2020f, s.9).

- “Bizim annemizin ayakları bembeyaz, pamuk gibidir. Senin ayakların kara. Sen bizim annemiz değilsin, demiş ve kapıyı açmamışlar.

Kurt bu sefer değirmene gitmiş, bir un çuvalına ayaklarını batırmış. Yeniden gelmiş kuzuların kapısına” (Kılıç,2020f, s.13).

- Aileler evlatlarından sorumludur. Bunun gereği olarak her türlü zorluğu aşarlar.

Bu ileti “Ayşe, Fatma Kuzular” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Anne koyun, vurup kapıyı açmış. Bakmış ki Ayşe ile Fatma evde yok, ortalık da dağınık. ‘Bunu kurnaz kurt yapmıştır.’ diye düşünmüş. Sokağa çıkıp kurdun izinden gitmiş” (Kılıç,2020f, s.15).

(Koyun, kurdu akşam yemeğine davet eder ve bir kuyu kazıp içini çalılarla doldurarak yakar. Kuyunun üstünü de minderle örter.)

“Koyun:

Kurt kardeş! Buyur buyur, şu mindere otur, demiş. Kurt mindere oturur oturmaz kuyunun içine düşmüş, yanmaya başlamış (Kılıç,2020f, s.18).

“Kurt ‘Ay gözleriiiiim! Ay kaşlarım!’ diye hoplayıp zıplayınca ağzından önce Ayşe, sonra da Fatma fırlayıvermiş. Kuzucuklar annelerini görünce hoplaya zıplaya yanına gitmiş” (Kılıç,2020f, s.22).

Sorumluluk, akademik ve sosyal yaşamı etkileyen önemli bir değerdir. Okul öncesi dönemde hem aile içinde hem de eğitim ortamlarında çocukların üstlenebilecekleri pek çok sorumluluk vardır. Anne babaların ve öğretmenlerin çocuklara sorumluluk alabilecekleri fırsatlar sunmaları bu değerın gelişimi adına oldukça önemlidir (Sapsağlam, 2017, s.299). Bu konu ile ilgili masallar ve etkinlikler de çocukların sorumluluk değerinin önemini fark etmelerine yardımcı olabilir.

Sorumluluk, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biridir. MEB okul öncesi eğitim programının sosyal ve duygusal gelişim özellikleriyle ilgili “kendisinin ve başkalarının haklarını korur”, “sorumluluklarını yerine getirir” (ooproram.pdf (meb.gov.tr).kazanımlarıyla ilişkilidir. Ayrıca öz bakım becerileriyle ilgili “kendini tehlikelerden ve kazalardan korur” kazanımı da bu değer ile ilişkilidir. Buna göre “Ayşe, Fatma Kuzular” masalı okul öncesi dönemde ço-

cuklara dürüstlük değerini kazandırmak isteyen ebeveynler ve eğitimciler tarafından kullanılabilir.

1.6. Özgürlük Değeri

Bireyin yapıp etmeleri ve önceliklerini belirlemedeki seçme hakkının tamamıyla kendine olması (Aktepe ve Gündüz, 2019, s. 228) şeklinde tanımlanan özgürlük değeri incelenen seride özgür düşüncenin faydaları ve özgür olmanın önemi bağlamında vurgulanmıştır. Her iki ileti de “Kitap Okuyan Ayı” masalında yer almaktadır.

- Bağımsız ve özgür düşünce zor görünen sorunları çözer.

(Padişah suçlu bir adama, bir hayvana okuma öğretmesi karşılığında kendisini affedeceğini söyler. Suçlu adam da ormandan bir ayı yakalayıp getirir.)

“Ayının karnı her acıktığında sayfalarının arasına armut yerleştirdiği bir kitabı ayının önüne koymuş. Ayı da armudu yemek için kitap sayfalarını tek tek açmak zorunda kalmış” (Kılıç, 2020j, s.8).

(Adam, sayfa çevirmeyi öğrettiği ayıyı padişahın yanına götürür ve ayıyı kitap okur gibi gösterir.)

- Hayvanlar kendi yaşam alanlarında özgürce hayatlarını devam ettirebilmelidir.

“Cezadan kurtulan adam da tonton ayıcığa bir sepet armut verip onu ait olduğu ormana bırakmış” (Kılıç, 2020j, s.14).

Özgürlük değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biridir. MEB okul öncesi eğitim programının temel ilkelelerinden “çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir” (ooproram.pdf

(meb.gov.tr). ifadesi de özgürlük ile ilişkilidir. Bu bağlamda “Kitap Okuyan Ayı” masalı okul öncesi dönemde çocuklara “özgürlük” değerini kazandırmak için kullanılabilir.

1.7. İş Birliği Değeri

Bir işin çeşitli kişilerce yapılması (www.sozluk.gov.tr) şeklinde tanımlanan iş birliği değeri incelenen kitap serisinde “Aslan ile Fare” ve “İmdi Dede” masalarında zorlukların üstesinden gelmekle ilişkilendirilerek verilmiştir. Bu değere ilişkin ileti şöyledir:

- El ele vererek zor işler başarılabilir.

“Aslan ile Fare” masasında bu ileti şu şekilde ifade edilmiştir:

(Aslanın kapana yakalandığını gören ve durumu arkadaşlarına anlatan Fare.)

“Haydi, gelin, aslanı kurtaralım, demiş.

Farelerin hepsi birden toplanmış. Kapanın ipini ve tahtasını kemire kemire kapağını açmışlar (Kılıç,2020c, s.13).

Aynı ileti “İmdi Dede” masasında ise şu şekilde yer almıştır:

(Çıraklar kedinin atölyede kalması için İmdi Dede’yi ikna etmeye çalışır.) “Çıraklardan biri kediyi pencerenin dışına koymuş. Öteki de içeriden pencerenin altına saklanmış. Kedi orada miyavladıkça çırak da içeriden:

İmdi Dede! İmdi Dede! Sen orada sıcacık dükkanında otururken ben burada üşüyüp donayım mı imdi, diye mırıldanmış” (Kılıç,2020ı, s.11).

(Çırakların iş birliği sonucunda İmdi Dede yumuşar ve kedinin atölyede kalmasına izin verir.)

İş birliği değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerler arasında yer almaktadır. MEB okul öncesi eğitim programının temel ilkelerinde de “iş birliği” çocuklarda geliştirilmesi gereken bir değer olarak ifade

edilmiştir (www.ooproram.pdf (meb.gov.tr). İşbirliğinin önemini örneklendirerek veren “Aslan ile Fare” ve “İmdi Dede” masalları bu değeri çocuklara kazandırmak için okul öncesi dönemde kullanıma uygundur.

1.8. Mutluluk Değeri

Bütün özelemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç (www.sozluk.gov.tr) olarak tanımlanan mutluluk “Altın Yumurtlayan Tavuk”, “Ayağına Diken Batan Serçe”, “Ayşe, Fatma Kuzular”, “İmdi Dede” masallarında bir değer olarak yer almıştır. Bu masallarda sahip olduklarımızla yetinmenin, ailemizle olmanın mutluluk sebebi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca mutlu ettikçe mutlu olacağımız, mutluluğun hiç beklenmedik zamanlarda karşımıza çıkabileceği vurgulanmıştır. Bu değer ile ilgili iletiler şöyledir:

- Sahip olduklarıyla yetinmeyen kimseler mutsuz olur.

Bu ileti “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalında şu şekilde bulunmaktadır:

“Hazineye ulaşmayı kafasına koyan köylü, tavuğu yakalayıp oracıkta kesivermiş. Tavuğun karnına merakla bakmış. Bir de ne görsün? Tavuğun karnında ne altın varmış ne de hazine!..” (Kılıç,2020b, s.11-12)

- Mutluluk hiç beklenmedik anda gelebilir.

İleti “Ayağına Diken Batan Serçe” masalında evlenemeyeceklerini düşünen gençlerin kavuşmasından bahsederken şu şekilde yer almıştır:

“Davulcu, geline bakmak için kafasını çevirince bir de ne görsün? Sevdığı kız tam karşısında gelinlikle duruyor. Meğer kızın da davulcuda gönlü varmış ancak kızın babası, kızını fakir birine vermeye razı olmamış. “(Kılıç,2020e, s.22)

- Ailemizle bir arada olmak en büyük mutluluktur.

İleti “Ayşe, Fatma Kuzular” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Kurttan kurtulan kuzucuklar anneleriyle birlikte korkusuz ve mutlu bir yaşam sürmüş”
(Kılıç,2020f, s. 25)

- Başkalarını sevindirince bizler de mutlu oluruz

Bu ileti “İmdi Dede” masalında, kedinin atölyede kalmasına izin verince çıraklarının ve kedinin sevincini gören İmdi Dede’nin mutluluğu ile ifade edilmiştir:

“İmdi Dede, çok mutlu olmuş ve o günden sonra nerede üşüyen bir kedi görse hemen yanına almış” (Kılıç,2020ı, s.12).

Mutluluk değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biridir. MEB okul öncesi eğitim programında mutluluk ile ilgili bir kazanım bulunmamakla birlikte “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” arasında “Türk milletinin bütün fertlerini ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” ifadesi yer almaktadır. Bu da eğitimin temel hedeflerinden birinin bireyin ve toplumun mutluluğunu sağlamak olduğunu göstermektedir.

Mutluluk, çocukların farkına ilk vardıkları duygulardan birisidir. Aynı zamanda gelişimlerinin olumlu göstergesi ve yön vericisidir (Demiriz ve Ulutaş, 2016, s. 17). Bu sebeple anne babaların ve eğitimcilerin bu konuya dikkat çekmesi, küçük şeylerle mutlu olmanın öneminden bahsetmesi gerekir. “Altın Yumurtlayan Tavuk”, “Ayağına Diken Batan Serçe”, “Ayşe, Fatma Kuzular”, “İmdi Dede” masalları bu değeri kazandırmak için okul öncesi dönemde çocuklara anlatılabilir.

1.9. Hoşgörü Değeri

Her şeyi anlayışla karşılama olarak (www.sozluk.gov.tr) olarak tanımlanan hoşgörü değeri incelediğimiz serideki masallarda başkalarına ve kendine karşı anlayışlı ve affedici olma şeklinde vurgulanmıştır. Kişinin hatalarını kabul edip çözüm yolları araması da bu değerle ilgili en çok üzerinde durulan iletidir.

- Bağışlamak yüce bir erdemdir.

Bu ileti “Kitap Okuyan Ayı” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Padişah ayının haline gülmüş, adama da acımış ve onu affetmiş” (Kılıç, 2020j, s.12).

- Kişinin hatalarını kabullenmesi ve bunlardan vaz geçmesi önemlidir.

Bu ileti “Aslan ile Fare” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Aslan fareyi küçümsediği için kendinden utanmış ve ondan özür dilemiş. Kendini kurtardıkları için de tüm farelere teşekkür etmiş” (Kılıç,2020c, s.14).

Aynı ileti “Aslan, Tilki ve Geyik” masalında şöyle ifade edilmiştir:

“Tilki o günden sonra kimsenin işine karışmamış” (Kılıç, 2020d, s.17).

İleti “Eş Eşini Bulmayınca” masalında şu şekilde yer almıştır:

“Başıma gelenler dengim olmayan fare ile arkadaş olmamdandır, demiş” (Kılıç,2020g, s.11).

“Karga ile Tilki” masalında ise şu ifadelerle yer verilmiştir:

“O günden sonra tilkiyle karga ne aşırıya kaçmışlar ne de başkasına zarar verecek işlere kalkışmışlar (Kılıç, 2020i, s.14).

“Tilki ile Leylek” masalında da bu ileti vardır.

“Yaptığı tilkiye ders olmuş” (Kılıç, 2020n, s.10).

Hoşgörü değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması hedeflenen değerlerdendir. MEB okul öncesi eğitim programının sosyal ve duygusal gelişim özellikleriyle ilgili “bir olay veya durumla ilgili olumlu/olumsuz duygula-

rını uygun yollarla gösterir.”, “farklılıklara saygı gösterir” (ooproram.pdf (meb.gov.tr) kazanımları da bu değerle ilişkilidir.

Okul öncesi dönemde hoşgörü değeri ile ilgili olarak çocuklardan beklenen davranışlar kendisine karşı hoşgörülü olma, hatalarını kabul etme, hatalarına çözüm yolları arama, başkalarına karşı hoşgörülü olma, diğer insanların farklı olan özelliklerini kabul etme, başkalarının duygularını anlama (Sapsağlam, 2020, s.73) şeklinde sıralanabilir. Bu davranışların erken yaşlardan itibaren kazandırılması çocukların hem öz şefkatli bireyler olarak yetişmesi hem de toplumda farklılıklara saygı duyulması adına oldukça önemlidir. “Kitap Okuyan Ayı”, “Aslan ile Fare”, “Aslan, Tilki ve Geyik”, “Eş, Eşini Bulmayınca”, “Karga ile Tilki”, “Tilki ile Leylek” masalları çocuklara hoşgörü değeri kazandırmak için kullanılabilir.

1.10. Alçakgönüllülük Değeri

Başkalarını küçük görmeme, büyülenmeme durumuna alçakgönüllülük denir. (www.sozluk.gov.tr) Bu ileti “Aslan ile Fare” masalında alçakgönüllülüğün zıddı olan kibrin başkalarını ne kadar inciteceği üzerinden verilmiştir. İleti ve masaldaki yeri şu şekildedir:

- Kibirli kişiler dostlarını incitir.

“Bir gün aslan, ormandaki tüm hayvanları yanına toplamış:

Bu ormanda yaşayan hayvanların kralı benim. Ormanın en güçlüsü, en kuvvetlisi, en akıllısı benim. Kimse beni yenemez, demiş. Hayvanlar, aslanın gücü ve aklı karşısında sessiz kalmış ve oradan ayrılmışlar. Fakat aslanın kendisini küçümsemesine de üzül-müşler (Kılıç,2020c, s.5).

“Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda yer alan bu değer ile ilgili “MEB Okul Öncesi Eğitim Programı” nda bir kazanım bulunmamaktadır. Ancak çocuklar ara-

sında sıklıkla görülen alay etme kaynaklı akran zorbalığının önüne geçmek için erken çocukluktan başlayarak bu değerin kazandırılması gerektiği söylenebilir. Buna göre “Aslan ile Fare” masalı “alçakgönüllülük” değerini çocuklara kazandırmak için anlatılabilir.

1.11. Sadelik Değeri

Karmaşadan uzak olma, basitlik, yalınlık olarak ifade edilebilecek “sadelik” değeri incelenen kitap serisinde “Altın Balta” ve “Altın Yumurtlayan Tavuk” masallarında yer almıştır. Buna göre gösterişsiz yaşamın güzelliği, zenginliğe ulaşıldığında ihtiyaç sahiplerinin unutulmaması güzel bir erdem olarak sunulurken abartılı harcama eleştirilmiştir.

- Fakir iken çalışıp zenginliğe ulaşan kişi eski durumunu unutmamalı, ihtiyacı olanlara yardım etmelidir.

Bu ileti “Altın Balta” masalında şöyle ifade edilmiştir:

Çok eski zamanlarda fakir bir adam, karısı ve çocuklarıyla birlikte küçük bir kulübede yaşarmış (Kılıç,2020a, s.4).

Adam baltayı kullandıkça zenginleşmiş, evinin bereketi artmış. Bu sırada da karşılaştığı fakir insanlara hep yardım etmiş (Kılıç,2020a, s.10)

- Emeksiz elde edilen kazanç abartılı harcamaya sebep olur.

Bu ileti “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalında şöyle ifade edilmiştir.

“Emek vermeden kazandığı için paranın değerini bir türlü anlayamamış. Har vurup harman savurmuş. Bu sırada paralar da suyunu çekmiş.” (Kılıç,2020b, s.7)

Sadelik, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda yer alan değerlerden biridir. “MEB Okul Öncesi Eğitim Programı” içinde bu değer ile ilgili doğrudan bir kazanım

olmasa da “Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası” kapsamında okul öncesi eğitim kurumlarında çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Ayrıca savurganlığı önlenme bilincinin erken çocukluktan itibaren kazandırılması gerekir. Bu sebeple “Altın Balta” ve “Altın Yumurtlayan Tavuk” masalları “sadelik” değeri ile ilişkili olarak çocuklara anlatılabilir.

1.12. Dayanışma Değeri

İnsanların maddi veya manevi konularda birbirine destek olması şeklinde tanımlanabilecek dayanışma değeri dostlarımıza yardımcı olmanın önemi üzerinden “Bit Hatun ile Pire Bey” masalında vurgulanmıştır. Değer ile ilgili ileti ve ilgili bölüm şu şekildedir:

- Dostluk, yardıma ihtiyaçları olduğunda dostlarımız için elimizden geleni yapmayı gerektirir.

Bu ileti “Bit Hatun ile Pire Bey” masalında şöyle ifade edilmiştir:

(Pire Bey Bit Hatun’u kurtarmak için sırasıyla çalıdan, kargadan, ambardan, fareden, kediden ve bakkaldan yardım istediğinde koşullu cevaplar alır. Hepsinin isteğini yerine getirerek Bit Hatun’a yardım eder)

“Pire Bey, hiç düşünmeden ırmağın kıyısına yanaşmış ve elindeki çırpıyı Bit Hatun’a tüm gücüyle uzatmış. Bit Hatun, çırpıya tutunmak istemiş ancak çırpıya uzanamamış. Pire Bey son kez var gücüyle çırpıyı ırmağın sularına doğru uzatmış. Bit Hatun da güçlükle zıplayarak çırpının üstüne çıkmış ve sonunda kurtulmuş.” (Kılıç,2020g s.24)

Dayanışma değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biridir. MEB okul öncesi eğitim programında dayanışma ile doğrudan ilişkili bir kazanım yoktur ancak programın temel ilkelerinde bulunan “Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilme-

lidir.” (ooproram.pdf (meb.gov.tr) ifadesi dayanışma değerinin okul öncesinde kazandırılması gerektiğini göstermektedir. Buna göre “Bit Hatun ve Pire Bey” masalı “dayanışma” değerini çocuklara kazandırmak için anlatılabilir.

1.13. Empati Değeri

Empati bir kişinin kendisini duygu ve düşüncelerinden soyutlayarak bir başkasının inançlarını, arzularını ve özellikle duygularını farkına varabilme ve anlayabilme yeteneğidir. (www.kemalsayar.com) Bu değer “Karga ile Tilki”, “Tilki ile Leylek” masalarında karşısındakinin duygusunu dikkate almadan davranma şeklinde “saygı” değeri ile bağlantılı olarak verilmiştir. Bu değer ile ilgili iletiler şöyledir:

- Zor durumda kalan insanlara gülmek doğru değildir.

Bu ileti “Karga ile Tilki” masasında şu şekilde yer almıştır:

“Karga hızla uçunca odun parçası da kadının başına çarpmış. Tilki bu duruma çok gülmüş” (Kılıç, 2020i, s.9).

- Bize yapılmasını istemediğimiz şeyleri biz de başkalarına yapmamalıyız.

Bu ileti “Tilki ile Leylek” masasında şöyle verilmiştir.

(Tilkiye misafir olarak giden leyleğe tilki, uygun olmayan kapta yemek ikram eder. Leylek bu duruma çok içerler ve tilkiye bir ders vermek ister. Bunun için onu yemeğe davet eder ve yemeği tilkiye uygun olmayan kapta sunar. Tilki de hiçbir şey yiyemez.)

(Tilki) “Aç kaldığına mı yansın, leyleğe rezil olduğuna mı? Yaptığına pişman olmuş ama ne fayda! İş işten geçmiş” (Kılıç, 2020n, s.10).

Empati değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biri değildir. Ancak MEB okul öncesi eğitim programında sosyal ve duygusal gelişimle ilgili “bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duy-

gularını açıklar” kazanımı (ooproram.pdf (meb.gov.tr) ile yakından ilişkilidir. Bu sebeple okul öncesi dönemde “Karga ile Tilki”, “Tilki ile Leylek” masalları “empati değerini çocuklara kazandırmak için anlatılabilir.

1.14. Dostluk Değeri

İyi geçindiğimiz, sevdiğimiz ve güvenilen yakın arkadaşlara dost denir. Dostluk ise iki kişinin birbiri arasındaki güven bağı kurarak hem dem olmalarıdır. Dostluk bir gönüldaşlık işidir ve dostça davranmak bir değerdir (Aktepe ve Gündüz, 2019, s. 222). Bu değer incelenen masallarda en belirgin biçimde “Bit Hatun ve Pire Bey” masalında işlenmiştir. Pire Bey’in arkadaşına yardım etmek için yaptığı fedakârlıktan “dayanışma” değerinde bahsedildiği için burada tekrar yazılmamıştır. Bunun dışında iki masalda daha bu değer tespit edilmiştir. “Karga ile Tilki”, “Tilki ile Eşek” masallarında dostlarımızı zor durumda bırakmamaktan ve onları üzmemekten bahsedilmiştir. Masallardaki iletiler şöyledir:

- Arkadaşlar birbirlerini zor durumda bırakmamalıdır.

Bu ileti “Karga ile Tilki” masalında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Tilki gözlerini açtığı anda bir de ne görsün? Etrafı avcı ve tazılarla dolu” (Kılıç,2020i s.10).

“Sen beni korkutmak değil, öldürmek niyetindeymişsin. Sen bana dost değil, düşmanmışsın” (Kılıç, 2020i, s.13).

- Alay etmek arkadaşlarımızı üzer ve dostluğumuzun bozulmasına sebep olur.

Tavşan ile Kirpi” masalında bu ileti şu şekilde yer almıştır:

“Ormanın derinliklerinde iki kirpi kardeş yaşamış. Bir gün iki kardeş, kendileriyle sürekli dalga geçen komşuları tavşana bir oyun oynamak istemişler” (Kılıç, 2020i,s.7).

Dostluk değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biri değildir. MEB okul öncesi eğitim programında da bu değer ile ilgili doğrudan bir kazanım bulunmamaktadır. Ancak çocukların arkadaşları ile vakit geçirmekten hoşlanmaları dikkate alındığında “dostluk” değerinin önemine vurgu yapan masalların okul öncesinde anlatılmasının uygun olacağı söylenebilir.

1.15. Misafirperverlik Değeri

Konukları ağırlamaktan mutluluk duyma şeklinde tanımlanabilecek bu değer “saygı” ile ilişkilidir. En önemli kültürel değerlerimizden olan “misafirperverlik” “Tilki ile Leylek” masalında vurgulanmıştır. Masalın iletileri hem “saygı” hem de “empati” değerinde değerlendirildiği için buraya tekrar yazılmamıştır. (Bkz. sayfa 74 ve 91)

Misafirperverlik değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazandırılması öngörülen değerlerden biri değildir. MEB okul öncesi eğitim programında da bu değer ile ilgili doğrudan bir kazanım bulunmamaktadır. Ancak kültürel bir değerimiz olması dolayısıyla okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılabilir. Bu amaçla da “Tilki ile Leylek” masalı anlatılabilir.

1.16. Özdenetim Değeri

En basit şekilde bireyin kendi kendini kontrol etmesi şeklinde ifade edilebilecek özdenetim incelenen seride “Köpek Yavrusu ile Kedi” masalında yer almaktadır. Masaldaki ileti şöyledir:

- Neleri yapıp neleri yapamayacağımızı iyi değerlendirmek gerekir. Yetkin olmadığımız işlere kalkışmak bize zarar verebilir.

“Köpek Yavrusu ile Kedi” masalında bu ileti şu şekilde ifade edilmiştir:

“Köpek yavrusu koşarak gidip bir devenin ayağını dişlemek isterken deve onu tepive-miş. Köpek yavrusu yere düşüp yaralanmış ve bütün gücünü kaybetmiş. Kedi bir ağacın dalında köpeği seyrediyormuş. Boyundan büyük bir avın peşine düşen köpeğin haline bakıp başlamış gülmeye” (Kılıç, 2020k ,s.10).

Özdenetim değeri, “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” nda çocuklara kazan-dırılması öngörülen değerlerden biri değildir. Ancak MEB okul öncesi eğitim progra-mında sosyal ve duygusal gelişim kazanımlarından olan “bir olay veya durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir.” kazanımı ile ilişkilidir.

Okul öncesinde özdenetim değeri için çocuktan; duygularını kontrol etme, ge-rekli durumlarda isteklerini erteleme, başkalarına bedeniyle zarar verme, kendini tehli-kelerden korumak için yapması gerekenleri söyleme, tehlikeli durumlardan ve kişilerden uzak durma gibi davranışlar beklenir (Sapsağlam, 2020, s. 76). Dolayısıyla “Köpek Yavrusu ve Kedi” masalı bu değeri çocuklara kazandırmak için anlatılabilir.

Buraya kadar “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi”nde yer alan on altı değerın tespiti yapılmıştır. Buna göre barış, saygı, sevgi, dürüstlük, sorumluluk, özgürlük, iş birliği, mutluluk, hoşgörü, alçakgönüllülük, sadelik ve dayanışma değerleri hem “Yaşayan Değerler Eğitim Programı” içinde yer almaktadır hem de “MEB Okul Öncesi Eğitim Programı” ile ilişkilidir. Empati, dostluk, misafirperverlik ve özdenetim değerleri ise “Yaşayan Değerler Eğitim Programı”nda bulunmamaktadır ancak yapılan araştırmaya göre bu dört değeri içeren masalların da okul öncesinde verilmesi uygundur.

2. Değer Eğitiminde Masal Sorası Etkinlik Örnekleri

Bu bölümde incelenen serideki masalların her birinin sonunda yapılabilecek değerler eğitimi etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Araştırmacı tarafından tasarlanan örnek etkinlikler hazırlanırken;

- Okul öncesi dönemdeki çocukların gelişim düzeyleri dikkate alınmıştır.
- Çocukların değerler hakkında düşünmesi, konuşması ve yaparak yaşayarak öğrenmesi amaçlanmıştır.
- Etkinliklerin kolay uygulanabilir, materyallerin de kolay ulaşılabilir olmasına özen gösterilmiştir.
- Her masal için bir etkinlik tasarlanmıştır.
- Okul öncesi eğitim programında yer alan Türkçe, sanat, drama, müzik, hareket, oyun, fen, matematik, okuma yazmaya hazırlık ve alan gezileri ([ooproram.pdf \(meb.gov.tr\)](https://ooproram.pdf(meb.gov.tr))) etkinlik türleri arasından seçim yapılmış, ona göre örnekler hazırlanmıştır. Matematik ve okuma yazmaya hazırlık dışındaki türlerin hepsi kullanılmıştır.

“Anadolu Masal Anlatıcılığı Eğitimi Almış Okul Öncesi Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarında Masalın Kullanılmasına İlişkin Görüşleri” adlı çalışma öğretmenlerin masalları drama, sanat ve Türkçe etkinlikleri ile bütünleştirdiklerini ortaya koymuştur (Uç, 2022, s. 80). Bu tez de ise drama, sanat ve Türkçe etkinliklerinin yanında oyun, gezi, fen, müzik, hareket etkinlikleriyle ilgili örnekler de sunularak değer eğitimi etkinliklerinin daha geniş bir yelpazede yapılabileceği gösterilmiştir.

- Etkinlikler okulda öğretmen, 4-6 yaş Kuran kurslarında öğreticiler rehberliğinde yapılabilecek şekilde hazırlanmış olsa da küçük uyarlamalarla evde anne- baba rehberliğinde de yapılabilecek özelliktedir.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-1: BANA AİT OLMAYANI ALAMAM

Etkinlik Türü: Drama

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Dürüstlük

Materyal: Bir tanesi basit diğeri daha gösterişli olan ikişer toka, ikişer kolye, ikişer oyuncak at, ikişer kalem, çocuk adedince çikolata ve nesnelerin koyulabileceği büyük-
lükte bir kutu.

“Altın Balta” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için gerekli nesneler masala başlamadan hazırlanır ve kutuya koyulur. Kalabalık gruplarda çocuk adedince nesne hazırlanır. (Nesnelerde kolay ulaşabilecek şekilde değişiklik yapılabilir.)

Resim-25: Bana Ait Olmayanı Alamam” adlı etkinliğin örnek objeleri

Anlatım sona erince çocuklara masalda yaşananların benzerinin canlandırılması teklif edilir. Anlatıcı “Burası bir alışveriş merkezi olsun. Ben de bu alışveriş merkezinde kayıp eşyaları sahiplerine ulaştıran bir görevli olayım.” der. Basit ve ucuz nesneleri çocuklara rastgele dağıtır, gösterişli olanları ise kutudan çıkarmaz. Sonra çocuklardan alışveriş merkezinde gezmelerini ve gezerken ellerindeki eşyaları düşürmelerini ister. Anlatıcı düşen eşyaları toplar. Bütün eşyaları toplayınca “Çocuklar şimdi herkes kaybolan eşyasını almak için sırayla yanıma gelsin” der. Kolyesini kaybettiğini söyleyen çocuğa “Çok güzel bir kolye buldum bugün. Demek seninmiş. Al bakalım.” der ve gösterişli olan kolyeyi verir. Çocuk kabul etmeyip kendi eşyasını isteyince diğer kolyeyi ve çikolatayı verip “Aferin, sen ne dürüst çocuksun. Al kendi kolyeni. Bu çikolata da sana hediyem olsun” der. Benzer diyaloglar diğer çocuklarla yapılarak etkinlik tamamlanır.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-2: SADE HAYAT O NE RAHAT

Etkinlik Türü: Alan Gezisi

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Sadelik

Materyal: Yok

“Altın Yumurtlayan Tavuk” masalı sonrasında yapılabilecek bir dizi etkinlik için tarihi ve geleneksel yaşantıyı temsil eden bir Anadolu masal evine veya yaşayan müzeye gezi planlanır. Buraların ziyaret edilemeyeceği durumlarda veli desteği ile amaca uygun bir köy evine de gidilebilir.

Ziyaret sırasında öncelikle Anadolu evlerinin gösterişten uzak dekorasyonu, eşyaların ve mimarinin işlevselliği hakkında bilgiler verilir. Odaların ortasındaki boş alanın çocuklar tarafından oyun için, yemek vakti geldiğinde sofrayı kurmak için, akşam olunca da yer yataklarını sermek için kullanımı anlatılır. Az eşya ile pratik yaşamının önemi basitleştirilerek vurgulanır. Bahçesi olan bu evlerin doğa ile iç içe yaşamaya imkân vermesinden ve bunun rahatlatıcı etkisinden söz edilir. Mekân tanıtımı sonrasında “Böyle basit ve sade yaşantısı olan bir adamın daha zengin olmak için yaptıkları ile ilgili bir masal dinlemek ister misiniz?” denilerek anlatıma geçilir. Anlatım sonrasında sabırlı olmanın, elimizdekilerle yetinmenin ve sade yaşamının önemi üzerine çocuklarla sohbet edilir. Ardından ziyaret edilen mekânın imkânlarına göre ekmek pişirme, meyve toplama, hayvanları sevmek, çamurla oynama, su taşıma gibi bir dizi etkinlik yapılır. Bu aktivitelerin yapılmasının mümkün olmadığı durumlarda önceden hazırlanmış yiyeceklerle piknik yapılır, çeşitli oyunlar oynanır ve gezi tamamlanır.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-3: PARMAK OYUNU

Etkinlik Türü: Drama

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Alçakgönüllülük- İş birliği

Materyal: Beyaz kâğıt, kalem, makas, bant.

Aslan ile Fare masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için gerekli materyaller önceden hazırlanır. Aslan yüzü, kibirli yüz ifadesi, avcı şapkası takmış bir erkek başı, koşan fare figürü ve fare yüzü; 4cm x 2cm kâğıtlara çizilir ve parmaklara takılacak şekilde rulo yapıp bantla yapıştırılır. Kâğıtlar masal anlatımı sırasında çocuklara gösterilmez. Anlatım bittikten sonra anlatıcı önceden hazırladığı kâğıtları parmaklarına takar ve “Neler oldu masalda? Haydi hatırlayalım.” der ve aşağıdaki tekerlemeyi söyler. Daha sonra kâğıtları gönüllü çocukların eline takar ve tekerleme parmak hareketleriyle hep birlikte tekrarlanır.

Aslan kocaman (Baş parmak hareket ettirilir.)

Kibirli her zaman (İşaret parmağı hareket ettirilir.)

Avcı kurunca kapan (Orta parmak hareket ettirilir.)

Hemen yardıma koşan (Yüzük parmak hareket ettirilir.)

Minik fareymiş inan (Serçe parmak hareket ettirilir.)

Fareye alkış şak şak şak.... Fareye alkış şak şak şak (Eller çırpılır.)

Resim-26: Parmak oyunu için hazırlanan kâğıtlardan bir görünüm

ETKİNLİK ÖRNEĞİ- 4: HOŞGÖRÜLÜ MÜ?

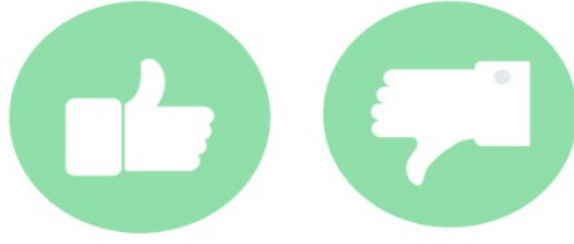
Etkinlik Türü: Türkçe

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Hoşgörü

Materyal: Yok

“Aslan, Tilki ve Geyik” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinliğe başlamadan önce çocuklarla masal hakkında konuşulur. Tilkinin hatasını kabullenip bundan vazgeçmesi üzerinde durulur. Herkesin hata yapabileceği, böyle durumlarda yerine göre kendimize yerine göre de başkalarına karşı hoşgörümlü davranmak gerektiği söylenir.

Anlatıcı “Şimdi sizlere bazı cümleler okuyacağım. Okuduğum cümledeki davranış hoşgörüye uygunsa elinizi baş parmağınız yukarıda olacak şekilde yumruk yapın. Hoşgörüye uygun değilse bu kez parmağınız aşağıda olacak şekilde yumruk yapın.” der.

Resim-27: “Hoşgörümlü mü?” adlı etkinlikte çocuklardan yapmaları istenen el işaretleri

Daha sonra aşağıdaki cümleleri okur ve çocukların el işaretini takip eder:

- Ahmet süt dolu bardağı yanlışlıkla halıya dökünce annesi ondan daha dikkatli olmasını istedi.
- Ağzında yemek varken konuşan Zehra’nın soluk borusuna yiyecek kaçtı ve çok öksürdü. Öksürüğü dinince hatasını anladı ve “bir daha ağzımda yemek varken asla konuşmayacağım” dedi.
- Arkadaşının montuna yanlışlıkla su döken Zeynep defalarca özür diledi. Arkadaşı ise özrünü kabul etmeyip Zeynep’e bağırdı.
- Komşunun ağacından izinsiz meyve toplayan Duru daha sonra gidip özür diledi. Komşu da “Sorun yok, bundan sonra izin alarak istediğin kadar toplayabilirsin” dedi.

- Mehmet hasta olduğu için Serap’ın doğum günü partisine katılamadı. Daha sonra neden katılamadığını söyledi ama Serap Mehmet’e küstü.
- Neşe, ablası ders çalışmaya başlayınca televizyonu kapatıp sessizce oyuncaklarıyla oynadı.
- Dedesi başının ağrıdığını söyledi ve Tuna’dan müziğin sesini kısmasını istedi. Tuna yüksek sesle müzik dinlemeye devam etti.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-5: KUŞ YEMLİĞİ

Etkinlik Türü: Fen

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Sevgi

Materyal: Tuvalet kâğıdı rulosu, kurdele, bal, kuş yemi.

“Ayağına Diken Batan Serçe” masalı sonrasında serçelerin de tanıtıldığı bir kuş belgeseli izlenir. Bu amaçla youtube da“Afacanlar Çocuk Kanalı”nın “Kuşları Öğreniyorum” (www.youtube.com/watch?v=hlUIDKbou8M) videosu kullanılabilir.

Belgesel sonrasında çocuklara “Yakın çevremizdeki kuşlar için bir yemlik hazırlayalım mı?” denir. Anlatıcı önceden hazırladığı malzemeleri çıkarır; tuvalet kâğıdı rulosunun dış yüzeyine bal sürdükten sonra ruloyu kuş yemine batırır ve ortasından kurdele geçirir. Yemliğin yapımı bu şekilde gösterildikten sonra çocuklar bireysel olarak veya gruplar halinde kendi yemliklerini hazırlar. Ardından bahçeye çıkılır ve tamamlanan yemlikler ağaçların uygun yerlerine bağlanır.

Resim-28: Kuş yemliğinden bir görünüm (mimuu.com/tuvalet-kagidi-rulosundan-neler-yapilir/tuvalet-kagidi-rulosundan-neler-yapilir-mimuu-com-41/)

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-6: AYŞE UYANDI FATMA UYANDI

Etkinlik Türü: Oyun

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Sorumluluk

Materyal: 2 adet kutu, 6 adet sarı kâğıt, çocuk adedince makas, beyaz ve kahverengi yün ip, küt uçlu ahşap iğne, koli kartonu, kalem

“Ayşe, Fatma Kuzular” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için gerekli hazırlıklar anlatım öncesinde yapılır; ancak materyaller çocuklara gösterilmez. Öncelikle koli kartonundan iki tane kuzu hazırlanır ve kuzuların üzerine on üçer tane delik açılır. (Kuzu örme işleminde kullanılacak bu materyal için hazır ahşap oyuncaklar da kullanılabilir.)

Masal anlatımı bitince çocuklara “Ayşe ve Fatma’ya bakma oyunu oynayalım mı?” denir. Çocuklar iki gruba ayrılır. Her iki gruba da kâğıt, makas, kutu, karton kuzu, ahşap iğne verilir. Grubun bir tanesine beyaz, diğerine ise kahverengi yün ip verilir.

Resim-29: “Ayşe Uyandı Fatma Uyandı” etkinliği malzemeleri

Çocuklardan grup içinde iş bölümü yaparak ellerindeki ip ile kuzuyu örmeleri ve kuzuya yatak olacak kutunun içini saman şeklinde kesilmiş kâğıtlarla doldurmaları istenir. Her iki grup da görevini tamamlayınca kutular anlatıcının gösterdiği yere yan yana duracak şekilde bırakılır. Anlatıcı beyaz iple kuzu ören gruba “Siz Ayşe’den sorumlusunuz. Ayşe şimdi uyuyor. Uyanınca ben kimi çağırırsam o gelip kuzuyu sevecek”, kahverengi iple kuzu ören gruba ise “Siz Fatma’dan sorumlusunuz. Fatma şimdi uyuyor. Uyanınca ben kimi çağırırsam o gelip kuzuyu sevecek” der.

Resim-30: “Ayşe Uyandı Fatma Uyandı” etkinliğinde kuzu örme işleminden bir görünüm

Resim-31: “Ayşe Uyandı Fatma Uyandı” etkinliğinde örgü kuzu ve kağıtla doldurulmuş kutudan bir görünüm

Anlatıcı Ayşe ve Fatma’dan sorumlu grupları belirlendikten sonra gruplardaki her çocuğa “1, 2, 3, 4, 5...” yazan bir numara verir. Kuzular uyandığında çocukları adıyla değil verdiği numaralar ile çağıracağını söyler. Anlatıcı “Ayşe uyandı 3” dediğinde Ayşe’den sorumlu gruptaki 3 numaralı öğrenci gelir ve kuzuyu sevip yerine geçer.

Oyuna heyecan ve eğlence katmak için anlatıcı seri şekilde “Ayşe uyandı 5”, “Fatma uyandı 2” şeklinde çocuklara seslenir. Gelmekte geciken ve şaşırان çocuklar elenir. Oyun sonunda üyesi en az elenen grup kazanır. Sorumlulukları ve dikkatleri için bu öğrenciler tebrik edilir.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-7: KÜPLERİ OYNAT MASALINI ANLAT

Etkinlik Türü: Türkçe

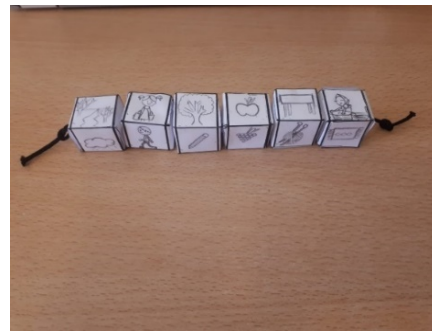
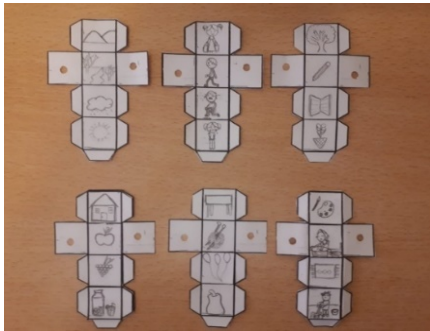
Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Dayanışma- Dostluk

Materyal: Beyaz karton, kalem, makas, delgeç, yapıştırıcı.

“Bit Hatun ve Pire Bey” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için 6 tane eşit büyüklükte karton küp kesilir ve dörder yüzeyine şunlar çizilir:

1. Küp: Dağ, kenarlarında ağaçlar olan dere, yağmur yağan bulut, güneş
2. Küp: İki elinde çanta olan kız, yürüyen erkek çocuk, dizini tutarak ağlayan erkek çocuk, ağlayan kız çocuk
3. Küp: Ağaç, kalem, kitap, saksıda çiçek
4. Küp: Ev, elma, üzüm, limonata dolu şişe ile bardak
5. Küp: Masa, örgü ipi ile şiş, üç tane balon, armut
6. Küp: Fırça ile resim paleti, çorba karıştırıcı kadın, halı, yer silen çocuk

Diğer ikişer yüzey ise delgeç ile delinir. Açık halde iken resimlenen küpler yapıştırılınca delik yüzeylerden ipe dizilir. Masal anlatımı bitince Bit Hatun ve Pire Bey çok iyi iki dostmuş ve Pire Bey Bit Hatun’a yardım etmek için elinden geleni yapmış. Biz de dostluk ve dostlarımıza yardım ile ilgili kendi masalımızı oluşturalım mı?” denir. İp iki ucundan tutulup kendi çevresinde döndürülür. Kısa çevirme işleminden sonra küpler masaya dizilir ve gönüllü bir çocuktan üstte kalan resimlerden birbiriyle bağlantılı bir masal oluşturması istenir. Kalabalık gruplarda her çocuk bir resim için konuşur, sırası gelen çocuk arkadaşının anlatımıyla bağlantılı olacak şekilde masalı devam ettirir.

Resim-32: “Küpleri Oynat Masalı Anlat” etkinliği hikâye küplerinin açık hali

Resim-33: “Küpleri Oynat Masalı Anlat” etkinliği hikâye küplerinin birleştirilmiş hali

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-8: ARKADAŞIM BENİM CANIM

Etkinlik Türü: Türkçe

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Dostluk

Materyal: Bilgisayar, yazıcı.

“Eş, Eşini Bulmayınca” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için hazırlanan çalışma kağıtları çocuk adedince çoğaltılır. Anlatım sona erince önce çocuklarla masal üzerine sohbet edilir. “Kurbağanın ayağını ipe fareye bağlaması doğru bir karar mıydı?”, “Arkadaşlarımız yanlış kararlar aldığında nasıl davranmalıyız?”, “Sevdiğimiz arkadaşlarımızla haberleşmek ve görüşmek için ne tür yöntemler kullanabiliriz?” sorularından başlayarak “arkadaşlık” değerine geçilir. Arkadaşlıkta önemli olan “dinleme”, “yardım etme”, “duyguları anlama” konuları ile ilgili örnekler verilir ve arkadaşlığı bozan davranışlara değinilir. Daha sonra aşağıdaki çalışma kâğıdı çocuklara dağıtılır ve “Hangi resimlerdeki çocuklar arkadaşları ile keyifli vakit geçirmektedir?” sorusu sorulur. Çocuklardan ilgili resimleri daire içine almaları istenir. Daire içine alınmayan resimlerde ne tür problemler yaşanmış olabileceği, problemlerin nasıl çözülebileceği çocuklarla değerlendirilir.

Resim-34: Arkadaşlık konulu çalışma kâğıdı
(Canva platformunda hazırlanmıştır.)

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-9: İŞ BİRLİĞİ SÜSÜ

Etkinlik Türü: Sanat

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: İş birliği- Mutluluk

Materyal: Yassı taşlar, yassı ağaç parçası veya karton, akrilik boya, fırça, yapıştırıcı

“İmdi Dede” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için gereken doğal malzemeler çocuklarla birlikte açık alanda toplanır veya anlatıcı tarafından önceden toplanıp hazırlanır. Yassı ağaç parçası bulunamadığında kalın karton kullanılır. Çocuklara masal kahramanlarını ve onların yaşadıkları kasabayı gösteren bir süs yapılacağı söylenir. Görev dağılımı yapılarak çocuklardan taşların yüzeyini boyamaları istenir. Çocuklar aldıkları göreve göre kahramanların yüzünü veya kasabadaki evleri diledikleri şekilde boyar. Bu sırada çocuklar ile masal hakkında konuşulur. Hayvan sevgisi, ırakların iş birliği yaparak İmdi Dede’yi ikna etmesi, hep birlikte yaşadıkları mutluluk yorumlanır. Anlatıcı boyanan taşları ağaç parçasına yapıştırır ve gerekli yerleri tamamlar. Tamamlama işlemine gönüllü öğrenciler de katılır. Hep birlikte yapılan etkinlik tamamlanınca duvara asılır; iş birliği, hayvan sevgisi, mutluluk konularında yeri geldikçe gösterilir. Böylece hem masal hem de masalın taşıdığı değerler sürekli hatırlanmış olur. (Etkinlik sayıca az çocuk ile yapıldığında çocuklar birden fazla taş boyayabilir.)

Resim-35: İmdi Dede temalı duvar süsü

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-10: ARKADAŞIM NE HİSSEDİYOR?

Etkinlik Türü: Oyun

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Empati

Materyal: Yok

Karga ile Tilki masalı sonrasında kullanılabilecek bu etkinlik için önce çocuklarla sohbet edilir. Karga ile tilkinin canı yanan kadın karşısında gülmesi, karganın tilkiyi hiç düşünmeden zor durumda bırakması ele alınır. Karşımızdaki insanın duygularını anlamamanın öneminden bahsedilir ve çocuklara bir oyun teklif edilir. Gönüllü olarak anlatıcının yanına gelen bir çocuğa anlatıcı yavaşça “hiç konuşmadan üzgün bir insanı canlandır” der. Çocuk arkadaşlarının karşısında üzgün olduğunu gösteren hareketler yapar. Anlatıcı diğer çocuklara “sizce arkadaşınız ne hissediyor?” diye sorar. Cevap gelince sıra başka çocuğa geçer ve anlatıcı her defasında “kızgın”, “mutlu”, “şaşkın”, “korkmuş” gibi farklı duygu durumlarının canlandırılmasını ister. Bütün çocuklar canlandırma yapınca etkinlik tamamlanır.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-11: SERÇE ŞARKISI

Etkinlik Türü: Müzik

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Özgürlük

Materyal: Şarkıyı dinletmek için bilgisayar veya telefon, ritim çubukları, ziller

“Kitap Okuyan Ayı” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için önce çocuklarla masal hakkında sohbet edilir. Cezadan kurtulan adamın ayıyı serbest bırakması, ayının yakalandığında neler hissetmiş olabileceği ve hayvan özgürlüğünün önemi üzerine konuşulur. Daha sonra Şubadap Çocuk Müzik Grubu tarafından hazırlanan ve çocuk etkinliklerinde kullanılmak üzere Şubadap Çocuk youtube kanalında paylaşımına açılan “Serçe” şarkısı dinletilir. İkinci dinleyişte çocukların şarkıya ritim çubukları ve zillerle katılması istenir.

SERÇE

Bir gün, bir gün, bir serçe

Uçmuş, uçmuş göklerde

Merak edip de inmiş hayvanat bahçesine

Aslan orada duruyor *(Aslan yerine ikinci tekrarda yılan, üçüncü tekrarda maymun)*

Kafesinde uyuyor

Serçe kafese konmuş

Oradan aslana sormuş *(Aslan yerine ikinci tekrarda yılan, üçüncü tekrarda maymun)*

-Burada suyun da var yemeğin de

Yaşamak güzel şey mi bu kafeste?

-Hayır, hayır, hiç de değil!

Suyum da var yemeğim de ama özgürlüğüm yok bu kafeste.

www.youtube.com/watch?v=YDs6EsfpRo

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-12: YAPABİLİRİM- BÜYÜYÜNCE YAPABİLİRİM

Etkinlik Türü: Oyun

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Özdenetim

Materyal: Resepsiyon zili (Alternatif olarak; pinpon topu, karton bardak, hamur yapıştırıcı, makas),

“Köpek Yavrusu ile Kedi” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için ilk olarak çocuklarla sohbet edilir. Köpek yavrusunun yapamayacağı işlere kalkışması yorumlanır. Çocuklara “Peki, sizler neleri şimdi neleri büyüyünce yapabileceğinizi biliyor musunuz?” sorusu sorulur. Daha sonra bununla ilgili bir oyun teklif edilir.

Etkinlik için resepsiyon zili çıkarılır ve masaya koyulur. Zil olmadığında karton bir bardak tabanında 2 cm yükseklik kalacak şekilde kesilir ve hamur yapıştırıcı ile masaya sabitlenir. Üzerine de bir tane pinpon topu koyulur. Gönüllü iki öğrenci masanın iki yanında yüzleri birbirine bakacak şekilde durur. Anlatıcı, bazı cümleler okuyacağını, cümle bitince zile önce basanın (veya topu önce alanın) “Yapabilirim.”, “Büyüyünce yapabilirim.” cevaplarından birini verme hakkının olacağını söyler. Önce davranan ve doğru cevap veren oyuna devam eder, diğer çocuk ise elenir. Elenen çocuğun yerine başkası çağırılarak oyuna devam edilir.

Resim- 36: “Yapabilirim- Büyünce Yapabilirim” oyununda önce cevap vermek isteyen öğrenciyi belirlemek için kullanılacak materyaller

Oyun başlayınca anlatıcı aşağıdaki cümleleri sırayla okur. Çocuk sayısına göre cümlelere eklemeler çıkarmalar yapar.

- Ailemle alışverişe gitme
- Tek başıma Amerika yolculuğına çıkma
- Oyuncaklarımı toplama
- Çiçekleri sulama
- Araba sürme
- Baklava yufkası açma
- Resim yapma
- Bozulan elektrikli bir eşyayı tamir etme
- Arkadaşıma selam verme
- Ellerimi yıkama
- Hafif eşyaları taşıma

Çocukların neleri yapıp neleri yapamayacakları konusunda farkındalık kazanmaları amacıyla yapılan etkinlik herkes katılım gösterince tamamlanır.

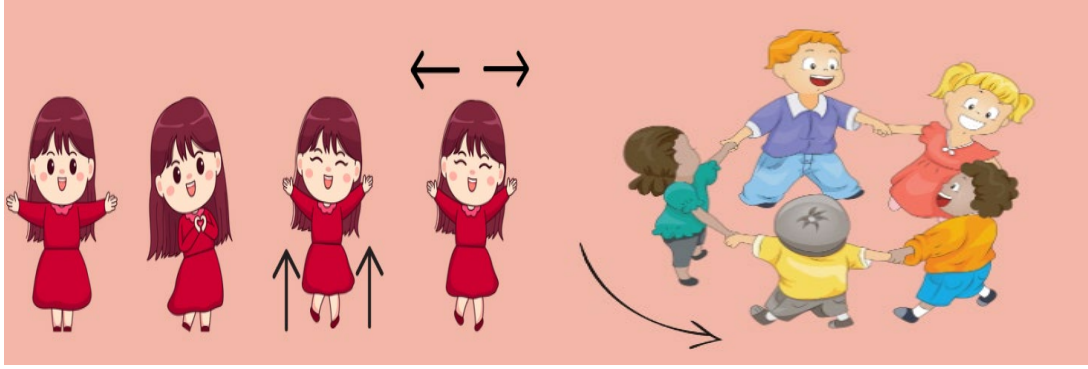
ETKİNLİK ÖRNEĞİ-13: BARIŞ DANSI

Etkinlik Türü: Hareket

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Barış

Materyal: Şarkıyı dinletmek için bilgisayar, telefon veya CD çalar

“Tavşan ile Kirpi” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinliğe başlamadan önce çocuklarla masal hakkında sohbet edilir. İnsanların bir arada mutlu ve huzurlu yaşamasının öneminden söz edilir. Sonra çocuklara hep birlikte barış dansı yapma teklif edilir. Anlatıcı, “Ziya Ümit ÖZBAKIR” youtube kanalında yer alan “Dünyaya Mesaj” şarkısını açar; çocuklardan ayakta daire şeklinde dizilmelerini ister ve kendisi de aralarında yer alır. Bu etkinlik için tasarlanan koreografideki figürleri yeri geldikçe gösterir ve çocuklarla dans eder.

Resim-37: Barış dansı koreografileri
(Figürler, Canva platformundaki bileşenlerden seçilmiştir.)

1. Figür: Kollar yana doğru açılır.
 2. Figür: Eller kalp şekline getirilir.
 3. Figür: Kollar yukarı doğru kaldırılır.
 4. Figür: Kollar yukarıda sağa sola hareket ettirilir.
- Tek Figür: El ele tutuşarak dönülür.

DÜNYAYA MESAJ

Söz-Müzik: Ziya Ümit ÖZBAKIR

Gelin çocuklar, dünyaya biz de mesaj verelim
Barış için çaba harcansın, her an gülümseyelim
Çocukların sesi yükselsin, biz de varız diyelim
Zeytin dalları versinler, evreni süsleyelim

“Şekil-1”deki figürlerle dans
(Her mısradaki bir figür)

Sevgiyle kardeş olalım
Umutla kaynaşalım
Herkes tatsın mutluluğu
Sevinçle paylaşalım

“Şekil-2”deki figürlerle dans
(Dörtlük süresince aynı hareket)

Gelin çocuklar, dünyaya gerçeği söyleyelim
Barış içinde yaşanmazsa, nasıl gülümseyelim?
Çocukların sesi yükselsin, biz de varız diyelim
Zeytin dalları versinler, evleri süsleyelim

“Şekil-1”deki figürlerle dans
(Her mısradada bir figür)

Sevgiyle kardeş olalım
Umutla kaynaşalım
Herkes tatsın mutluluğu
Sevinçle paylaşalım

“Şekil-2”deki figürlerle dans
(Dörtlük süresince aynı hareket)

(www.youtube.com/watch?v=nExdXMhrm78)

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-14: NEZAKET İFADELERİ ÇARKI

Etkinlik Türü: Türkçe

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Saygı

Materyal: Bilgisayar (Mümkünse akıllı tahta)

“Tilki ile Eşek” masalı sonrasında kullanılabilecek bu etkinlik için “wordwall.net” platformunda hazırlanmış dijital bir materyal kullanılır. Platformdaki “çarkıfelek” şablonuna nezaket ifadelerinin yazılmasıyla hazırlanmış materyal masal anlatımı süresince çocuklara gösterilmez.

Anlatım bitince tilkinin uyarılarına rağmen gürültü yaparak insanları rahatsız eden eşeğin davranışları hakkında çocuklarla sohbet edilir. İnsanları rahatsız ettiğimizde söylenmesi gereken nezaket ifadesinin ne olduğu sorulur. Ardından insanlara saygımızın gereği olarak kullanmamız gereken başka nezaket ifadeleri olduğu söylenir ve örnekler verilir.

Bilgisayar veya akıllı tahtadan etkinlik açılır ve “Nezaket ifadeleri ile ilgili bir oyun oynayacağız” denir. Gönüllü bir çocukta “Döndür” yazan yere basarak çarkı çevirmesi istenir. Çark durunca ok işaretinin gösterdiği ifade çocuğa okunur ve bu ifadenin hangi durumlarda söylendiği sorulur.

Resim-38: “Nezaket İfadeleri Çarkı”

Çocuklar tarafından doğru şekilde cevaplandırılan ifadeler “Ortadan kaldır” a basılarak çarktan çıkarılır. Bütün ifadeler sorulana kadar etkinlik sürdürülür. Söz almayan çocuk kaldığında etkinlik yeniden başlatılır ve bütün çocukların katılımı sağlanır. (Etkinlik bağlantısı Ek-6 dadır.)

Resim-39: “Nezaket İfadeleri Çarkı” nda “Sürdür” ve “Ortadan Kaldır” bölümleri.

ETKİNLİK ÖRNEĞİ-15: MİSAFİRİMİZ VAR

Etkinlik Türü: Drama

Etkinliğin İlgili Olduğu Değer: Misafirperverlik

Materyal: Bütün çocukların bir arada oturacağı büyüklükte bir masa; çocuk adedince sandalye, karton bardak-tabak- çatal; misafir ağırlarken ikram edilen yiyecekler ve ürünler.

“Tilki ile Leylek” masalı sonrasında yapılabilecek bu etkinlik için kolonya, bayram şekeri, lokum, pasta, börek gibi kültürümüze özgü misafir ikramları etkinlik gününe hazır olacak şekilde velilere haber verilerek temin edilir.

Masal sonrasında misafirperverlik hakkında çocuklar ile konuşulur. Sonra misafirlik ile ilgili bir canlandırma yapılacağı söylenir ve bir grubun misafir, diğer grubun ev sahibi rolünü üstleneceği iki grup oluşturulur. Anlatıcı da ev sahibi rolünde olur ve bütün çocukların bir arada oturabileceği büyük bir masayı örtü sererek hazırlar. Misafir olan grup dışarı çıkar ve kapıyı tıklatır. Selamlaşma, misafirleri içeriye davet etme ve hâl hatır sormanın ardından masaya oturulur. Kolonya, şeker, ikramları farklı çocuklar tarafından yapılır. Yiyecekler çıkarılır ve anlatıcı gözetiminde bütün çocuklara servis edilir. Yemek yendikten sonra masa toplanır. Bu arada misafirlerden yardım etmek isteyenlerin görev almasına izin verilir. Etkinlik sona erince yaşananlar çocuklar ile değerlendirilir ve nezaketleri için her iki gruba da teşekkür edilir.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Okul öncesi dönem bütün gelişim alanlarında olduğu gibi değerler eğitimi için de kritik bir dönemdir. Bu dönemde verilecek değerler eğitimi çocuğun hayatı öğrenmesi, sağlıklı iletişim kurma becerisi geliştirmesi, insan sevgisi kazanması, doğaya karşı sorumlu davranması açısından oldukça önemlidir. Masallar, özellikle de kültürel kodlarımızı taşıyan Anadolu masalları, değerleri eğlenceli ve örtük biçimde sunan bir kaynak olarak okul öncesi değerler eğitimine katkı sunacak konumdadır. Bu katkının bilinçli olabilmesi için öncelikle amaca uygun masalların seçilmesi daha sonra bu masallardaki değerlerin tespit edilmesi ve masal anlatımının her aşamasının değer odaklı olarak planlanması gerekir.

Çalışma kapsamında okul öncesi değerler eğitiminde kullanılmak üzere “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” seçilmiştir. Bu seri üzerinde yapılan analiz sonucunda ilgili seride barış, saygı, sevgi, dürüstlük, sorumluluk, özgürlük, iş birliği, mutluluk, hoşgörü, alçakgönüllülük, sadelik, dayanışma, empati, dostluk, misafirperverlik ve özdenetim değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre etkinlik temelli şekilde evrensel değerleri çocuklara kazandırmayı hedefleyen bir sistem olan “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı”nda yer alan 12 değerın tamamının masallarda yer aldığı sonucuna varılmıştır. Bu programda bulunmayan ancak okul öncesinde çocuklara kazandırılması uygun olan empati, dostluk, misafirperverlik ve özdenetim değerlerinin de masallarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Değerlerin çocuklara masallar yoluyla kazandırılması için anlatılacak masalın hazırlık, anlatım ve sonlandırma aşamalarının değere dikkat çekecek şekilde planlanma-

sı önemlidir. Çalışmada bu planlama detaylı şekilde açıklanmış ve incelenen serideki masallardan örnekler verilmiştir.

Masal anlatımı ile ilgili önemli konulardan biri olan okul öncesine özel masal anlatma teknikleri de çalışmada ele alınmıştır. Alan yazında okul öncesi dönem çocuklarına masal anlatırken kullanılabilecek 12 farklı teknik bulunmaktadır. Çalışmada araçsız, kitap ile, kart ile, pazen tahta ile, televizyon şeridi ile, önlük ile, kukla ile, gölge oyunu ile, pantomim ile, müzik ile, iletişim cihazı ile, slayt ile masal anlatım tekniklerinin; özel materyallerle değerleri kazandırmada kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu teknik ve geliştirilen materyallerin Anadolu masalları ile kullanımının uygun olduğu da ortaya çıkarılmıştır.

Değer temelli masal anlatımında tercih edilecek değer yaklaşımı da önemlidir. Yapılan araştırma sonucunda kukla, gölge oyunu ve pantomim ile anlatım, yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân verdiğiinden; kitap, kart, önlük, müzik, slayt ve pazen tahta ile anlatım da dikkati daha uzun süre tuttuğundan bu tekniklerin derin sorularla “değer analizi” yaklaşımına göre kullanılabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Düz anlatım, televizyon şeridi ile anlatım ve iletişim cihazı ile anlatım tekniklerinde ise daha kısa değerlendirmelerle “değer açıklama” yaklaşımının benimsenebileceği düşüncesine varılmıştır.

Anlatım sonunda yapılacak değer etkinlikleri masaldaki değerlerin pekişmesi adına önemlidir. Araştırmacı tarafından her masal için hazırlanmış olan masal sonrası etkinlik örnekleri de çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Bu araştırma ile “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” bir adım ileri taşınmış ve değerler eğitimi bağlamında yeniden yorumlanmıştır. Etkinlik ve materyal örnekleri ile hem ebeveynler hem de eğitimciler için bir el kitabı niteliğinde olan bu çalışma, çocuklarımızın erken yaşlardan itibaren bilimsel temellere dayalı bir değerler eğitimi almasına yardımcı olacaktır.

Öneriler

1. “MEB Anadolu Masalları Okul Öncesi Kitap Serisi” tespit ettiğimiz değerler dışında başka değerleri de içeren yeni masallar eklenerek güncellenebilir.
2. Değer eğitiminde çocukların ilgisini çekecek masal anlatma materyalleri geliştirmek için farklı disiplinlerden sanatçıların ve öğretmenlerin katıldığı atölye çalışmalarını düzenlenebilir. Geliştirilen materyallerin yapımını ve kullanımını anlatan kılavuzlar, eğitici videolar anne babalar ve öğretmenler için hazırlanabilir.
3. Anadolu masallarının anlatıldığı, masal kahramanları ile ilgili gösterilerin yapıldığı, şarkıların söylendiği değer eğitimi odaklı özel günler, şenlikler düzenlenebilir.
4. Değerler eğitiminde kullanılmak üzere Anadolu masal kahramanları ile ilgili oyuncakların, kahramanların baskılarının bulunduğu giysilerin ve eşyaların üretimi desteklenebilir. Ayrıca bunların evlerde yapımını teşvik etmek için kurslar açılabilir, televizyon programları hazırlanabilir. Bu kapsamda örgü bebek, nakış, kumaş boyama, kilim dokuma, kırkyama gibi el sanatları masallarla ilişkilendirilerek ev hanımlarına öğretilir.
5. Okul öncesi eğitim kurumlarında değer eğitiminde kullanılmak üzere Anadolu temalı masal sınıfları veya köşeleri hazırlanabilir. Bu alanlardaki materyalleri muhafaza edecek bir anlayışın bu kurumlarda yerleşmesi için çalışmalar yapılabilir.
6. Öğretmenlere verilen masal ve hikâye anlatıcılığı eğitimleri değerler eğitimi ile ilişkilendirilerek, farklı teknikler ile zenginleştirilerek güncellenebilir. Bu eğitimler 4-6 yaş Kuran Kurslarında görevli öğreticiler için “Diyanet İşleri Başkanlığı”nın hizmet içi eğitim programına dâhil edilebilir.
7. Masal anlatma tekniklerini kıssalar ve dini hikâyeler ile ilişkilendirilebilir. Bu amaçla üniversitelerin din eğitimi anabilim dallarında çalışmalar hazırlanabilir.

EKLER

EK-1: “Tilki ile Eşek” masalı için tasarlanmış hareketli kitabın çalışma prensibini gösteren videonun bağlantısı. Bağlantı kopyalanıp web tarayıcısının adres çubuğuna yapıştırılırsa ilgili video açılacaktır.

https://www.canva.com/design/DAFJZ6oBPpE/mbaRNY4Z3_foqGOxZFDv7g/watch?utm_content=DAFJZ6oBPpE&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

EK-2:

Anlatıcı, çocuğun kahramanların duygu durumlarına dikkat etmesini sağlamak için 4 kartı masaya dizerek üç tane soru sorar.

Hangi kartta bir kızgın, bir de korkmuş kişi vardır? (Çocuk 4 numaralı kartı seçer.)

Hangi kartta iki mutlu kişi vardır? (Çocuk 1 numaralı kartı seçer.)

Hangi kartta bir üzgün bir mutlu kişi vardır? (Çocuk 2 numaralı kartı seçer.)

3 numaralı kart en sona tek kalacağı için onunla ilgili bir soru sorulmaz.

EK-3: “Altın Balta” masalı için tasarlanmış televizyon şeridi düzeneğinin resimlerini ve çalışma prensibini gösteren videonun bağlantısı. Bağlantı kopyalanıp web tarayıcısının adres çubuğuna yapıştırılırsa ilgili video açılacaktır.

https://www.canva.com/design/DAE-thvMGm4/jdn0Vvm0v1UB-UKl8BrhGg/watch?utm_content=DAE-thvMGm4&utm_campaign=share_your_design&utm_medium=link&utm_source=share_yourdesignpanel

EK-4: “İmdi Dede” masalının pantomim ile anlatımını gösteren video bağlantısı. Bağlantı kopyalanıp web tarayıcısının adres çubuğuna yapıştırılırsa ilgili video açılacaktır.

https://drive.google.com/file/d/10TRfGxLeTw2lz_VTitZtSsuZupn4CPOo/view?usp=sharing

EK-5: İmdi Dede masalının mime uyarlanmış metni

3 Pantomim oyuncusu (İmdi Dede, Çırak 1, Çırak 2)

1 Masalcı

Masalda geçen bütün objeler mim tekniği ile yani hayali objelerle var edilir.

Masalcı bütün karakterleri seslendirir.

Sahne Düzeni: Masalcı sağda, İmdi Dede ortada, çıraklar ise solda konumlanacak şekilde olacaktır.

Masalcı, sahnenin sağ tarafında oturur.

ÖN OYUN

MASALCI: Arkadaşlar, merhaba. Size birazdan şahane bir masal anlatacağım. Ama bu masalı dinleyebilmeniz için önce bu sihirli dünyaya girmeniz ve görünmez olmanız gerekiyor.

Biliyor musunuz? Siz içeri girmeden önce görünmezlik pelerinimi giydim ve hepinizin cebine tek tek bir silgi bıraktım. Bakalım hangi cebinize koymuşum? (Masalcı burada hem konuşur hem de silgiyi kendi cebinde arar.) Sağ cebimize bakalım. Burada yok. Sol cebimize bakalım. Kesin buraya koymuşumdur. Burada da yok. Nereye koydum acaba? Aaaa anladım, biriniz sakladınız. (Çocukları işaret ederek)

- Sen mi sakladın?

- Yoksa sen mi?

- Ya da sen mi?

Ben nereye koydum bu silgiyi? Çantanıza mı koydum acaba? Ayakkabınızın altına da koymuş olabilirim. (Masalcı çocukların arasına girip oturdukları yerde, ayakkabılarının içinde, saçlarının arasında silgiyi arar.)

Hatırladım. Koynunuza koymuştum. Hadi koynumuzdan silgimizi çıkaralım ve silinmeye, görünmez olmaya başlayalım. (Silgi ile söylediği yerleri siler gibi yaparak) Koldan başlıyoruz. Gövdeyi siliyoruz. Yüzümüzü de silelim. Bacaklarımızı siliyoruz. Elleri unuttuk, sadece elleriniz görünüyor. Sanki etrafta bir sürü kuş varmış gibi görünüyor. (Elleri ile kuşların kanat çırpma hareketini yaparak) Hadi elleri de silelim de görünmez olalım.

Arkadaşlar görünmez olduk. Şimdi ben sizi göremiyorum ya bana ses vermeniz gerekiyor. Tamam mı? Eğer masalda size soru sorduğumda bana cevap verirseniz ben de sizin orada olduğunuzu bilmiş olurum. Haydi başlayalım.

Masalımızın adı “İmdi Dede”

Zaman zaman içinde kalbur saman içinde... Devler top oynarken eski hamam içinde... Biz hayladık hoyladık... Cümle alemini topladık. Allah'ın kışı tandırın başı olurda kim gelmez deyip masala başladık.

Bir varmış bir yokmuş...

Şirin mi şirin bir kasabada bir marangoz yaşarmış. Bu marangoz çok yetenekli ve çalışkanmış. Her sabah aynı saatte dükkanını açarmış. İlk iş pencereyi aralarmış ki önce biraz temiz hava gelsinmiş. Sonra atölyenin ortasında duran odun sobasını yakarmış. O gün de hava çok soğuk ve karlıymış. Biraz ısınmış, sobanın üstüne çay suyunu koymuş ve başlamış çalışmaya. Yetiştirmesi gereken siparişler varmış. Çeşit çeşit malzemelerden, ağaçlardan, kerestelerden seçmiş birini, almış eline ve başlamış testereyle kesmeye.

İMDİ DEDE: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Sahneye girer. Mim tekniği ile kapıyı var eder, cebinden hayali anahtarı çıkarır. Kapıyı açar, içeri girer. Sahnenin orta arkasına doğru ilerler, pencereyi açar. Temiz havayı içine çeker. Sahnenin sağ çaprazın-

daki sobaya doğru ilerler. Yerden bir iki odun alır. Sobaya atar. Kibritle tutuşturur. Ellerini sobanın üstünde tutarak ısınır. Sol çapraza ilerler, mutfak tezgahından çaydanlığı alır. Çeşmeyi açar. Su doldurur ve sobanın üstüne koyar. Sahnenin ortasında çalışma tezgâhı vardır. Eline bir kereste alır ve testereyle çalışmaya başlar. MASALCI: Çağrıldığı zaman "imdi geliyorum" dediği için de adı İmdi Dede kalmış. İMDİ DEDE: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Sese kulak kabartır sonra elini ağzına götürür, birine sesleniyormuş gibi yapar.

MASALCI: (Çocuklara dönerek) Arkadaşlar neymiş adı? Hep beraber tekrarlayım mı? (Bu bölüm etkileşimli yapılır.)

İMDİ DEDE: (Çocuklar, "İmdi Dede" deyince) Sevinir.

MASALCI: Bu marangozun iki tane de çırağı varmış. Biraz haylaz ama çalışkan çocuklarmış. Çıraklar bazen dükkânda yatıp kalkar, bazen de evlerine giderlermiş. Lapa lapa karın yağdığı bir kış günü evlerinden dönerken kartopu oynamaya başlamışlar. Sizde oynamak ister misiniz? Hadi bize kar topu atın (Bu bölüm etkileşimli yapılır.)

ÇIRAKLAR: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Mim tekniği ile ev kapısını var edip kapıyı açıp çıkarlar. Hava soğuk olduğu için üşürler. Yerden kar topu alıp oynarlar, seyredenleri de bu oyuna dahil ederler. Oyun bir süre devam eder.

MASALCI: Çırakların gözleri birden bir şeye takılmış. O da ne? Yolda üşüyüp titreyen bir kedi yavrusu bu.

ÇIRAKLAR: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Birden sol tarafta bir kedi görürler. (Kedi hayalidir.) Kedinin soğukta kalma durumuna üzgün mimikler sergilerler.

MASALCI: Arkadaşlar kedinin soğuktan sesi gitmiş. Ona yardımcı olalım mı? Kedinin sesi nasıl çıkar? (Bu bölüm etkileşimli yapılır.) Çıraklar kedinin bu haline o kadar üzölmüşler ki. Soğuktan ölmesin diye kediyi alıp dükkâna getirmişler yürümüşler yürümüşler gelmişler dükkâna ama İmdi dede hayvanları sevmezmiş. Sevmediği için de "Burada kedi istemiyorum çocuklar! Bunu hemen dışarı bırakın. Zaten bir sürü işim var.

“Uğraştırmayın beni” diye bağırır.

ÇIRAKLAR: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Kedi alıp, sarmalayarak mim yürüyüşüyle dükkâna giderler.

İMDİ DEDE: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Kedi görünce şaşkınlık ve kızgınlık arasında bir duygudur. Başını ellerinin arasına alır, kaşlarını çatır ve parmağı ile kapıyı işaret eder.

MASALCI: Çıraklar bu duruma çok üzölmüşler. Kedi bırakmak istemeyen çıraklardan birini aklına şahane bir fikir gelmiş. Diğer çırağın kulağına fısıldayarak planı anlatmış.

ÇIRAKLAR: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Birbirlerine bakar. Üzölürler.

1. çırak elini başına götürür, saçını kaşır, düşünür ve düşündüğünü bulma devinimlerini sergiler.2. çırağın kulağına planını anlatırmış gibi oynar. 2. çırak kıs kıs güler ve başını sallayarak onaylar.

MASALCI: Hemen işe koyulmuşlar. Çıraklardan biri kedi almış pencerenin dışına koymuş öteki de içeriden pencerenin altına saklanmış.

1.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Mim tekniğıyle hayali pencereyi boyutlayarak var eder. Pencereyi açar, kedi alr, dışarı koyar ve pencereyi kapatır.

2.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Pencerenin altında bir masa boyutlayarak var eder ve saklanır.

MASALCI: Kedi orada miyavladıkça çırak da "İmdi Dede! İmdi Dede! Sen orada sıcak dükkanında otururken ben burada üşüyüp donayım mı imdi?" diye mırıldanmış.

2.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Saklanma oyununa devam ederken sadece dudaklarını oynatır.

1.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Olanları merakla izler.

MASALCI: İmdi dede bu sözleri duyunca çok üzölmüş. "Kedi içeri alın, sobanın yanına koyun da ısınsın çocuklar" demiş.

İMDİ DEDE: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Elini kulağına götürür. Sesi dinler ve üzölme oyununu gerçekleştirir. Çıraklara bakar ve eliyle " hadi içeri alın" gibi tebessümle bir jest yapar. Sobayı işaret eder.

MASALCI: Çıraklar sevinerek kediyi içeri almışlar. Sobanın yanına koymuşlar.

ÇIRAKLAR: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Bu zaferi sarılarak kutlarlar.

2.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Pencereyi açar kediyi içeri alır.

Kocaman bir öpücük kondurur ve sobanın yanına koyar.

MASALCI: Kediye oynaması için birde yumak vermişler. Kedi sevinç içinde yumakla bir oynamış bir oynamış. Onu seyreden İmdi Dede çok mutlu olmuş ve o günden sonra nerede üşüyen bir kedi görse hemen yanına almış.

1.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Cebinden bir yumak çıkarır bir İki havaya atar sonra diğer çırağa atar.

2.ÇIRAK: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Yumağı kedinin önüne atar.

İki çırağın gözleri ve beden devinimleriyle hayali kedinin yumakla oynadığını anlarız.

İMDİ DEDE: Hem çırakları hem kediyi mutlulukta izler, yere çömelip kedinin başını okşar.

MASALCI: Gökten üç elma düşmüş biri İmdi Dede'nin, biri kedilerin biri de hayvanları Seven çocukların başına.

ÜÇ MİMCİ: (Masalcının anlatımı ile eş zamanlı olarak) Yukarı bakar ve elmaların düşüşünü oynar. Her biri bir elma alır.

1.çırak İmdi Dede'ye,

2.çırak kediye,

İmdi Dede ise çocukların başına elmayı atar.

MASALCI: Masalımız bitti. Tekrar görünür olmamız gerekiyor. Bu sihir bir tek dansla çözölür. Masalın kahramanlarıyla hep beraber dans etmeye hazır mısınız? Hadi başlaya-

lím. Gelsin müzik. (nceden belirlenen bir müzik açılır. Hep birlikte dans edilerek etkinlik sonlandırılır.)

EK-6: “Nezaket İfadeleri” adlı etkinliğin wordwall platformundaki bağlantısı. Bağlantı kopyalanıp web tarayıcısının adres çubuğuna yapıştırılırsa ilgili etkinlik açılacaktır.

<https://wordwall.net/tr/resource/31606448>

KAYNAKÇA

- Aday, Erdal & Akçalan, Hacer (2018) Masalları Yeniden İşlevsel Kılmak “Masal Evi” Projesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 237-246.
- Aktepe, Vedat & Gündüz, Mevlüt (Ed.) (2019) *Karakter ve Değer Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Aktepe, Vedat & Tahiroğlu, Mustafa (2016) Değerler Eğitimi Yaklaşımları ve Etkinlik Örnekleri. *The Journal of Academic Social Science*, (42), 361-384.
- Arslantaş, Leyla Funda (2020) *Gelenekselden Moderne Masala Anlatıcılığının Evrilmesi Hatay Örneği*. (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Aslan, Canan & Karaman Kepenekci, Yasemin & Karagül, Sedat & Doğan Gündenoğlu, Bilge Nur (2016) *Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Baban, Sedef (2021) *Beden Dili ve Yüz ifadelerinin İletişimdeki Etkisi*. (İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Bayrak Çelik, Sevcin (2019) Okul Öncesi Eğitimde Kukla Çeşitleri ve Kuklanın Önemi. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*(23),282-290.
- Begiç, Hacer Nurgül (2021). Geleneksel El Yapımı Anadolu Bebekleri. *Culture Academy* 1(1),17-25.
- Bettelheim, Bruno (2021) *Masallar Ne Anlatır? Çocuk Gelişiminde Masalların Rolüne Psikanalitik Bir Bakış*. İstanbul: Sfenks Kitap.
- Bilkan, Ali Fuat (2020). *Masal Estetiği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Boratav, Pertev Naili (1992) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.

- Büyüköztürk, Şener & Kılıç Çakmak, Ebru & Akgün, Özcan Erkan & Karadeniz, Şirin & Demirel, Funda (2019) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Çakmak Güleç, Havise & Geçgel Hulusi (2015) *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınevi.
- Çalışkan, Nihat & Karadağ, Engin (2005) Dramada Beden Dili. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 103-113.
- Çomaklı, Aslıhan (2020) *Fabl Türünde Değerler Eğitimi* (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Dede, Ayşegül. (2017) *Hadi Masal Anlatalım*. İstanbul: Taze Kitap.
- Doğan, Aysu (2021) *Anadolu Masallarının Yaratıcı Drama ile Aktarılmasına Dair Atölye Planı Önerisi* (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Doğan, Recai & Ege, Remziye (Ed.) (2017) *Din Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Dönmez, Özlem & Uyanık, Gülden (2022). Farklı Ülkelerde Değerler Eğitimi ve Değer Programlarından Örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 74-88. DOI: 10.55008/te-ad.1099697
- Demiriz, Serap & Ulutaş, İlkay (2016). Çocuklar Ne Kadar Mutlu? Bazı Değişkenlere Göre Çocuklarda Mutluluğun Belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 781), 16-24.
- Duymaz, Ali. (2002) *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duymaz, Ali. (2019) *Tekerlemeler*, İstanbul: YKY.
- Erdal, Zeynep (2020). *Drama Temelli Masal Anlatıcılığı Yöntemi ile Verilen Problem Çözme Eğitiminin Beş Yaş Çocuklarının Problem Çözme Becerilerine Etkisi* (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Ersan, Işinsu (2011) *Gölge Oyunu Estetiğinde Figür ve Türk Gölge Oyunu: Karagöz* (Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü).
- Güney, Eflatun Cem. (2009) *Evvel Zaman İçinde*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Gürvardar, Nuri.Sevsem (2020) *Hikâye Anlatıcısının Yolculuğu*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Helimoğlu Yavuz, Muhsine (2002) *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ilıcak, Gamze (Ed.) (2019) *Masala Farklı Disiplinlerden Bir Bakış*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Işıkoğlu, Nesrin., & Şimşek, Zeynep Ceren (2020). Erken Çocukluk Eğitimi Öğretmenlerinin Hikâye Anlatma/Kitap Okuma Uygulamaları Tercihleri ve Nedenleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1519-1533.
- Kaçmaz, Gökçe (2018). *Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Kantarcıoğlu, Selçuk (1991) *Eğitimde Masalın Yeri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kara, Mehmet & Emirhan, Tuğba (2020) Değerler Eğitimi Açısından Müzik Dersi Kitaplarındaki Çocuk Şarkıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 153-178.
- Karakaş, Hamdi (2015) Değerler Eğitimi Etkinliklerinin Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Değerlendirilmesi: Nitel Bir Çalışma. *Eğitimde Gelecek Arayışları Dünden Bugüne Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*
- Kardaş, Sezer (2020) *Bitlis Halk Masallarının Çocuğa Uygunluğu ve Değerler Eğitimine Katkısı Üzerine Bir İnceleme*. (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

- Karsak, H.Gülhan Orhan (Ed.). (2021) *Erken Çocukluk Eğitiminde Yaratıcı Drama* Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaymakcan, Recep & Meydan, Hasan (2016) *Ahlak ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Keş,Yusuf & Sarıca, Sevtap (2014) Hareketli Kitap İllüstrasyonlarının Tarih Boyunca Farklı Kullanımları Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E Kasım-Aralık'14 Sayı:14*
- Kılıç,Uğur (Ed.) (2019) *Anadolu Masalları*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020a) *Altın Balta*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020b) *Altın Yumurtlayan Tavuk*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020c) *Aslan ile Fare*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020d) *Aslan, Tilki ve Geyik*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020e) *Ayağına Diken Batan Serçe*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020f) *Ayşe, Fatma Kuzular*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020g) *Bit Hatun ve Pire Bey*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020h) *Eş, Eşini Bulmayınca*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020ı) *İmdi Dede*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020i) *Karga ile Tilki*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020j) *Kitap Okuyan Ayı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020k) *Köpek Yavrusu ile Kedi* Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020l) *Tavşan ile Kirpi* Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020m) *Tilki ile Eşek*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kılıç, Uğur (Ed.) (2020n) *Tilki ile Leylek* Ankara: MEB Yayınları.

- Kirişçigil Doğan, Fatma (2012) *Okul Öncesi Dönemde Masal Öğretiminde İnsalcıl (Hümanist) ve Teknolojik(E-Kitap) Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. (Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Liberman, Judith (2017) Medyalar Masal Anlatısını Öldürüyor. *TRT Akademi*2(4), 544-561.
- Oruç, Şahin (2010) Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama Journal of Education and Humanities: Theory and Practice* 1(2).
- Oruç, Şahin (2020) *Masal ve Hikâye Anlatıcılığı El Kitabı*. İstanbul: Buğrahan Yayınları.
- Oruç, Şahin & Çağır, Sibel (2020). Masal Anlatıcılarına Göre Masal Anlatıcılarında Olması Gereken Özellikler. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 707-723.
- Öner, Büşra. (2019) *Elâzığ Masallarından Seçilmiş 15 Masalın Yeniden Yazımı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Özer, Bayram. (Ed.) (2019) *Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özer, Özgür (2015) *İki Bin Sonrası Sinemalarda Gösterilen Çizgi Filmlerin Okul Öncesinde Kazandırılması Gereken Değerler Açısından İncelenmesi* (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Ramsden, Ashley & Hollingsworth, Sue (2020). *Hikâye Anlatma Sanatı Hikâye Anlatıcısının Rehberi*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim. (2016). *Masal Araştırmaları-1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sapsağlam, Özkan. (2020) *Erken Çocuklukta Karakter ve Değer Eğitimi* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Soysal, Canan (2002) *Türk ve Alman Masallarından Örnek Metinlerde Motif Karşılaştırması* (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Storr, Will. (2020) *Hikâye Anlatıcılığının Bilimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şirin, Mustafa Ruhi (2007). *Masal Atlası*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Temizyürek, Fahri & Şahbaz, Namık Kemal & Gürel, Zeki (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tezel, Naki (2019) *Türk Masalları*. İstanbul: Alfa Yay.
- Topbaş, Ayşegül (2015) *Sema Maraşlı'nın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü)
- Topçam, Sıla (2019) *Masal Anlatıcılığı ve Günümüz Masal Anlatıcılığında Hazırlanma Süreçleri* (Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü).
- Tosun, Cemal (2002) *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tuncer, Nilüfer. (1983) Masal Anlatma Tekniği. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(1), 11-15.
- Turan, Refik & Ulusoy, Kadir. (Ed.) (2019). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tümen, Tuğba (2018) *Naki Tezel'in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Türe Köse, Hatice Berna (2019) *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Dijital Hikâye Anlatımının Dinleme Becerilerine Etkisi* (Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Türe Köse, Hatice Berna & Barthan, Murat (2021) Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Dijital Öykü Anlatımının Dinleme Becerilerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 54 (2), 523-557.

- Uç, Zeynep (2022). *Anadolu Masal Anlatıcılığı Eğitimi Almış Okul Öncesi Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarında Masalın Kullanılmasına İlişkin Görüşleri* (Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Uçak, Salih (2010) Masalsız Toplum ve Okulda Değerler Eğitimi. *Ulusal Öğretmenim Sempozyumu*. 77-90.
- Ulusoy, Kadir & Dilmaç, Bülent (2014) *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, Kadir (2019) *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uyanık Balat, Gülden (2004) Çocuklar ve Değerler Eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi* 8 (45), 18-20.
- Uyanık Balat, Gülden (Ed.) (2012) *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Varol, İpek & Âlâ, Selinay & Eti, Mine (2020) Okul Öncesi Eğitimde Türkçe Etkinliklerinde Kullanılan Hikâye Anlatım Tekniklerinin Çocukların Dikkat Süresi Üzerine Etkisi *Temel Eğitim Dergisi*, 2(1) 26-39.
- Yalnız, Abdullah & Yıkılmaz, Yusuf (2018) Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 17 (34) 649-666.
- Yılar, Ömer (2021) İlkokul Öğrencileri İçin Hazırlanan Anadolu Masalları'nın İlettiği Değerler Yönünden İncelenmesi. *Sınıf Öğretmenliği Araştırmaları Dergisi*. 1(2) 115-128.
- Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan (2016) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

İnternet Kaynakları

- www.kemalsayar.com “empati” kavramı (Erişim tarihi: 29.08.2022)
- www.livingvalues.net (Erişim tarihi: 15.07.2022)
- www.mimdepo.com/mimli-masallar-atolyesi.html (Erişim tarihi: 20.03.2022)
- mimuu.com/tuvalet-kagidi-rulosundan-neler-yapilir/tuvalet-kagidi-rulosundan-neler-yapilir-mimuu-com-41/ (Erişim tarihi: 09.08.2022)
- www.ooproram.pdf (meb.gov.tr) (Erişim tarihi: 20.08.2022)
- www.sabah.com.tr/tokat/2020/12/09/pandemi-stresini-masal-dinleyerek-atiyorlar (Erişim tarihi: 01.09.2022)
- www.sozluk.gov.tr “barış”, “değer”, “eşik”, “hoşgörü”, “iş birliği”, “masal”, “mutluluk”, “saygı” kavramları. (Erişim tarihi: 10.05.2022)
- UNESCO (2000) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000128712> (Erişim tarihi: 01.09.2022)
- www.youtube.com/watch?v=US-uLwQV_qI (Erişim tarihi: 10.02.2022)

MEB ANADOLU MASALLARI OKUL ÖNCESİ KİTAP SERİSİNİN

MASAL ANLATICILIĞI ve

DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Arslan, Yasemin

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Halise Kader Zengin

137 sayfa

ÖZET

Değerler eğitimi, bireylerin içinde yaşadıkları topluma uyum sağlamasını, sosyalleşmesini ve kültürel anlamda aidiyet duygusuna sahip olmasını sağlar. Kişilik gelişimi %80 oranında okul öncesi dönemde gerçekleştiği için değerler eğitiminin bu dönemde verilmesi gerekir. Ancak değerler eğitimi, soyut kavramlardan oluşan bir yapıdır. Değerlerin hikâyeler, masallar, filmler üzerinden somutlaştırılarak verilmesi bu değerlerin öğrenilmesini kolaylaştırır. Masallar bu öğrenmeleri kolaylaştıracak önemli materyallerdendir.

Değerler eğitimi, evrensel boyutlarına rağmen içinde yaşanan topluma göre verilme önceliği olan bir alandır. Bu sebeple değerler eğitiminde masalları kullanılırken kendi kültürümüze ait masallara öncelik verilmesi önem arz eder. Anadolu masallarının unutulmaya yüz tuttuğunu fark eden Millî Eğitim Bakanlığı, çocukları kendi kültürel kodlarımızı taşıyan masallarla tanıştırmak için 2019 yılında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu iş birliği ile “Anadolu Masalları Projesi” başlatmıştır. Proje kapsamında uzman akademisyenler tarafından seçilen masallar okul öncesi, 1.-2. sınıf ve 3.-4. sınıf düzeylerine göre üç grupta tasnif edilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle projenin okul öncesi kitap serisi masallarında geçen değerler “doküman inceleme” yöntemi ile belirlenmiştir. Sonra masalların değer aktarı-

mındaki etkisini artıracak masal anlatma teknikleri açıklanmıştır. Okul öncesi dönemde çocuklara masallar görsel bir araç kullanmadan anlatılabileceği gibi kitap, kart, pazen tahta, kukla, slayt, televizyon şeridi, önlük gibi materyaller yoluyla anlatılabilir. Tezde bütün teknikler serideki masallarla ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Ayrıca masal anlatımında kullanılabilecek materyal örnekleri hazırlanmış ve görselleri teze eklenmiştir.

Din eğitimi bilimi; felsefi, teolojik, bireysel, toplumsal, kültürel, tarihi, hukuki boyutları bulunan; değerler eğitimi ile yakın ilişkide olan disiplinler arası özellikte bir alandır. Dolayısıyla bahsi geçen boyutların her biri ile ilgili araştırmalara ihtiyaç duyar. Bu sebeple masallar ve masal anlatıcılığı üzerine yapılacak çalışmalar din eğitiminin araştırma alanına girmektedir. Bu çalışmanın etkinlik ve materyal önerileri ile hem din eğitimi bilimi alanına hem de değerler eğitimi üzerine çalışan araştırmacılara katkı sunması beklenmektedir.

ANALYSIS OF MEB ANATOLIAN TALES PRE-SCHOOL BOOK SERIES
IN TERMS OF STORYTELLING and VALUES EDUCATION

Arslan, Yasemin

Master's Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Halise Kader Zengin

137 pages

ABSTRACT

Values education enables individuals to adapt to the society they live in, socialize and have a sense of cultural belonging. Since personality development takes place in the pre-school period at a rate of 80%, values education should be given in this period. However, values education is a structure consisting of abstract concepts. Giving values by embodying them through stories, tales and movies facilitates the learning of these values. Fairy tales are important materials that will facilitate this learning.

Values education, despite its universal dimensions, is a field that has priority to be given according to the society in which it is lived. For this reason, it is important to give priority to the tales of our own culture when using tales in values education. Realizing that Anatolian tales are fading into oblivion, the Ministry of National Education launched the "Anatolian Tales Project" in cooperation with UNESCO Turkey National Commission in 2019 to introduce children to fairy tales bearing our own cultural codes. Tales selected by expert academics within the scope of the project classified into three groups according to some levels such as , preschool, 1.-2. grade and 3rd-4th grade.

In this study,, first of all, the values in the tales of the preschool book series of the project were determined by the "document review" method. Then, tale-telling tech-

niques that will increase the effect of tales on value transfer have been explained. In the preschool period, fairy tales can be told to children without using a visual tool, or they can be told through materials such as books, cards, flannel boards, puppets, slides, television strips, aprons. In the thesis, all the techniques are explained in relation to the fairy tales in the series. In addition, material samples that can be used in storytelling have been prepared and their visuals have been added to the thesis.

The science of religious education which is closely related to values education is an interdisciplinary field that has philosophical, theological, individual, social, cultural, historical and legal aspects. Therefore, it needs research on each of the mentioned dimensions. For this reason, studies on tales and storytelling fall into the research field of religious education. It is expected that this study will contribute to both the field of religious education and to researchers working on values education with its activity and material suggestions.